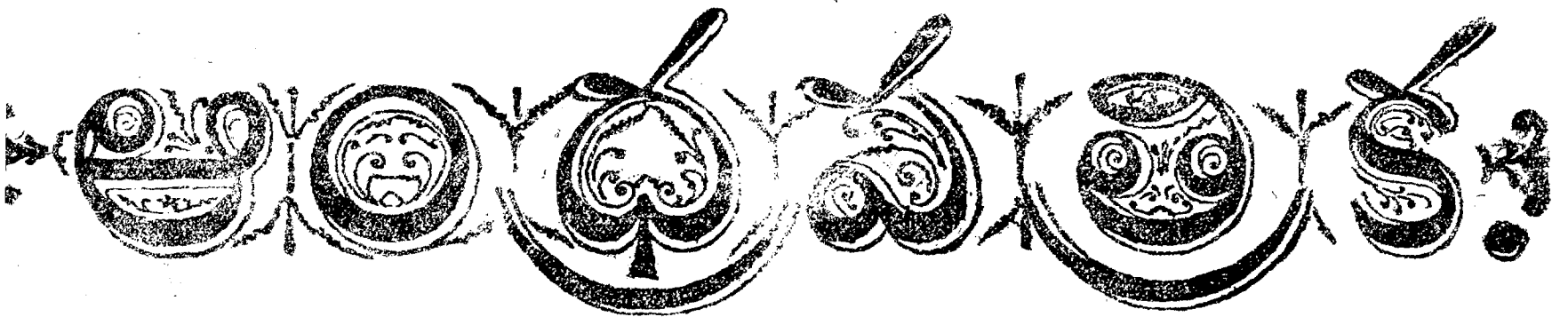

Register No. M. III8.

Post Box No. 212.

వి డి వ త్రి క 1-3 0-1-8

Telephone No. 544.

ప్రతి దినము ప్రకటింపఁబడును.

Vol. 11
సంపుటము ౧౧

చెన్న పట్టణము 1924 వ సం॥ అక్టోబరు నెల 20-వ తేది సోమవారము
శ్రీ రక్తాక్షినామ సంవత్సరము, ఆశ్వజమాస బహుళ సప్తమి ౭.

No. 169

సంచిక ౧౬౯

అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు మంచిమందు

నొప్పు గొప్పవారిచే వేలకు వేలు యోగ్యతాపత్రములు పొందియున్నది. వంశభాష చీటి కూచి కొనిన మూలముగలుగదు.

అమృతాంజనము న క ల వి ద

తలనొప్పుల మాన్పును, నాయువుపోట్ల బాపును,
పార్శవు నొప్పుల బారదోలును, పోట్లగొట్టును.
బెలుకుల భేదించును బావుల రూపుమాఘను.
దగ్గును తగ్గించును దురదనుతొలగించును.

నొప్పులకు నంజీవివంటిది

ఈమందును రుద్దగానే శుభము వట్టుటవలన శరీర
మందలి జష్టదార్థములను తొలగించి జహమున
కారోగ్యము గలిగించును. నొప్పులు తీసివేసును.
విదేశములలో కూడా వాడుచున్నారు.

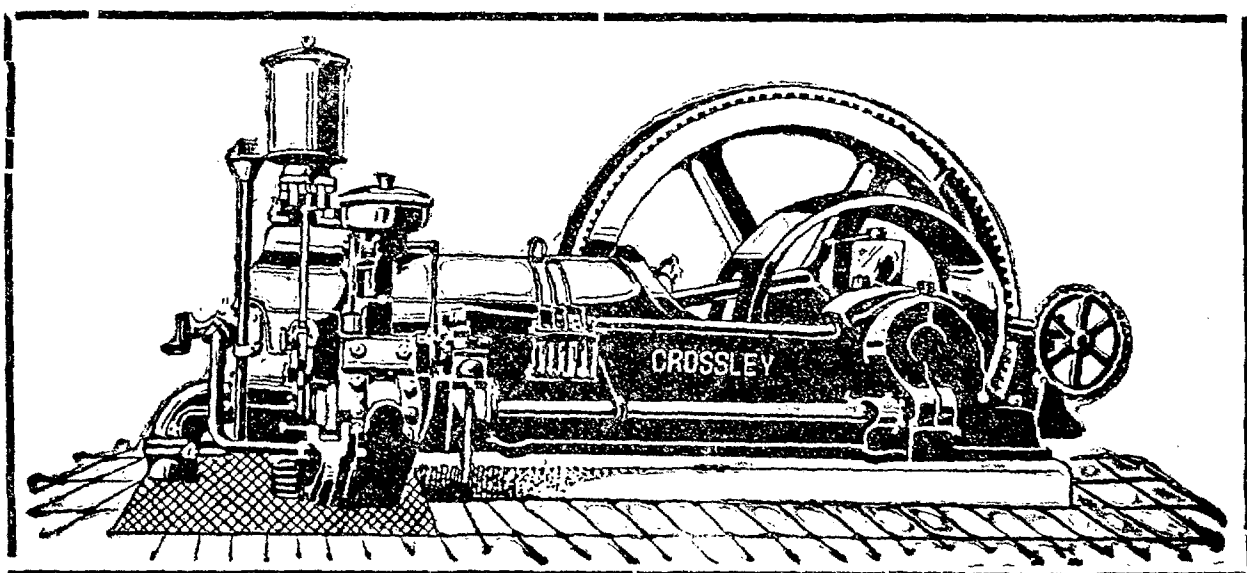

చక్కనిడబ్బితో నహా సీసా 1-కి ర్పు 0-10-0; డబ్బన్ 1-కి ర్పు 6-4-0. ప్రతియింట నుండవలసినది.

అమృతాంజనం డిపో, 6, 7 తంబుళెట్టి వీధి మద్రాసు లేక, బొంబాయి

క్రాస్లీ గాను అండ్ ఆయిల్ ఎంజినులు

ప్రపంచమునందు మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనవి, మితవ్యముగలది.

మిక్కిలి శ్రేష్ఠ
మెనరకము, ఇం
టర్నల్ కంబస్ట
న్ ఎంజినులు త
యారు చేయుట
యందు 50 సం
వత్సరములు అను
భవము గలదు.

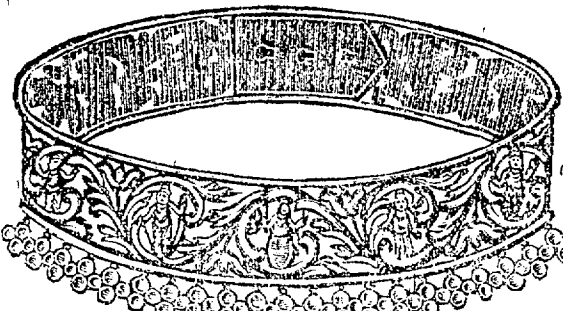
నూతన ఎంజిన్
రింగు శాస్త్రము
నందు తెలుపబడి
న ప్రకారము సరి
యైన పైర్ ము
మూవరు మొద
లగు వాటితో
గలదు.

అనుభవము జాస్తిగానుండవలసినదే. మిక్కిలి సరైన ప్రమాణముల నూనెను ఎంజినుకు ఉపయోగించవచ్చును. మిక్కిలి మితవ్యముగలది.

ఎంజినిర్లు, రైసుమిల్లు స్వంతదారులు, వ్యవసాయదారులు, యితరులు మాకు వ్రాయకోరెదము.

క్రాస్లీ బ్రదర్స్ (లిమిటెడ్) 14' బ్రాడ్వే, మద్రాసు

అలస్యము చేయక ఒక దఫా మా ప్రదర్శన కాలకు వచ్చి పరిశీలింపుడు.

నాగవత్తులు

ఇవి 6 సవరములు మొదలు 14 సవరములకు అనేక మోస్తరులలో నవనాగరికమునకు తగినట్లు తయారుచేయబడును. పాతికాపక అంగుళము మొదలు ముప్పాతిక అంగుళము పెడబునరకు చేయవచ్చును. వీటికి తరుగుసహా మజారి రూ 25 లు మొదలు రూ 35 లు వరకు గలదు. పుష్కర గమలు, పట్టెకెంపులు, గత్తుములు మొదలగునవి చేర్చినవాటికి ప్రత్యేకముగా సామ్య యియ్యవలెను. అన్నిరకపు వెండిసవరములంగారు నగలు, సామానులు స్థాన లో సిద్ధముగానున్నవి. ఒకసారి వచ్చి ఒక చిన్న ఉరువునుమావద్ద తీసిన మానవ్యము మీకు తెలియును.

మాచి తేలికత 172 పుటల క్యాలిబరు 1.కి రూ 1.

ఉమ్మడి రామయ్య కెట్టి, గురుస్వామి కెట్టి కంపెనీ, నగలవర్తకులు, 25, చైనాబజారుగోడు, మదరాసు.

వెలస్వల్పము! ఫలమత్యధికము!! ప్రతియొక్క రుతప్పక వాడతగినది!!

పాశ్చాత్య ఔకటాచలపండితులు వారి లోకానుభూత కర్తూమాతలః—ఈ దివ్యవృక్షము మిక్కిలి నిరుపయోగకరము, గుండుపపువ్వు, పచ్చకన్నుము, అమాబ్యమైన వనమాంశికలచేర్చి తయారుచేయబడినది. ఇంత విలువగల ఔషధమువీడవారు మొదలు భౌగోళికులు వరకు కష్టములేక కొనుటకై 250-300 మాత్రలు గల బుడ్డి 1-కి ధన 0-4-0 కే యివ్వబడుచున్నది. 6 బు 1-4-0. ప్యాకింగు, పోస్టుఫర్వకేర. బిడ్డలు మొదలు పెద్దలవరకు సాధారణమైన వ్యాధులన్నిటికి అనుపానభేదములతో వాడవలెను. ఇంకాక ఈ దిగుత లెంపబడినది అత్యద్భుతమగు గుణమిచ్చును.

వ్యవస్థాపకసాయనము:—బలహీనము, రక్తిములేనివారు, నిశ్శక్తులు, జ్ఞాపకశక్తిలేనివారు, అతి శ్రేకాకము వలగు వ్యాధులు కలవారి కిదిరామబాణముగలది. వైద్యాధులను తుదుర్బుధుగాక మంచిర కృషిని, అద్భుత మైన ధాతువృద్ధినికలిగించును.

మహావృష్టిగామలకలైయు:—కండ్లముంటు, నిద్రలేమి, మనస్సుకు వ్యాధులము, విషమని తలనొప్పి మొదలు పనిచేయవలసిన మొదలగు నిశ్చల, నేత్రరోగములను తప్పక తుదుర్బుధు.

వ్యధుపరిహారణ:—ఎట్టిరకము తీట, పొడ, ఎంతకాలము నుండియున్న ను మూడుపూటలలో మాడిపోవును. 0-4-0

కాశకోపశమము: కండ్లలో ఎఱుపు, నీళ్లు కారుట, నునక గాయంబుట, కండ్లనొప్పి, కండ్లముంటు మొదలగునవిమాయమగును. 0-8-0

మా ఔషధములన్నియు ధరస్వల్పము, ఫలమధికము. దీనినిజూ ఒకసారి మా ఔషధములు కొనినవారికే తెలియును.

పాశ్చాత్య ఔకటాచలపండితులు, వైద్యకాలాధికారి, ప్రధానవైద్యులు. 1

శ్రీ సీతారాఘవవైద్యశాల, మైసూరు.

(594)

గోదావరి హిందూ సమాజము

వారు ప్రచురించిన భగవద్గీత

1593

చక్కని ములభవచనము. నుండనిమైన బైండు. సాగనైన గ్లజుకాగితములపై ముద్రితము. మేల పదితరాలు. ఈ ములభతైరి వచనగ్రంథము దైవజ్ఞానమును సాధ్యమగుటకు దెలుపుచు, ఎల్లరకు సత్సంగతోపయుక్తమై యుండును. ప్రతిహిందూగృహమునందును నలంకరింపదగిన దివ్యగ్రంథము.

పై పుస్తకములు ఈ క్రింది వారివద్ద దొరకును: కార్యదర్శి, గోదావరి హిందూ సమాజం, రాజమండ్రి.

సెంట్రల్ బుక్స్ డిపో, రాజమహేంద్రవరము.

వేపచెట్టుయొక్క మంచి గుణములు గలిగిన టాయిలెట్ అండు ఔషధసంబంధమైన వస్తువులు

జుట్టొంట్టు:—కార్యాధిక ఇతర ఔషధసంబంధమైన నల్లు బన్నిటికంటెను శ్రేష్ఠమైనది. చర్మమును తనివేయుదు. మిక్కిలి మృదుతముగా వాడవచ్చునది. 3 బిల్లులకు పై 1 కి ధన 0-12-0.

జుట్టొంట్టును దుశ్చయము:—తేలికపులతో దం తథావనము చేయుట అవసరమై తెలిసివినయమే. బ్రహ్మలో మ ర్గోధైయము కంతయజ్ఞమును చేర్చి దం తథావన ము చే కి కొనుట లాభమంది. వేపచెట్టుయొక్క మంచిగుణము లన్ని యు నిందులో గలవు.

బుడ్డి 1 0-6-0; చిన్న పొట్టు 1 కి 0-2-0.

మర్మ సాటాయిలెట్ పిండి చికిత్సమునకు, చర్మములకు వేపమునకు తగినది.

దర్బా 1 కి రు 0-10-0; ప్యాకెట్టు 1 కి 0-8-0.

హిందూ శిక్షణాసంఘ హిందూ శిక్షణ పరిషత్తు, భనము చే తయారుచేయబడినది.

కడవిన 30 సం॥ రమలనుండి మిక్కిలి ప్రసిద్ధిచెందినది, నమ్మకమైనది, కత్తిలేని వెండికి సవరముబంగారుకు, శ్రేష్ఠమైన మణులకు పూచీయివ్వబడును.

స్థాపితము 1893

ఈ రకము యొక్క ప్రత్యేకముల గా జూలకు మజారి జల 1-కి రూ 5 మొ 10 వరకు గలదు. కావల సిన ఎడల వి. పి ద్వారా పం పబడును. ట సీముకలలు అన్ని రకముల పట్టెకెంపులు, పుష్కరాగము లు చెక్కిన న గలు, బంగారు వెండి నగలు, యితర సామా నుల క్యాట లాగునకు వ్రాసిన ఇనాముగా పంపబడును.

వీకంసి చీబిల్ దాన్ అండు సన్న, మాన్యుఫ్యాక్చరింగు క్యాంపెర్లు, తపాలపెట్టె నెం 225, 112 చైనాబజారుగోడు, మదరాసు.

SRI KRISHNA BROTHER, 323 Thambu Chetty Street, MADRAS. & Mr. V. V. KRISHNA IYER Palghat

ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ కేసు

మదరాసు శాసనసభ

(సభ్యమూర్తిగారు)

శాసనసభలో ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ కేసునుగూర్చి నేను తెచ్చిన తీర్మానమును ప్రభుత్వమువారు నిరసించిరి. ఈవిష యమును పత్రికలు విమర్శించినవి. పత్రికావాగ్ధ్యానములు మోతావి. నే తెచ్చిన తీర్మానపునకలును నేను లామెంబరు గారికి ముందిచ్చుట తప్పని కొన్నిపత్రికలు వ్రాసినవి. అం దుచే మొదటినుండియు జరిగినది జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొంటిని. నేను లామెంబరుగారికి నకలునిచ్చినట్లు నాకు జ్ఞాపకము లేదు. నేను ఆయన కంబలెనివయములను చూచాయగ తెల్పి తిని. అప్పుడాయన “నేను పోలీసువాడిచర్యల పరిశీలన చేశాను. ఈకేసువిషయమున సంగతులన్నియు కనిపెట్టు టకు రెండురోజులు పట్టును. అందుచే శాసనసభలో నీ తీర్మానమును పెట్టుటకుముందు రెండురోజులు వ్యవధియిస్తే నేను సంజాయిషీ చేప్పకొనవలెవుతుంది” అని నాతోచెప్పి యున్నారు. కాని ఆసమయమున ఆయన నాతో తాను గవ ర్నరుగారి కీవిషయమును చెప్పినట్లుగాని గవర్నరుగారు నాతీర్మానము చర్చింపవలెననిగాని నాకు తెలుపలేదు. తరువాత ఈపక్ష సభలోకిరాగానే లామెంబరుగారు ఇట్టి తీర్మానము సభలో చర్చకువస్తుందని నాకు ముందే పత్రికల ద్వారా తెలిసినది. అందుచే గవర్నరుగా శీఘ్రచేతము విడిచి పోవుటకుముందే శేఖరెట్టవారిలో నాలోచించి యీవర్ష చర్చింపవలెననుండచేయుట కాజ్ఞయిచ్చెనని చెప్పిరి. ఇచ్చట నా ఔదార్యము కొంతపాఠపాటైనది. లామెంబరుగారు ఈ తీర్మానమువచ్చు నని ముందే గ్రహించిరి. అందుచే గవర్నరుగారి యాజ్ఞాపత్రమును పొందిరి.

ఇట్టి తీర్మానము చర్చకువచ్చునని గ్రహించి గవర్నరు గారిని సహవాదులు తప్పట్రోవకు లాగుటకు శాసనసభ జరుగుకాలమున గవర్నరుగారి నింకొకచోటికి పోనీయక అపియండివచ్చును లేకా వారితో తంతుల ద్వారా ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరిపి యుండవచ్చును. స్టాండింగ్ ఆర్డరు లను లాను గవర్నరుగారికి పోధపరచి యుండవచ్చును. లేనిచో గవర్నరుగా రిట్టిఅధర్మమున కొడి గట్టుకొనరు. ఈవిధముగా గవర్నరుగారిచర్య విమర్శింపవలసి నలసివచ్చినందులకు చింతిల్లుచున్నాను. ఇండియా ప్రభుత్వము చట్టముక్రిందనున్న గవర్నరు స్వాతంత్ర్యము కల దొమినియను గవర్నరువలె నుండలేదు. కొన్నివిషయముల కాలకు లా ప్రకారము బాధ్యతవహించవలయును. కాని తమ పరిపాలన కు ప్రారంభమునందే గవర్నరుగా రిట్టిదానికి బాధ్యులైనం దుకు చింతిల్లుచున్నాను. గవర్నరుగారే తిరిగి ఆలోచించు కొనినప్పుడు తా నొనర్చిన చర్య సక్రమమని యొప్పుకొనును. ఇక అధ్యక్షుని రూలునుగూర్చి కొంత చెప్పవలసియు న్నుది. గవర్నరుగా కొకతీర్మానము చర్చించుటకు విలులేదని రని గవర్నరు మెంటునభ్యుధు చెప్పినపుడు దాని సభ్యులు డంగీ కరింపకలేవదు.

ప్రెసిడెంటు రూలింగునకు వ్యతిరేకవాదములు లేట తెల్లముగానున్నవి. ప్రస్తుతం స్టాండింగ్ ఆర్డర్ ప్రకారము శాసన సభలో గవర్నరు రెండువిధములుగా ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుపవచ్చును. ఒకటి ఉపవాగ్ధ్యానము, రెండు వ్రాతపూర్వక మగు సందేశము. కాని కలురుపంపుటకు విలులేదు. ఇక తీర్మా నములనుగూర్చి గవర్నరు (1) మెంబరు అనుమతిని వీడినప్పుడు (2) చర్చకావలసిన తీర్మానమువ్రాసి ప్రెసిడెంటుకిచ్చినపుడు (3) ప్రెసిడెంటు తీర్మానము క్రమముగా నున్నదన్నప్పుడు (4) స్టేటుమెంటుకొన్నింటిలో చదివినపుడు ఇట్టి సందర్భములకు పూర్వము గవర్నరు తీర్మానము నాపజాలకు.

అంతే గాక గవర్నరు ఆనుమతి యైనతర్వాత తీర్మా నమును మార్పుతోపెట్టినపుడు ప్రెసిడెంటు గవర్నరు తీర్మా నము నాపినాడని చెప్పగనే రూలింగునియగుడు.

శాసనసభలో నేను తీర్మానమునుగూర్చి చెప్పవలసిన సావకాశము తప్పిపోయినందున ప్రజల కీవిషయముల బహిరంగపరచుచున్నాను.

చుండుకు నూనె

వెల సీసా 1-కి రు 0-8-0 వి. పి. సహా 11-0 ఈ నూనెను రాచిన చుండు పొట్టురాలుట, జిల, గోకుడు పుండ్లు మొదలగునవి మూనును. దీనివలన వెల్లుతులకు హానిగలుగక చక్కగఁ బెరుగఁగలదు. అమ్మకాంజనం డిపో, మదరాసు - బొంబాయి.

భారత సంస్కరణముల విచారణ

సర్ పురుషోత్తమదాసు రాకూరుదాసు సాత్యము

ద్వంద్వ ప్రభుత్వమంతరింపవలెను

వాద్యతనానంగిన బాధ్యత నేర్చుకొనవచ్చును

(అ. ప్రె. స్వేషలు నర్వసు)

క్రాసుపరీక్ష ప్రారంభము

సర్ పురుషోత్తమదాసుగారు సర్ ఆలెగ్జాండరు మడిమ నగారికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు, ఆయన గావించిన నూతన లిస్టి యును బ్రీటిషు సామ్రాజ్యోత్తర స్వపరిపాలనమునే యుద్దేశించినది చెప్పిరి. భారత ప్రజలందఱును బ్రీటిషు సామ్రాజ్యోత్తర స్వపరిపాలనము నంగీకరించుటవలన ఆయన దానిని మేము రాండములో డెల్చుట అనవసరమని దలంచెను. బొంబాయి లోని నియోజకవర్గము విజ్ఞానసంపన్నమై చక్కని విచక్షణ జ్ఞానము గల్గియుండెను.

అధ్యక్షుడు:- బొంబాయిలోని యెన్నికదారులు సామాన్యజ్ఞానపరులతో పోల్చియుంటిని. బొంబాయి రాజధాని యెన్నికదారులు జనసామాన్యముకన్న యెక్కువ విద్యావంతులై యున్నారు. వారినిగూర్చి మేము రాండములో చెప్పితిని. బొంబాయిలో పిఠులలోనివారు సత్పరిపాలనమును గ్రహించ గలరు.

ద్వంద్వవిధానము

అధ్యక్షుడు:- ద్వంద్వవిధానమునకు మిరుకేయు ఆక్షేపణ అది చీనియున్నదనియు, బలమైనది గాదనియేనా?

సాక్షి:- అది విభజనపై యున్నంతకాలము బలముగ నుండజాలదు.

అధ్యక్షుడు:- సంయుక్త ప్రభుత్వ మెప్పుడును విభక్త ప్రభుత్వముకన్న బలముగ నుండునా?

సాక్షి:- అవును. ఒక విభక్తముగ జూచిన ఒక మనుష్యుడు మార్గములను ప్రయోగించు నెడల చాల దృఢము గ నుండును. కాని అది వాంఛనీయము గాదు. ప్రభుత్వము సంయుక్త మైనంతమాత్రమున సుగుణములేదు. ఆ సంయుక్తము బాధ్యతతో గూడుకొన్నదై యుండవలెను. సంయుక్తతయు, బాధ్యతయు గలసి యుండవలెను.

అధ్యక్షుడు:- ఇప్పుడు ప్రభుత్వము విభక్తమైయుండు లవణ ద్వంద్వవిధానము దుర్బలమైనదని చెప్పవచ్చును. అట్లేన సంస్కరణములకు పూర్వమున్న ప్రభుత్వ మిప్పటిదాని కన్న బలవంతమైనదని చెప్పగలరా?

సాక్షి:- బలమునుటయైన యెడల అందులోపములు గూడ గలవు.

అధ్యక్షుడు:- అట్లేన మీరు డెల్చు ప్రభుత్వము బలవంతముగ నుండు సంయుక్త ప్రభుత్వమేనా?

సాక్షి:- అవును. కాని ఆ బాధ్యత లేకుండు లోనము లేకుండవలెను.

అధ్యక్షుడు:- అయితే సంస్కరణముల ఫలితము ప్రజాసానుభూతిని బలమును బడయకుండ ప్రభుత్వము దుర్బలమగుటయేనా?

సాక్షి:- ద్వంద్వవిధానము పనిజేసినవిధముజూడ అట్లే గాన్పించుచున్నది.

అధ్యక్షుడు:- మీ విజ్ఞప్తిలో బాధ్యత విభజన మై యుండునెడల పరిపాలనాకార్యక్రమ మంతయు యిప్పుడున్న ఆర్థికమాలములతో జరుగుట దుస్సాధ్యమగునని చెప్పచు, సంలి రాష్ట్రముల విషయమును చెప్పి, అచట అధికారులయొక్కయు, అజ్ఞానులయొక్కయు మిత్రము నిచారణసంఘము వ్యయము తగ్గించుటకు డివిజనులకు మిషనులకు ఉద్యోగములు తగ్గింపవలెనని నూచించినదియు, ఆ ఉద్యోగములు అఖిలభారతపు సర్వసంఘటనల బహుమానములు గాన ఆ నూతన ఆచరణలో డెల్చుట కేమియు జరుగలేదనియు చెప్పిరి. ఆ ఉద్యోగములు రద్దుజేయుటకు మీరు డెల్చినవిగాక వేరొక కారణములుగూడ నుండునని మీరు దలంపరా?

సాక్షి పట్టుదల

సాక్షి:- అధికారులును అనధికారులునుగల మిత్రముని చారణసంఘ మిట్టి నూతన గావించినపుడు యెవ్వరికినిగాని నురియేకారణమును తట్టియుండదు. మరియొకటి జేప్పెదను. నాస్టేటు మెంటు నావద్దనున్న పరికరములపై నాభారపడియున్నది.

అధ్యక్షుడు:- ఇట్లుహించుట ఆ న్యాయమని తలంపరా? అదియొక్కటియే కారణమని తలంచెదరా? డివిజనులకు వివాదనరు ఉద్యోగములుండుట జిల్లాలపరిపాలనము బాగుగ సాగుటకు ముఖ్యమని తలంచువా రుండెనని యనుకొందురా?

సాక్షి:- మీరిప్పుడు డెల్చునంగతిని గూర్చి నాకేమియు డెలియదుగానయి అభిప్రాయమునే మార్చుకొనకుండెదను.

అధ్యక్షుడు:- నే నేమియు వివరణమును గాని స్టేటు మెంటునుగాని జేయుటలేదు. మీరు బట్టిన సానుభూతి మాటల నుపసంహరించుకొనుటకై యిట్లు సాధ్యముగాదా యని మాత్రము బల్కుచుంటిని.

సాక్షి:- ఎట్టి సానుభూతి వాక్కునుగాని బల్కుటకు నాకు కోరిక లేదు. ఇంతేగాక నేను సర్వయోగనిర్ణయము గాంచవలెననిగూడ కోరినను. అందులో ముఖ్యముగ నీ మిత్రమునిచారణసంఘమునందు అధికారసభ్యులు యానూచన నంగీకరించుటకు ముందు అన్ని విషయములను పరిశీలించి యుండవలెను.

అధ్యక్షుడు:- మీ ఆరోపణవాక్యము నుపసంహరించుకొనుటకు అవకాశ మిచ్చితిని. బహుశః యిట్లు గావచ్చునని ఒక మార్గమును చెప్పితిని. ఇంకను మీ స్టేటు మెంటు న్యాయమైన దందురా?

సాక్షి:- నేను నా అభిప్రాయమును మార్చుకొనకున్న కమిటీవారు మాట్లాడ ననుకొనకుండురుగాక! నా అభిప్రాయమును మార్చుకొనుటకు సర్వయోగ సమాచారమును డెల్చుపనిదే నేను జెప్పినదానిని మార్చుకొనకుండ అట్లే వదలివేసెదను.

సాక్షి యింకను అధ్యక్షునకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు, నిర్బంధకాసనములగూర్చి రాష్ట్రీయ మంత్రీవ్యయనందు సంయుక్త విచారణ జరుగలేదనియు, ప్రభుత్వ రహస్య మేమియో తెలియదనియు, ఆయన స్టేటు మెంటును సి. వై. చింతామణిగారు యాకమిటీవద్దకు బంపిన మేము రాండము బలపరచుచున్నదనియు, అది తన ప్రయోజనములకు ప్రభుత్వ పరిమితియు చెల్లెను. ఆయన ప్రభుత్వములో నాడివిజనుతో జేసిన వాదము నలన కలవకు గల్గెను. ఇప్పుడున్న నియోజక వర్గమును విస్తరింపజేయుచున్నది గూడ సాక్షి అభిప్రాయబడెను. బొంబాయి రాజధాని నియోజకవర్గమును విస్తరింపజేసి కార్మికులకును నిమ్న జాతులకును యెక్కువ ప్రాతినిధ్య మొసగవలెనని తలంపలేదు.

అధ్యక్షుడు:- రేవుకూలీలకు బొంబాయి కాసనసభలో యేమిది స్థానము లుండవలెననియు నిమ్న జాతులకు మాడు స్థానము లుండవలెననియు నూచింపబడెను.

సాక్షి:- ఈ విషయములు నాకు డెలియవు. ఇట్టి నూతన గావించుటకు కారణములు డెల్చుపకుండ నేనెట్టి అభిప్రాయములుగాని డెల్చుపజాలను.

అధ్యక్షుడు యింకను బొంబాయి కాసనసభలో మూడవవంతు లాయర్లు మూడవవంతు వాణిజ్యసభ్యులును మూడవ వంతు కర్షకులు నుండినదియు పారిశ్రామిక కార్మికులకు ప్రాతినిధ్యము లేదని ఆక్షేపింపబడుచున్నదనియు జేప్పెను.

సర్ పురుషోత్తమ దాసుగారు తన కాయాక్షేపణ యెడల సానుభూతిగలదని జెప్పిరి.

సర్ పురుషోత్తమ దాసుగారు సర్ ఆలెగ్జాండరుగారి కింకను ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు ఇండియాలో బ్రీటిషు వాణిజ్య లాభములు పోకుండ కాపాడుకొనుటకై ప్రస్తుతము వారు బ్రీటిషు సిపాయిని లేక జేయజాలరైరని జెప్పెను.

అధ్యక్షుడు:- భారతదేశములో బ్రీటిషు సైన్యమువలన లాభములను పొందుచులను మహమ్మదీయులును ప్రస్తుతించుటలేదా?

సాక్షి:- ఈమధ్య జరిగినసంగతుల మీద నాకు ప్రశ్న వినుట కాశ్చర్య మేమియు గలుగలేదు.

అధ్యక్షుడు:- సరిహద్దు రాష్ట్రముల మాటయేమి?

సాక్షి:- భారత సైన్యములే సరిహద్దును చక్కగ రక్షింపగలరు.

అధ్యక్షుడు:- బొంబాయి రాష్ట్రములో మహారాష్ట్ర సైన్యము ముఖ్యవసరములా?

సాక్షి:- (కొంతవేపుండి యిట్లు జెప్పెను.) ఈ ప్రశ్న ప్రాముఖ్యము నాకు డెలియుటలేదు.

అధ్యక్షుడు:- అనగా బొంబాయి కాసనసభలో వారికి ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్య మొసంగగోరదరా?

సాక్షి:- మాన్యు సైనికతరగతులకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్య మిచ్చిన నాకయిష్టమేమియు లేదు.

సాక్షి:- సర్, మహమ్మదు సాఫీకి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు రాష్ట్రీయ పరిపాలనమునకు సంబంధించినంతవఱకు రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్య మీయవలెనని ఆయనకోరినను. కేంద్ర ప్రభుత్వ విషయమున ఆయన లిబరలు రాజకీయ జేతలతో నేటిభవింపక వారలను జేరుజేసి గవర్నరు జెనరలు చేతులలో నుంచగోరినను. మంత్రులను ప్రధానామాత్యు డెన్చుకొనవలెనని ఆయన కోరినను. వారలను ప్రభుత్వగూడ యెన్నుకొనవలెనా వద్దాయన విషయము దాని నిర్మాణముపై నాధారపడియుండును. కాని గవర్నరు జెనరలు పలుకుబడిగల పార్టీ నుండి ప్రధానామాత్యుని యెన్నుకొనుటకు పార్టీ పద్ధతి చాలవర కభివృద్ధి గాంచెను.

సాక్షి సర్ లేజబహదూరు సప్రూగారికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు తాను నూచించిన నిర్మాణము స్థిరమున ప్రభుత్వముండుట అవసరమని డెలిసియు వ్యాపారదృష్టితో ననియు జెప్పెను. ఆయన ఆత్మీయ అభిప్రాయముల డెలిసినను, భారతవాణిజ్య సంఘము ప్రభుత్వనిర్మాణమునందు మార్పున కంగీకరించెదరనియు ఆమాన్యు యేమనగా రాష్ట్రములందు సంపూర్ణ బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మొసంగవలయుననియు కేంద్ర ప్రభుత్వము నందు బాధ్యత నొసగవలెననియు చెల్లెను. ఏమాదిరి ఫెడరలు ప్రభుత్వము నొసంగవలెనో సాక్షి యింకను మనస్సు నిశ్చయము జేసికొనలేదు. అయ్యది కెనడా మాదిరిగ నుండవలెనో, ఆస్ట్రేలియామాదిరిగ నుండవలెనో తెలియదు. రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యమున గా భారతమంత్రిగల అంత్యాధికారము లేకుండ పోవలెనని చెప్పెను.

అధ్యక్షుడు:- సర్ లేజబహదూరు సప్రూ సాక్షిని ఆయన ప్రశ్నలలో అందిచ్చుచుండెను.

సర్ లేజబహదూరు:- మనము సాక్షిని క్రాసుపరీక్ష జేయ నక్కరలేదనుకొందును. అధ్యక్షుడందు కొప్పుకొనెను.

సర్ పురుషోత్తమ దాసుగారింకను డెల్చుచు భారతదేశ సంస్థానములను యుద్ధమునకు పూర్వము జర్మనీ ఆవలంబించిన బంధుసత్త్వ విధానమువంటి దానివలన బ్రీటిషు ఇండియాలో బాటు దేవలయునని ఉద్దేశ్యము లేదనియు భారతసంస్థానచెలంతో జేసికొనిన సంఘటన యేర్పాటులను బాగుగ విచారింపమనియు అప్పటికిని భారతసంస్థానములు భారత దేశాభివృద్ధి యందు కొంతభాగము గల్గియుండవలెననియు జెప్పెను.

సర్ సప్రూ:- వారదిలక్ష్యము జేయకున్నా?

సాక్షి వారలిష్టము జేరుటకు లక్ష్యము జేయకున్న కొద్ది సంవత్సరములకైనను లక్ష్యము చేయవలయును

విజ్ఞానసంపన్నులనుగూర్చి వివరించుచు సాక్షి తాను కోరినది విజ్ఞానమును ప్రభుత్వమునకును సద్భావ మేర్పడుటయని అందునల్లనే ప్రభుత్వనిర్మాణము విషయము గాంచగలదనియు జనసామాన్య స్థితిచక్కనుననియు చెప్పిరి. ఈ రాజధానిలోని వివిధజాతుల మాటనుగూర్చి చెప్పుచు రాజధానిలో మహమ్మదీయులకు లెక్కవ వ్యాపార గలవారనియు మహారాష్ట్రీలు విద్యావిషయములందు అగ్రస్థానము వహించుచుండినదియు నిమ్న జాతులు తమను దాము త్వరగా డెలిసికొను చుండినదియు జెప్పెను.

పూర్వాచారపరాయణులకు పెట్టని కోటయగు గుజరాతులో గాంధీమహాత్ముని ప్రచారము వల్లనే యీ అస్పృశ్యతా నివారణోద్యమము నిలచియుండెను.

జిల్లాలలో ఒక జాతికి మరియొక జాతికి గలసంబంధముల విషయమున అద్వైతసంఘములను కాసనసభ్యుల గురింపవలెనని ఆయనకోరినను. అట్లు గాకున్న వానికి విలువయుండదు.

డివిజనులకు కమిషనరుల ఉద్యోగముల నెత్తించుటను గూర్చి సర్ పురుషోత్తమ దాసు సప్రూగారి యెదుటగూడక నట్లే వాదించుచు భారతమంత్రి మిత్రమునిచారణ సంఘమును డి థిన్నాభిప్రాయుడు గాకుండ నుండవలెనని చెప్పెను.

సాక్షి సర్ ఆర్థులు ప్రాంతముగారికి ప్రత్యక్ష తర మిచ్చుచు ద్వంద్వ ధానము పూర్తి పరిశీలనచేసినయ్య, అప్పుడు దానిని విలక్షణములనెనెనయ్య, ద్వంద్వధానము పనితీరును బలవంత విధిగను నిధికారము అధికారమే గావలెనను పాతము వచ్చెననియ్య, తెప్పెను. హిందూమతావళియ విధేయముల గూర్చి యెక్కువజేయుచున్నారని ఆయనకు నమ్మకము. సరిగా పనిచేసినయెడల అది పంపిణీయము గాగలదు.

సర్ - ధర్మశ్రాం:- ఈజాలివిధేయమును మరయులైనని వివాదాలయముగదా, ప్రభుత్వమువారు మరయుతో తోక్యము గలగజేసిపోనుచున్నారని ఆక్షేపణ చెప్పినపుడు మీరు మాచించిన యంత్రవిధానమును ప్రజలు బలపరచెదనని ఆనుకొనెదరా?

సాక్షి:- ప్రభుత్వమువారు కాంతిని పోషించివిధియై యుండుటవలనవారు యేదో యేకయంత్రమును నిర్మించిదానిని గుర్తించవచ్చును.

అధ్యక్షుడు:- ఉత్తరదేశములో ప్రయోగము చేయువచ్చును జాలివిధేయము లున్నటుల గనుగొనిరా?

సాక్షి:- నాకు సామర్థ్యములేదు గాని, బొంబాయిలోగూడ యాజాలి విధేయములు గలవని చెప్పెదను.

సర్ ఆర్థులు:- ఒక రాష్ట్రమున కెక్కువ, ఒక రాష్ట్రమునకు తక్కువ స్వపరిపాలనము నిచ్చుట యిష్టమేనా?

సాక్షి:- అభివృద్ధి యంతటను సమయము నుండవలెను.

సర్. శివస్వామిగారి విచారణ

సర్ శివస్వామి అయ్యరుగారు సాక్షిని బ్రిటిషు నైనికుల నియోగించుట గూర్చి తన ఆద్యమేమో తెప్పెనుని కోరెను.

సర్ పురషోత్తమ దాసుగారు ప్రత్యక్షతరమిచ్చుచు వారి దేశములో నుండుటవలన భారతీయులకును బ్రిటిషు దేశీయులకును సమాన వలబడవలెనని చెప్పిరి.

సర్ శివస్వామిగారు సాక్షి ఇంచితేపు కమిటీలో సభ్యుడుగ నుండి వాడుకలచేత బ్రిటిషు నైనికులనే నియోగించువయ్యె యిప్పు వారిలమునుగూర్చియు ఆయన అభిప్రాయముల చెప్పుచుని కోరెను.

ఈ ప్రశ్న విచారణకు సంబంధము లేకుండ నున్నదని అధ్యక్షుడు గుర్తించుచు జేసెను.

సర్ శివస్వామిగారు రంతట సాక్షి స్టేటుమెంటులో భారతదేశము వాణిజ్యసంఘటన రాజకీయ సంబంధముగల సందర్భములలోగూడ సాక్షుని గర్హింపవలెనని తెల్పిన సంగతుల గూర్చి యానగుచు విదేశీయసంబంధములగూర్చి ఆయన అభిప్రాయముల వివరించి చెప్పెనుని యడిగెను.

సాక్షి సామ్రాజ్యమునకు సంబంధించిన విదేశీయ వ్యవహారములలో సామ్రాజ్యమునకు దితర భాగములకు సంబంధము గలగజేయు వచ్చునని తెల్పెను.

సాక్షి కలెక్టరుగారిను ప్రతికూలముగ ముప్పాతిక మంది అధికసంఖ్యాకులున్నపుడు ముగ్ధులము రాజీపెట్టవలసి యుండునెనెనల గుండ్రినెగ్గు ముప్పాతికమంది లేకుండ నోడింపబడుచు ఉండగూడదా యని సర్ శివస్వామి గారడిగిరి.

అత్యంతవముగల ప్రతిమంత్రివర్గమును అధికసంఖ్యాకులలోడించునెడల రాజీనామా నియమమునకు నమ్మకముని సాక్షి చెప్పెను. ముప్పాతికమంది మిజాంటియనుట నూతనక ఒకక్షణముగ జెట్టి ప్రభుత్వమున్న భయపడుచుంటే నమ్మకము గల్గవలెనని నుంచిమని చెప్పిరి. సంపూర్ణ భావ్యతావిధానముక్రిందను దగ్గు ఆయన రెండుపక్షల జాయింటు సమావేశమును జెట్టివది గూడ యీ ప్రయోజనమునకే రక్షణబంధ మని చెప్పెను.

విజాతికి సంబంధించిన కాసామైనను కాసనసభలో నున్నాతికమంది వోటుచేసిన నాని కాసంపరాదని సాక్షి స్టేటుమెంటులో చెప్పెను.

సర్ మహావ్యక్తు మహిగారు ఆస్వల్పసంఖ్యాకుల పాతిక వంతు మంజికన్న తక్కువ యుండవచ్చుననియు ఆస్వల్పము చాల సమైక్యతవచ్చుననియు జెప్పెను.

స్వల్పసంఖ్యాకులు కొరగా, అధికసంఖ్యాకులు ప్రతిఘటించినపుడు కాసమును గాంతుకు యేర్పాటు జేయవలెనని కూడ సర్ శివస్వామిగారు జెప్పిరి.

అట్టి యేర్పాటుండుట ఆంగరవని సాక్షి అంగీకరించెను.

సర్ మోన్రీ మాన్రీఫ్రె స్పీకరుగారు సాక్షి నడుగుచు గత నాలుగు సంవత్సరముల అనుభవములన జూచి సాక్షి ప్రాప్తి హిందువుల స్థితికినను అధికారము పోవలెననుట న్యాయమననా, బాంక్షిమనట్టి ప్రోసిచేసిన జేయనని యడిగిరి.

సర్ పురషోత్తమదాసు గారు తనమానవ లంగీకరించునెడల స్పీకరుంతయును జేరునిధముగ నుండుననియు బాక్సెవను టియ ప్రోసిచేయునెడల మంత్రివర్గము రాజీనామా జెట్టి జేయవలెనని యడిగిరి మరయుకటి చెప్పుననియు జెప్పిరి.

సర్ మోన్రీగారు సాక్షిని నియోజకాధికారముగ విస్తరింపజేయుటకు ప్రమాణమేమి జెట్టెదనని యడిగిరి.

సాక్షి తా నా స్పీకరువివరముల తయారుజేయలేదని చెప్పిరి.

సాక్షి ఇంగ్లండులో సందేహభయము లుండుట వలన ఆభివృద్ధి వాలసంపరాదని చెప్పినమాటలను సర్ మోన్రీగారు చించిరి.

సర్ పురషోత్తమదాసు సర్ మోన్రీగారికి ప్రత్యక్షతరమిచ్చుచు ఈసారి సంస్కరణములు బ్రిటిషు పార్లమెంటులోని బ్రిటిషు చుహాశయలనుండియే రావలెనని చెప్పిరి.

సర్ మోన్రీ - భారతదేశము అభివృద్ధి గాంచుటకు తగియున్నదా యని బ్రిటిషు ప్రజలు సందేహించినను 'అభివృద్ధి కంగీకరింపవలెనని నూచించెదరా.

సాక్షి:- ఇట్టిభయము సాధారణముగ నుండదు. పార్లమెంటుకు సరియైనసంగతుల చెబుచునేడల భయ ముండజాలదు.

బర్మాను మహారాజా:- భవిష్యత్తునందు భారతదేశము నందు బ్రిటిషు నైన్యము లక్కురలేదని భారతనైన్యముపై వాధాపడి యుండగలదా?

సర్ పురషోత్తమదాసు:- భారతనైన్యము విదేశీయ దండయాత్రలనుండి రక్షించుకొనగలదు. బ్రిటిషు నైన్యముల నుంచుమాట అప్పుడప్పుడు పరిశీలించవచ్చును.

మహారాజా:- ఒకవేళ బ్రిటిషు పార్లమెంటు వారు 10 సం॥ ముల కాలమును నియమించునెడల.

సాక్షి:- సంస్కర ముల చారిత్ర సంఘమువారు తమ యెదుట వచ్చిన సాత్వ్యమునైన సరియైన. నూచనల జేయునెడ పార్లమెంటు అభివృద్ధి కంగీకరింపవచ్చును.

లేకున్న, భారతదేశమునకు భగవంతుడే దిక్కుగును.

బర్మాను మహారాజాగారును దావరు పరంతిపైగాడును సర్ ఆర్థులు ప్రాంతముగారు సాక్షిని రాష్ట్రములలోని రెండుగురుల గూర్చి ప్రశ్నింపగా, సాక్షి దావరు పంజాబ్ రాజాకి ప్రత్యక్షతరమిచ్చుచు నూతననిర్మాణముక్రింద సభ్యులు కొంచెము లిగిరిగ నుండవలెనని తొందరపడి కాసములు చేయరాదని చెప్పిరి.

సర్ ఆర్థులు:- పార్టీవిధానము పనిచేయవలెననునెడల రాష్ట్రములలో రెండవసభ అవసరము లేదా?

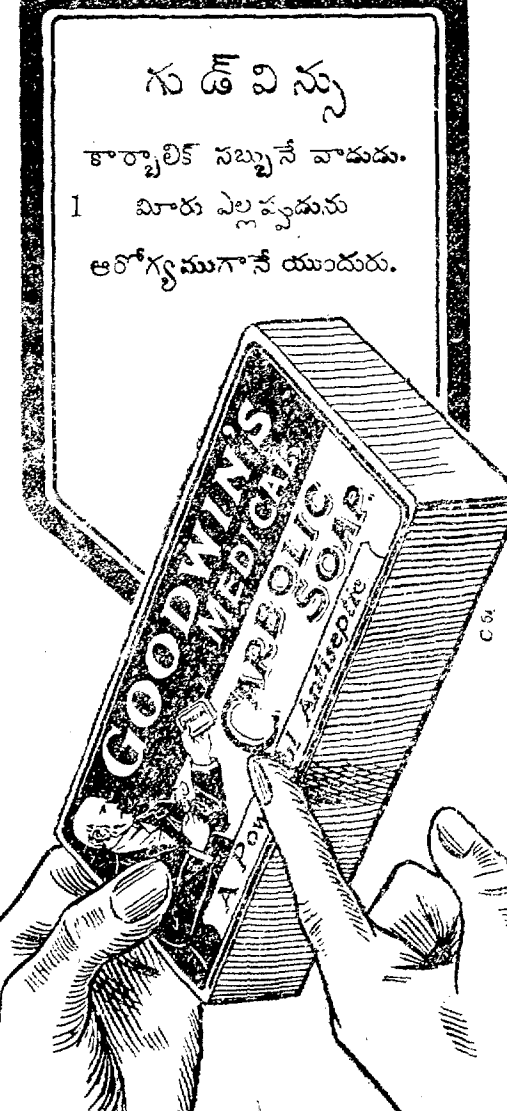
సాక్షి:- రాష్ట్రములలోనే దేశీయ రక్షణోపాయము దవలెనని దావరు పరంతిపైగాడికి తెప్పినను రాష్ట్రములలో రెండవసభ యుండుట యిష్టము లేదు.

అంతట కమిటీ విచారణ చాలించెను. తనివారమునాడు ఖజులులు మాన్రీగారిని విచారించిరి.

గుడ్ విన్సు

కార్బాలిక్ సబ్బునే వాడుడు.

1 మీరు ఎల్లప్పుడును ఆరోగ్యముగానే యుండురు.

వెలింగులన్ సినిమా

మాం టు రోడ్డు 1565

18.10.24 తేది తనివారమునుండి 24.10.24 శుక్రవారమువరకు సాయంత్రము 8-15 ప్రతినవమ 2 ఆటలు రాత్రి 9-10 గం. తని ఆదివారములందు మధ్యాహ్నము 8-15 గం. కూడగలదు.

యూనివర్సల్స్ మైటియస్టు సీరియల్

ది స్ట్రీట్ ప్రియత్ 4 వ భాగము.

విల్లియం డన్ కన్, ఎస్. జాన్సన్ తో సహా

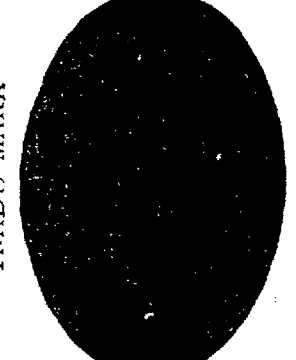
మి. స్వన గామ రాజు లండు విరాజు.

వెద్దాపురము పోస్టు.

విజాపన

నవదేశము

1918 సంవత్సరం నుంచి మేము మనదేశము నపండించుచున్న పట్టుతో మాస్టర్స్ లోనే వడుతుట, నేయట, రంగులు వేయట మున్నగునగులను వివిధరకముల

శత్రుములపనులరంగులతో నిత్రవినిత్రమైన జీసాదా అంచులు కమ్ములతోను తయారుచేయించి వర్తకులకు తదితరులకు విక్రయించుచుంటిమి. కానాడలో జరిగిన తిరిగి అభిలభారత కాంగ్రెసువక్తప్రదగ్గమున మాబట్టలను ప్రదర్శించినటులను అవిదేశీయులలోని పట్టువత్తములు అన్నిటిలోను ఎక్కువవాణ్యమై వివిగా అందరకు తెలిసేయున్నది. ప్రదర్శనమునుగురించి వ్రాయుచు మాబట్టలనుగురించి పీయూష కాంధిభూషణుగారు అమృత బహు పత్రికయందు ఇట్లు వ్రాసిరి.

... ఇతర కాంగ్రెసుసభ్యులు వారున్న మరయుతరప ప్రజలుగూడ అన్ని రకములభద్రులన్న ప్రదర్శించిరి. ఇంకను ఎందరో కబురు, అందరిని ఇచ్చట ఏకరువుపెట్టుటకు వీలులేదు. పట్టులు అనేకరకములు ప్రదర్శింపబడినవి. వెద్దాపురం వర్తకులు పునస మరాజా విరాజుగారు పట్టుకు తిరిగియుములు ధోవతులును వర్తకు డ్డలు కోటుగుడ్డలును తిలగుడ్డలును చీరలును మున్నగురకములును ప్రదర్శించిరి. రెంగుసూరు అస్సామువారు కూడ ప్రదర్శించిరి.

పట్టుపత్తములనుగురించి వ్రాయుటలో మాకంపెనీయొక్క డ్రెస్సును రకములను విపులముగా వ్రాయుటవలన దేశము స్వదేశీవస్తు పరిశ్రమలో మాప్రాముఖ్యమును గ్రహించి స్వదేశీ వస్త్రాన్ని పుచ్చెదరు గాక. చెన్నపురిరాజధానిలో ప్రతిపట్టణము నందును మాబట్టలు దొరకును.

కొందరువర్తకులు తయారుచేయుచున్న రకములలోనే వాణ్యము తక్కువఅయిన బట్టలనునిక్రయించి మారకములని మోసపుచ్చుచున్నారగాన అందరియొక్క జాగ్రత్తకొరకు మాప్రతి ట్టుకుండు వుండే మాప్రేక్ష మార్కును ఇంచున ప్రచురించితిమి.

దిపావళి వినోదము

మ తా బా బ ది

ఇది సాధారణముగ కవర్లలో అమ్ము తీగవలె మాటి మాటికి ఆరిపోక నిల్చికాలి దానకంటె పదిరెట్లెక్కువకాంతి నిచ్చును. ధర చాలాచాక.

కుమారు 60 గజములు బద్ది చుట్టు 1 కి 1-12-0
,, 80 గజములు బద్ది చుట్టు 1 కి 0-15-0

వర్తకులకు వేరుధరలు

రు తి కు మించిన అద్దగ్గు పోస్టుఖర్చులు ఉచితము.

నిడమర్తి వెంకటకృష్ణమూర్తి, రాజమండ్రి.

ఇంద్ర జాల మహేంద్ర జాలము

ఈ అత్యుత్కృష్టములలో గర్భిణి గారడి, యోగకృష్టి హస్తాభివము, ఇంగ్లీషు ము ఇగ్గడబాలుము మంత్రకాత్మము, యంత్రములు, అమెరికావారి చీట్లచేత భూతవైద్యము, తమాషా విచిత్ర విచిత్రవిద్యలు గలవు. ఇంగ్లీషు గాక మనుష్యుని మానసుపైయుండు, ముమిడిచెట్టును పుట్టించుట, జీవులతో సమాధియగుట. శరీరములేని తలకాయచేత మాటలాడించుట భూమిపైను గజముయెల్లిన గాలిలో మనుష్యుని నిధారముగా నిల్పట మొదలగు విచిత్రములు అనేకము లున్నవి. ఈ గ్రంథములు చదివిన అత్యుత్కృష్టముగా మేజిక్ చేయగలరని గాగ్గరంటి యిచ్చుచున్నాము. తీసి కల 4-0-0 లు (2118)8-6 డి. ఆర్. జాగ్గరం నాయుడు, ఒంగోలు, తూ గురుజింట్లా

భారత సంస్కరణముల విచారణ

ఫజులు హక్కు గారి సాక్ష్యము

ద్వంద్వ విధానము నేపరీక్షింపవలెను

(అ. ప్రె. స్వేచ్ఛలు సర్వీసు.)

ఫజులు హక్కు గారి విచారణ

సిద్ధా, అక్టో 18:—నేను సంస్కరణముల విచారణ సంఘమువారు బెంగాలులో నివసించు ముస్లిం సమైక్య ఫజుల్ హక్కు గారిని విచారించిరి. ఆయన తన మొమ్మరాండమునందు ద్వంద్వవిధానమును, జాతిప్రాతినిధ్యము నుండవలెననియు వెంటనే సంపూర్ణ బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మొసంగుట తగదనియు చెప్పెను. భారతదేశమునకు విశేషములుండదయిత్రజేయటవలన, జనసంఖ్యయందు విశేషము లెక్కువైన సమరసత్వము చెడిపోయి, యిప్పుడు భారతదేశముందు వివిధజాతులును, తెగలును దుర్బుద్ధి, రాజకీయముగ అభివృద్ధిని సమముగ గాంచకున్నారని, కావున బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమును సరియైన మరతులు రక్షణబంధములు లేకుండ ప్రవేశపెట్టినెడల, దానితో ప్రజల కధికారము గల్గునట్లు జేయునెడల అభివృద్ధియొక్కవగాని జాతులపై యెవోఒకజాతి కలసి అధికారము చలాయించును. జాతులన్నిటికిని ఒకదానిపై నొకటికిగల ద్వేషమైదర్భ్య భావమును గనునించునెడల యిట్టివిని జరుగునెడల యేమగునది యుండెనుకొనగలరు. ప్రపంచ చారిత్రమునందే కాలమునైన నగాని బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమును పోట్లాడుకొను జాతులకును మతములకు నొసంగి పరీక్షించి యుండలేదు. ఇట్లు పరీక్షించి చూడవలెనన్న ప్రత్యేకముగ కొంతవర కొసంగి యెట్లు పజేయునో కనిపెట్టవలయును. ఈవిధమున జూచినయెడల వేరేర్వొకజాతులగుల దేశమునకు బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము నొసంగుటకు ముందు ద్వంద్వవిధానము నొసంగి ఆయ్యది వేరేర్వొకలాభప్రేరేతుల కెట్లుభద్రమైనదో పరీక్షించిచూచుట న్యాయముగనే యుండెను. ప్రభుత్వము వారేర్పాటు జేసిన మరతులైన బలముగలవారు బలహీనులపై నిరంకుశాధికారమును చలాయించుకుండ రక్షించుటకుచాలకపోయెను. అందువలనవివిధజాతులకు ప్రత్యేకము యొన్నికలద్యారా ప్రాతినిధ్య ముండ ఆవసరమయ్యెను. అందుచేతనే జాతిప్రాతినిధ్య ముండవలెనని చెప్పెను.

ద్వంద్వవిధానమును సరిగా పరీక్షించి చూడలేదనియే హక్కు గారి అభిప్రాయము. కారణమేమనగా మొదటిసారి కా సనసభలో చాలమంది జనులు పాల్గొనకుండిరి. రెండవసారి ప్రభుత్వనిర్మాణమును ద్వంద్వముజేయవలెనను నుద్దేశ్యముతో కాసనసభయందు ప్రవేశించిరి. ఎన్నిక దారులకు సంగతులన్నియు తెలిసిననే బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము సాధ్యమగును. ఈముఖ్యంశము భారతదేశములో ప్రసారమైనది. ఇంతేగాక కాసనసభ్యులకు తమవిధ్యుక్తములేవో తెలియనే తెలియవు. కావున వెంటనే బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మొగకరాదు. ఇదివరలో మంత్రులుగ నుండినవారు కమిటీయొందుట సాక్ష్యమిచ్చుచు కార్యదర్శులును యితర అధికారులును మంత్రుల ప్రజాయత్ర కాఖాపరిపాలనమునందు అడ్డుపడుదు, గవర్నరులకు అప్పీలుచేసి కొని మంత్రుల నిర్ణయములను తలక్రిందుజేయ గల్గినచెప్పిన విషయములతో హక్కు గా రేకబొంపలేదు. ఆయనకు గల్గిన అనుభవము వేరువిధముగ నుండెను. మంత్రులు తమకేమో యొక్కొక అధికారముగలదని పైపైన జూచునెడల కార్యదర్శులెట్టివైఖరిని నిరసించుట మానవసద్ధమే యనవలయును. సాధారణముగా కార్యదర్శులు భారతదేశములో వివాదపడు నేజాతిగాని జేదినవారు కాదు. అందువలన ఒకవేళ మంత్రులు రాజకీయజాతియ ప్రత్యేకాభిమానములండి పని జేయునెడల నిష్పక్షపాతముగ సమబుద్ధితో పనిజేయుటకు వారికవకాశము గలదు. అయితే తగినంత ధనసహాయము లేకపోవుటవలన మంత్రులు తాము తలపెట్టిన కార్యముల నిర్వహింపజాలక పోయినని ఆయన అంగీకరించెను. హక్కు గారు బెంగాలునుగూర్చి మాత్రముచెప్పుచు, అచట మంత్రులకు ఆర్థికసభ్యు డేమాత్రమును అబంకముగ లేదని చెప్పిరి. బెంగాలులో నిజముగావచ్చిన కష్టముమెట్లును పరిష్కారములెట్లు నయ్యెను. దానిని తప్పక సవరించి తీరవలయును. అప్పుడు బెంగాలున కిప్పుడున్న మహాభా

రము తొలగిపోవును. ఇంతేగాక ఇంకంటాక్కు జూటుటకు వలన వచ్చినదబ్బును బెంగాలు కిచ్చివేయవలయును. తుదకు ఆయనముగించుచు, సంయుక్త ప్రభుత్వమునుగూర్చి చెప్పుచు బెంగాలులో నట్టివిధానమును లిట్లు ప్రభువుగారు పనిజేసిననియు, మంత్రులు సంయుక్త ప్రభుత్వము లేనందువలన తాము తలపెట్టిన కార్యములు నిర్వహించుట కాలంకముగ నుండెననియు జెప్పట న్యాయము గాననియు, మంత్రుల తనసహాధ్యాయులను ఒప్పింపలేక పోయినయెడల నది ఆతని తప్పుగాని, దానిని విశేషము జేయు ఆర్థికసభ్యుల కంట గట్టరాదనియు జెప్పెను.

విచారణ ప్రారంభము

ఫజులు హక్కు గారిని విచారించునపుడు చాల సరసముగ నుండెను.

సర్ ఆల్ఫ్రెడ్ గౌడరు మడ్డిమను:—(సాక్షినిజూచి) మీరు మొమ్మరాండములో జెప్పినదానిని జూడ ఎన్నికదారులకు తత్సంబంధవిషయము లేవియును తెలియవనియు, పోనీ ఆధ్యక్షుడైనను తగిన సుగుణములు లేవనియు చెలియున్నది.

సాక్షి:— నిజముగా అంతే. ఇంకను యితర కారణములుగలవు. ఇంకను కొంతకాల విచారణమునే పనిజేసి చూడవలెనని కోరుచున్నాను.

అధ్యక్షుడు:— ప్రత్యేకకోశమును జూయింటు ఆర్థిక కార్యదర్శి ప్రజాయత్ర కాఖాపను కావలెనని కోరదరా?

ఉ:—అవును.

ప్ర:— ఎందులకు?

ఉ:— అందువలన పనిచాగుగ జరుగును. మంత్రులకు తమకు వచ్చుఅదాయమును బట్టిపోతలెనని తెలిసినపుడు వ్యయము తగ్గుటకుగూడ అనుకూలముగ నుండును.

అధ్యక్షుడు:— మీరు మంత్రుల నన్నుపుడు జూయింటు ఆర్థిక కార్యదర్శి కావలెనని యేల కోరలేదు.

సాక్షి:— అవి చాలకష్టపు రోజులు. ఉచ్చాస్యని కాసనసభలకు గూడ వ్యవధి లేకపోయెను. ఏమడుగుదుము? మేము నిలవ ద్రొక్కుకొనుటకే పోట్లాడుచుంటిమి (నవ్వు)

అధ్యక్షుడు:— బెంగాలులో యెన్నికలవిషయమై ముఖ్యముగ మహమ్మదీయ ప్రాతినిధ్య విషయము తృప్తికరము గగలదా?

ఉ:— లక్నో ఒడంబడికలో నేను జేరితిని. నాకుమాత్రము మహమ్మదీయ ప్రాతినిధ్యము తృప్తికరముగనే యున్నది. మహమ్మదీయ భివృద్ధి గాంచుకొనిదయ్యెనుమృది నెమ్మదిగ వారితే యొక్కవ ప్రాతినిధ్యము రాగలదు.

అధ్యక్షుడు:— ఇంకొక జేరు అభిప్రాయము గలవారున్నారుని ఒప్పకొందురా?

ఉ:—అవును.

అధ్యక్షుడికింకను ప్రశ్నింపగా సాక్షి ఇంకంటాక్కునుండియు జూటు పన్నునుండియు వచ్చుదానిలో 7% కొట్టుమాత్రము బెంగాలుకు పోవలెనని సవరించుకొనిరి. లేకున్న కేంద్ర ప్రభుత్వదాయమునకు భంగముగల్గును. తనరాష్ట్రమునకుయీ పన్నులలో కొంతభాగమైన వచ్చినవసంతోషమేయని సాక్షి ఒప్పుకొనెను. డబ్బు లేకపోవుటవలన బెంగాలు ప్రభుత్వపు పని ఒడుదుడుకుగ నున్నదని సాక్షి గట్టిగజెప్పెను. బెంగాలులో రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము గావలెనని చెప్పగ జెప్పువారికి దానియొక్క తీవ్రత తెలియలేదు. డబ్బు లేనదే రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము వలన ఫలమేమియు నుండదు.

సాక్షిని అధికారులతో తనకుగల సంబంధములగూర్చి ప్రశ్నింపగా చాల అనుకూలము గ నుండెననియు తనకార్యదర్శి యెప్పుడుగాని భేదాభిప్రాయము గల్గెనని గవర్నరుగారియొద్దకు పోలేదనియు, రెండుకాఖాపను కలసి సమాజేత మగుచుండుననియు జెప్పెను.

అధ్యక్షుడు:— ఈమధ్య బెంగాలు కాసనసభలో మంత్రిులతములపై వోటింగు జరిగినపుడు లంచములు మొదలగు నశాస్త్రములు చాలజరిగినవి మాకు తెలుపబడెను.

సాక్షి:—వోట్లనుకొని రని మాకు రూఢివార్త తెలిసెను.

అధ్యక్షుడు:— నాకు వివరములక్కరలేదు. లంచగొండి తనము వ్యాపించి యుండెనన్న మాటయే?

సాక్షి:—అవును వ్యాపించియే యుండెను.

ప్ర:— అట్లున్న వ్యవహారము తృప్తికరముగ నున్నట్లుల తలంచెదరా?

ఉ:— లేదు, ఏమాత్రము తృప్తికరముకావు.

అధ్యక్షుడు:— ఆమెరికా, కనడా ప్రభుత్వనిర్మాణములందు యెన్నుకొన్న ప్రతినిధులకు లంచములిచ్చుట క్రిమినలు నేరముగ పరిగణింపబడునని తెలియునా? భారతదేశములోగూడ దానిని క్రిమినలు నేరము చేయుట మిశ్రమేనా?

ఉ:— అట్లే జేయగోరెదను.

ప్ర:— భారతదేశమునందు ఎన్నికదారులకు లంచముచ్చుట నేరముగ తలంపబడు చున్నది. కాని యెన్నుకొన్న ప్రతినిధికి లంచముచ్చుట నేరముగ పరిగణించబడలేదు.

సాక్షి:—అవును.

ప్ర:— క్రిందటిసారి యెన్నికలలో నేమైనభివణోపాయములు పన్నబడెనా?

ఉ:—అవును.

ప్ర:— ఈమధ్య బెంగాలు ప్రభుత్వమువారు బెంగాలు కాసనసభలో విమర్శించెదరని భయపడి ఒకవ్యవహారమున (తారకేర్యము) సివిలు కోర్టు డిక్రీలను ఆచరణలో పెట్టలేదని తెలిసినది.

ఉ:— నాకది తెలియదు.

బర్మాను మహారాజా:— బెంగాలు ప్రభుత్వము భయపడెనని మీరు తలంచెదరా? వారు రిశీవరును నియమింపలేదు.

ఉ:— రిశీవరును నియమించెను. భయపడెనని నేను తలంపను.

సర్ శివస్వామిఅయ్యయ:— రిశీవరున్నియు స్వాస్థ్యము చేయబడెనా?

సాక్షి:— నాకు వివరములన్నియు తెలియవు.

అధ్యక్షుడు:— ఇప్పుడున్న విధానము ప్రకారము మంత్రిులతములు తగ్గించుటేగాక పూర్తిగ తీరస్కరించుటకు గూడ వీలుగలదని అది సంతృప్తిగ గలదని తెలుపబడెను.

సాక్షి:— జీతములనుతగ్గించి పూర్తిగ కొట్టివేయుటకున్న మంత్రులసితి అంత అనిశ్చయముగనుండదు. పూర్తిగ కొట్టివేయుటను సాధ్యముగాకుండ జేయవలెను. అభిశంసన తీర్మానము గావించుట కింకను సుప్రసిద్ధమార్గము లితరముగలవు.

అధ్యక్షుడు:— మీజీతమును. తీరస్కరించినను అధికారుల వోట్లన్నియుండెను. ఆనధికారుల చెన్నియుండెను?

సాక్షి:— ఎన్నుకొనబడిన హిందువు లైదుగురును, మహమ్మదీయులు 18 మందియు, యూరోపియనులు 17 మందియు బలపరచిరి. అధికారులకు వోట్ల 22, 23 మందియుండిరి.

అధ్యక్షుడు:— మీరిచ్చినవోటు మహమ్మదీయునిదే గదా?

ఉ:— అవును.

అధ్యక్షుడు:— నేను విచారణలోనున్న అంశమును గూర్చి యేమియు నడుగను. కాని బెంగాలు కాసనసభలో, అచటి మెజారిటీనిగల పక్షమునుండి మంత్రులను నేర్పరచుటకు వీలుగలదా?

సాక్షి:— అట్లున్నదని తలంపను. ప్రతివారిని ఒక్కసారే మంత్రిని జేయుటయేమార్గము (నవ్వు) వారిదేవో పెరుకు కొంతజీతమిచ్చి వారినందరను మంత్రులజేయుట (మరలనవ్వు.)

సర్ మహమ్మదు ముసాఫీగారివిచారణ.

సర్ మహమ్మదు ముసాఫీ గారు:—(సాక్షినిగూర్చి) మీరు లక్నో ఒడంబడికలో జేరియుండుటవలన దానిని బలపరచుట స్వాభావికమే. కాని బెంగాలులోని మహమ్మదీయు లధిక సంఖ్యాకులు, జనసంఖ్య నూటికి 50 మందియుండ ప్రాతినిధ్యము 40 మంది కిచ్చుటతో అసంతృప్తి గాంచిరి.

సాక్షి:— లక్నో ఒడంబడిక తయారజేసినపుడు బెంగాలుకు నేనే ప్రతినిధిగనుంటిని. అట్లును కాళింగారును, నవాబాలి చాదరీగారును, బెంగాలులో నత్యధిక సంఖ్యాకులకు యిప్పటి ప్రాతినిధ్య మున్నయిప్పుడు లేదని అంగీకరించిరి.

సంస్కరణములు యెట్లుపని జేసెను

సర్ మహమ్మదు ముసాఫీ:— మీరు తెలిసినంతవరకు మొదటి మహాదులలిములలోను సంస్కరణములు జయప్రదముగ జూగుగ పనిజేయలేదా?

సాక్షి:— లోలోపల యెట్లు పనిజేసెనో నాకు తెలియదు. కాని జయప్రదముగనే యుండెను. కారణము దానిపై మంత్రులేమియు ఆక్షేపణల యెవలేదు.

సర్, మహమ్మదు:- అధికారతనస్థులు భారతమంత్రి
చేతిలోనున్న ప్రజల జయప్రథమ పనిజేయున్నయెడల ఇప్పుడు
యీ సూచన లంగీకరించుటతో మరింత బాగుగ పనిజేయవలెను
గదా?

సాక్షి:- అవును అంతే. శాసనసభలను ప్రభుత్వమును
యేకీభరించునపుడు వై అధికారు లేమియు అడ్డురాగూడకని
యు, సాక్షి సర్ మహమ్మదుతో నేకీభరించెను. ఉన్న విబంధ
నలమార్పులే కష్టముల నెలకొల్పవలెనని ఆయనకోరికను.

సాక్షి అధ్యక్షుడును ప్రభుత్వరమిచ్చుచు అభివృద్ధి యిచ్చు
ములేదని చెప్పినదానిని పురస్కరించుకొని సర్ మహమ్మదుగారు,
రాష్ట్రీయస్వతంత్ర్యవిప్లవము లేకున్న సరే కాని, మరికొన్ని
కాఖిలను ప్రజాయత్నముచేయుటగూడ ఇష్టములేదాయని యడి
గెను.

సాక్షి:- జ్యోతిషులు, ల్యాండురెవిన్యూ కాఖిలవంటి
దానిని ప్రజాయత్నము చేయవచ్చును.

అధ్యక్షుడు:- మీరు మీ మేము రాండములో చాల
యెక్కువకాఖిలను ప్రజాధికారముక్రిందికి మార్పులు బొత్తిగ
యిచ్చుములేదని చెప్పితిరగా?

సాక్షి:- అవును. కాని ప్రజాత్వమునకు భంగము గలుగ
కుండ ప్రజాయత్నము జేయవలసిన కాఖిలు ఒకటి రెండు
గలవు.

సర్ మహమ్మదు:- ప్రస్తుత రాజకీయ పరిస్థితులలో
యేకాఖిలను ప్రజాయత్నము జేయరాదని తలంచెదరు?

సాక్షి:- తేనెరలు అడ్మినిస్ట్రేషను, పోలీసు
అధ్యక్షుడు:- లా, ఆర్డరులో.

సాక్షి:- అవును. లా, ఆర్డరులుకూడాను.

అధ్యక్షుడు:- ల్యాండు రెవిన్యూ అంత ముఖ్యమైనదని
మీరు తలంపరా?

సాక్షి:- వానితో పోల్చిన అంతముఖ్యము గాదు. పరీ
క్షించి చూడవలెను.

అధ్యక్షుడు:- ఇందువలన ప్రజలు తృప్తిచెందుదురని
తలంచెదరా?

ఉ:- కొందర కెప్పుడును సంతృప్తియుండదు, కొంద
రకు సంతృప్తి యుండవచ్చును.

సర్ మహమ్మదు:- మీరాష్ట్రములో మహమ్మ
దీయులు ప్రత్యేక నియోజకవర్గ ముండవలె ననియే కోరెదరు
గదా?

ఉ:- అవును.

బర్మామహారాజాగారు:- ప్రాతశాసనసభలతో బోల్చిన
యెడల ప్రాతశాసనసభల పత్రిక తగ్గిపోయియు గానించు
చున్నది.

సాక్షి:- తాను ప్రాతశాసనసభలో చాలకాలము సభ్యు
డగుటచేత ఆహుతినిజమేయని యంగీకరించెను.

ఇందులకు నివారణోపాయ మేమని యడుగగా సాక్షి
సెమ్యుసెమ్యుడిగ నభివృద్ధి గాంచిదానిని రక్షించెదనని చెప్పెను.

మహారాజా:- ఈ ప్రతిష్ఠ తగ్గిపోవుటకు కారణమేమి

సాక్షి:- ఎన్నికల మధికారము విస్తారమై క్రొత్త
సంగతులు జేరుటవల్ల.

ప్ర:- ప్రాతకాలపు ప్రతిష్ఠకు సంస్థాపించుటెట్లు?

సాక్షి:- ఇప్పుడున్న ఎన్నిక దారులకు వారి బాధ్యత
దెలిసి మంచి మంచి వారి నిబంధనలను నేను నియోజకాధి
కారము నెక్కువ చేయగోరను.

మహారాజా:- ల్యాండు రెవిన్యూ, జూడిషరీ ప్రజా
యత్నము జేయవలెనని మాచించినపుడు లాఆర్డరులు, పోలీ
సును మాత్రము మార్చయేల యిచ్చుములేదు!

సాక్షి:- వీనిని ప్రజాయత్నము జేయునెడల వానిని
అధికారములో నున్నపక్షము స్వప్రయోజనములకు వినియో
గించుకొనును. ఇప్పుడు కలకత్తా కార్పొరేషనులో పార్టీప్ర
యోజనములకై మాకు ప్రతికూలముగ వినియోగించుకొనుచు
న్నట్లేయగును.

మహారాజా:- రివ్యూనుల నైతికధర్మము పోయి ప్రజ
ల భీతాహము జెట్టుబడుదురని తలంచెదరా?

సాక్షి:- అందువలన తప్పక సర్వీసుల నైతిక ధర్మ
ము తగ్గియేపోవును.

మహారాజా:- లా, ఆర్డరులను ప్రజాయత్నము జేయు
నెడల విప్లవకరమేమియు జరుగకుండ జేయుటకు మీ తప్పి
పోవునని తలంచెదరా?

సాక్షి:- అవును. కారణమేమనగా, పోలీసువారు,
తమతమ విద్యుక్తముల నిర్వర్తింపకుండ పార్టీప్రయోజనము
లను పనిజేయుచుందురు.

మహారాజా:- ల్యాండు రెవిన్యూ విషయమున, బెం
గాలులో పర్మిటెంట్లు సెటిల్యెంట్లు దీసివేయునెడల పెద్ద
పెద్ద జమీందారులే గాక ముఖ్యముగ మధ్యరకంవారే యేవగిం
చెదరు. అందుచేత ల్యాండురెవిన్యూను ప్రజాయత్నము జేయు
చు, దీనిని రద్దుజేయు నధికారము సామ్రాజ్యప్రభుత్వమునకే
యుంచి దాని భారతప్రభుత్వవిషయము జేయగోరెదరా?

సాక్షి:- ఇట్టి యేర్పాటు జేయుటకు దానిని
ప్రజాయత్నముజేయు టసలే యిచ్చుములేదు.

అధ్యక్షుడు:- ల్యాండు రెవిన్యూను ప్రజాయత్నము
జేయుటవలన పర్మిటెంట్లు సెటిల్యెంట్లు కేమైన యువద్రవముం
డునని తలంచెదరా?

సాక్షి:- నాకుమాత్ర మేయవద్రవమును గానిం
చుటలేదు.

బర్మామహారాజాగారు రింకను ప్రశ్నింపగా ప్రస్తుత
శాసనసభ యున్నంతకాలమును ఆయనకు యెట్టిసలహాయము
ఆక్కరలేదని తా మచున్నదని చెప్పెను. 1925-27 లో పరిస్థితు
లభివృద్ధియగునెడల మరి కొన్ని కాఖిలను ప్రజాయత్నము
జేసి చూడవచ్చును.

మహారాజా:- ఈ మధ్య బాంబు కేసులో మోక్షోర్డు
జడ్జిము, జ్యూరీయు భయపెట్టబడినమాట నిజమేనా?

సాక్షి:- అవును. అట్లేజరిగెను. పేర్లనుగూడ నులభ
ముగ కనుగొనవచ్చును. అయితే కేసు యింకను విచారణలో
నున్నది.

మహారాజా:- అట్లయినయెడల జ్యూడిషరీని ప్రజా
యత్నము జేయవలెనని యెట్లు కోరిరి.

సాక్షి:- లా, ఆర్డరులను ప్రజాయత్నము జేసినప్పు
డంత ఉపద్రవముండదు. కారణము పార్టీప్రయోజనమునకు
సాధారణపు పోలీసువారు నుపయోగించు కొనుటలు అంత
సులభమున మోక్షోర్డు జడ్జిల నుపయోగించుకొనజాలరు.

సర్ మహమ్మదు:- మోక్షోర్డుజడ్జిలని యామకము
సార్వభౌమని ప్రభుత్వపాస్టములందు గూడగలదు.

మహారాజాగారు ప్రశ్నింపగా సాక్షి మరికొన్ని కాఖి
లను ప్రజాయత్నము జేయుటకు గా మరియొకమంత్రిని నియమిం
చుటయు, బెంగాలులో దృఢమగుమంత్రివర్గము నిర్మించుట
యు నగునని తలంచెను.

మహారాజాగారు:- ద్వంద్వవిధానము ప్రవేశజెట్టు
టకు ముందు మీరు అన్ని కాఖిలను ప్రజాయత్నము గావలెనని
చెప్పితిరగా, యిప్పు డీమార్పు యేలగలెను?

ఫజలులుహక్కుగారు:- అనుభవముమీద విజ్ఞాపనై
తిని, నా తప్పు నే నొప్పుకొందును.

మహారాజా:- రాష్ట్రములలో రెండవసభ యందు
టను ప్రోత్సహించెదరా?

ఉ:- నేను దానికి ప్రతికూలముగను ఉండను, అను
కూలముగను ఉండును.

మహారాజాగారు:- మంత్రిులజేతమును తిరస్కరింప
కుండ అధికంసన తీర్మానమునే గావించు నెడల, గవర్నరు
మంత్రిుల యంచేవాడె యని యన్నారు గదా!

సాక్షి:- అది కానేకారు. అగస్టు 26 వ తేదీని
విశ్వాసము లేమి చెల్లుటకు తీర్మానము లుండెను. వోట్లు
చాల మాకు ప్రతికూలముగ నుండుటకు కారణము. మేము
మహమ్మదీయులము. మంత్రిులకుగలవచ్చెను. మంత్రిులపక్షమున
వోట్లుటకు కొందరు సభ్యులకిది తెలిసియు ధైర్యము లేక
పోయెను. కలకత్తా కార్పొరేషనులో జాతి ప్రాతినిధ్యమువై
సురేంద్రనాథగారికిని నవాబాబీ చాదరిగారికిని వచ్చిన భేద
కారణముచేత క్రిందటి శాసనసభలో మితవాదిపక్షము విచ్ఛి
త్తయ్యెనని నేను మహారాజాగారితో సంగీకరింపను.

డాక్టరు పరంజిపై గారు విచారించుట

వెనుకబడియున్న జాతులవచ్చి కలియువకును అభివృ
ద్ధిగాంచిన జాతులు వేచియుండవలెనా, లేక అభివృద్ధిజెందిన
జాతులు ముందుకుపోవుమండ వెనుకబడియున్న వారుగూడ
ముందుకు నడుచుటకు ప్రోద్బలముగ నుండునని అంగీకరించెదరా
యని డాక్టరు పరంజిపై గారు సాక్షి నడిగిరి.

సాక్షి స్టేటుమెంటులో, భారతదేశమునందు పోట్లాట
లాడుకొను జాతులందుట వలన అభివృద్ధి మందముగ నుండవలె
నని చెప్పినదానిపై, బ్రాహ్మణులకు బాధ్యతాయంత ప్రభుత్వ
మొసంగినపుడు పోట్లాటపరిస్థితులు లేవాయని డాక్టరు పరంజి
పై గారు రడిగిరి.

సాక్షి తనకు బ్రాహ్మణులపరిస్థితు లేమియు చెలియవని
చెప్పిరి.

సర్ మహమ్మదు మాఫీగారు
బ్రాహ్మణులలో స్వపరిపాలనము శ్వేతములు కీయ
బడెనుగాని నేటిపుటగాదని నూచించిరి.

ఎన్నిక దారులవిషయమున, ఇంగ్లాండు ఎన్నిక దారులు
వెనుకబడియున్నారని వేచియుండలేదని డాక్టరు పరంజిపై
చెప్పెను.

సాక్షి అప్పుడు ఇంగ్లాండులో యెన్నిక దారుడు వెనుక
బడియున్నటుల ఒప్పుకొనలేదు.

మంత్రిులబాధ్యత

ప్రభుత్వకాఖిలందు మంత్రిులకెట్టి బాధ్యత లేకున్నను
ప్రభుత్వమువారుజేయుపనులన్నిటికిని వాడుగూడ బాధ్యతేయ
ని ప్రజలుతలంచి దూషణకు పాత్రులజేయుట ద్వంద్వవిధానము
నందు పెద్దలోపములలో నొకటియని డాక్టరు పరంజిపై నూ
చించిరి.

హక్కుగారు:- ప్రజలు జ్ఞానయుక్తులైయున్నారు. భే
దములను సరిగ చెల్లునెడల తెలిసికొన గలరు.

డాక్టరు పరంజిపై:- మొదటి మాడుసం|| ములలో
నైనను అతివాదులు లేకపోవుటవలన ద్వంద్వవిధానముఒకవిధము
గ బాగుగనే పరిక్షింపబడెను. అట్టి పరిస్థితులలో గూడ నది
యపజయమే గాంచెనుగదా?

సాక్షి:- నేడు ద్వంద్వవిధానము బాగుగ పరిక్షింపబడెనని
తలంపను. కారణము ప్రతికూలురు బలముగలవారు లేకపోవుటవల
న మొదటిశాసనసభలు కాంతముగ పనిచేసెను. అప్పుడు ప్రజాం
గీకారమును బడయుటకు మంత్రిులెక్కువయేమియు జేయన
క్కరలేకపోయెను. ఆహాయోధ్యమము జరుగుచునేయుండున
నియు మరల వచ్చెదమనియు తలంచితిమి ఇదివరలో మంత్రి
ులగ నున్న వారు ద్వంద్వవిధానము అపజయము గాంచినదన్న
వారు ప్రజల మెప్పును బడయుటకు మాత్ర మట్లుజెప్పిరి.
(నవ్వు) ద్వంద్వవిధానము పనిజేయుటలో నాకు కష్టమేమియు
గానించుటలేదు. మంచిప్రతికూల ముండునెడల మంత్రిులు
పనిజేయుటకు ప్రోత్సాహముండెడిది. మొదటిశాసనసభ ప్రాణ
హీనముగ నుండెను. నాకు దానిలో విసువువచ్చెను.

డాక్టరు పరంజిపై:- ఇప్పుడు శాసనసభలకు చాల
ప్రాణము వచ్చినది.

ఉ:- ఇప్పుడంత కన్న యెక్కువగనున్నది. (నవ్వు.)

ఆయన నింకను అధికారులతో ఆయనకుగల సంబంధము
లగున్న ప్రశ్నింపగా సాక్షి యెప్పుడుగాని తనకార్యదర్శి గవ
ర్నరు దగ్గకు కేసు దీసుకొనిపోలేదనియు, కొన్నికొన్ని సా
రులు ఆర్థికకాఖిలైఖిరినిగూర్చి భేదాభిప్రాయములుగూడనుం
డెననియు చెప్పిరి. రెండుకాఖిలకును ముందు బడ్జెటులో యే
ర్పాటు జేయబడెననియు, అప్పుడు స్పర్షను ఉపయోగింప
బడెననియు, స్పర్షను నుపయోగించుటకు మంత్రి అవసరము
జాపుటమీదనే ఆధారపడుననియు సాక్షి నూచించిచెను.

డాక్టరు పరంజిపై:- లోక్సభ ఒడంబడికలో బెంగాలు
మహమ్మదీయులు, తక్కువ దామాషా కంగీకరించుటకు కార
ణము భారతదేశములో నితరభాగములలోనివారి కెక్కు
దామాషా నిచ్చునట్లేదేమియుతో సంగీకరించిరి గదా;

సాక్షి:- అవును అంతే.

సర్ మహమ్మదు మాఫీ:- మహమ్మదీయులలో జరిగినట్లు
హిందువులలో యెప్పుడును గూడ అధికసంఖ్యాకులు అల్పసం
ఖ్యాకులుగా మారలేదు.

డాక్టరు పరంజిపై గారు లంచములవిషయమై కొన్ని ప్రశ్న
లడుగుమండగా అధ్యక్షు డిట్లనియెను:- దీనిని గురించి వివర
ములుగా ప్రశ్నలడుగరాదు. లంచములు తీసికొను విషయమై
చర్యదీనుకొనుట తగునని కమిటీవారు తలతుకోలేదో తెలుసు
కొనుటకు మాత్రము మీరు ప్రశ్న లడుగవచ్చును. వివరములు
తెలిసికొనుటకు ప్రత్యేక విచారణ చేయవలసియున్నది.

డాక్టరు పరంజిపై గారికి జవాబుగా స్వరాజ్యనిధుల
యుపయోగమువలన యెన్నుకొనబడినవారుగలచే మహమ్మదీయ
సభ్యులు కొంతమంది స్వరాజ్యపక్షమునకు ఓట్టిచ్చి సాక్షి
చెప్పెను. స్వరాజ్యపక్షమువారి నిధులను ఆవిధముగా ఉపయో
గించుటవలన తప్పేమిలేదని డాక్టరు పరంజిపై గారు పలికిరి.
సరియైనపాదులను గుర్తించివానిని మిరకుండజేసినయెడల అంగీ
కారమేనని చెప్పెను "మాకొప్పుడు తెలిసివచ్చినది గావున వచ్చే
ఎన్నికలలో మాడుబును మేముగూడ వ్యయపరచెదను"ని సాక్షి
యనెను. (నవ్వు)

డాక్టరు పరంజిపై:- కొన్నిలు యెక్కు గౌరవము
తగ్గిపోయినదని చెప్పటలో తక్కువ ప్రతిపత్తి కలవారు సభ్యు
లైరనియూ సాక్షియొక్క అభిప్రాయము.

సాక్షి:- అవును. అదియే నాయభిప్రాయము. చా
మంది సభ్యులు స్థానికసంఘములలో నైన సభ్యులుకారు.

కొన్నిలుయొక్క గౌరవమునగా బాధ్యతలను గుర్తెయ
గుట యని సాక్షి యభిప్రాయము కాఖిలనని సర్ ఆర్డరు
ప్రాయము గారు నూచించిరి.

సాక్షి:- అవు నదియే. (అ. ప్రె.)

మదరాసు శాసనసభ

ఇరిగేషన్ బిల్లు చర్చ

మదరాసు శాసనసభలో మొన్న శనివారమునాడు కార్యక్రమమునందు ఇరిగేషన్ బిల్లుపై చర్చ వివరముగా యిది క్రింద ప్రకటితము:-

పిదప ఇరిగేషన్ బిల్లునందు 6 వ క్లాజును తీసివేయవలెనని ఎస్. ముత్తయ్యముదల్యారుగారు సవరణ ప్రతిపాదించిరి.

ఈ క్లాజు ఈరిగిగానున్నది:- చట్టము ప్రకారము ప్రభుత్వమువారికి ఇరిగేషన్ డ్రైయింగ్ షేయములందు, నీరు జాగ్రత్తచేసి, నిలువయుంచి పంచిపెట్టుటకుగాను, అట్టియేర్పాటులు చేయుటకు ఇరిగేషన్ డ్రైయింగ్ షేయములపై హక్కుగలిగి యుండును."

ఈ క్లాజునందు ప్రభుత్వమువారి కుండు హక్కులన్నిటిని వివరించుటలేదు. పూర్వపు చట్టమునందు అన్ని హక్కులు పూర్తిగా వివరించబడినవి. ఇందు చట్టము ప్రకారము హక్కులు గలిగి యుండురు అని తెలియజేయబడినది. ఇందు అన్ని హక్కులు వివరించలేదుగావున యిదియుండియు లాభము లేదని ముదల్యారుగారు చెలిపిరి.

లామెంబరుగారు సవరణ ఒకవిధముగా ప్రభుత్వమువారి కనుకూలముగ నున్నదని చెలిపిరి. ఈ క్లాజు సెలెక్షన్ మిటీవారిచే నూచింపబడినది. ప్రభుత్వమువారు సర్వాధికారములను వహించుచున్నారని యొక ప్రతితి గలదు. వారి అధికారములను సంగ్రహముగా నిందు వివరించుచుకే యీ క్లాజు యుద్దేశింపబడినది. ఇది లేనిచో వారి అధికారమున కెంతవరకు మేరగలదో తెలియకుండును. కావున వారి అధికారములన్నిటిని ఒక్కచో చెప్పట కట్టిక్లాజు అవసరమని తెలిపిరి.

టి. ఎం. నరసింహాచార్యగారు సవరణను ఖండించిరి. ఇదిలేకున్నచో అనేక సంశయములు పొడముననియు ప్రభుత్వమువారికిని రయితులకుగూడ చాలిష్టములు కలుగుననియు చెలిపిరి. మొదటి చట్టమునందు సర్వాధికారములు గలగునట్లు నూచింపబడినది. కావుననే యీ క్లాజు ప్రవేశపెట్టబడినది. అందుచే నిది అవసరముగానుండితీరవలెనని పలికిరి.

సి. శివరావుగారుగూడ సవరణను నిరసించిరి. అంతట సవరణపై వాయిసుమతిపై ఉపసంహరించుకొనబడినది.

సి. వి. ఎస్. నరసింహారాజుగారు ఈ దిగువపరణ ప్రతిపాదించుచు మాట్లాడిరి:- "ఈ చట్టనిబంధనల ప్రకారము" అను పదముల తరువాత ప్రజాశ్రేయము నరసి" అని చేర్చవలెను.

ఇరిగేషన్ విషయములలో ప్రభుత్వమువారు ద్వైవిధాధికారము గలిగియున్నారు. ఒకటి స్థానికముగా జమీందారులతో సరిహద్దునకుహక్కు గలిగియున్నారు రెండవది వ్యవసాయవిషయములందు రయితులకు తోడ్పడవలసిన హక్కు గలిగియున్నారు. ఇప్పుడు వారు జమీందారుల పక్షమున రయితులకు వ్యతిరేకముగా వ్యవహరించుటగాని లేక వీరితరపున వారికి వ్యతిరేకముగా వ్యవహరించుటగాని న్యాయమనా? కావున "ప్రజాశ్రేయము నరసి" వ్యవహరించెదరు అనియుద్ధాన బాగుండును.

సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగారు, 8 వ క్లాజునందు ఇట్టి సూచన ఆవశ్యకముగా జేయబడినది గావున, ఇక్కడ గూడ చేయవలసినదనియు, 8 క్లాజునం దీవరణ అంగీకరింపబడగల దనియు చెలిపిరి. అవరణమైన తన సవరణను ఉపసంహరించుకొనుటకు నరసింహారాజుగారింగీకరించిరి.

కె. సీతారామరెడ్డిగారు (కడలూరు) యిదిగవరితిగా నున్న 7 వ క్లాజును తీసివేయవలెనని ప్రతిపాదించిరి:-

"స్థానిక ప్రభుత్వమువారు ఈ చట్టము ఏర్పడునప్పటికి ఇరిగేషన్ వర్కుగా 4 వ సెక్షను, 4 సబ్ సెక్షను (డి) ప్రకారము పరిగణింపబడకపోయినను నీరు సరఫరాజేయుచుండు కాల్యలు, నదులు, ప్రవాహములు, సరస్సులు నున్నను నితర జలాశయములను పూర్తిగాగాని అందలి భాగములనుగాని, ఇరిగేషన్ వర్కుక్రింది చేర్చుకొనినట్లు ప్రకటించి వాటిపై చట్టముగావించబడునప్పుడు హక్కులను గలిగి యుండును."

ఈ క్లాజు సెలెక్షన్ మిటీవారు చివరగోజులలో ప్రవేశపెట్టినవియు, ప్రభుత్వమువారిహక్కు లధికముగా నూచింపబడినవియు, యంతటి పదములు సందిగ్ధముగనున్నవిగావున సరియైన మార్పుజేసినచో తన సవరణ ఉపసంహరించుకొనుట కెట్టి అభ్యంతరములేదని సీతారామరెడ్డిగారు నడిపిరి.

అడ్వాకేటు జనరలు టి. ఆర్. వెంకట్రామకృష్ణిగారు సరస్వతిపూర్వ గానలేనే యని రెడ్డిగారు నూచించిరిగాని అది యేరితిగా నుండవలెనో చెబువలెదనియు, ప్రభుత్వమువారి హక్కులను స్థిరపరచుకొనుటకే యీ బిల్లు ద్వైశింపబడినదిగాని వాటిని తొలగించుటకు గావనియు కావున యీ క్లాజు అంగీకరింపవలెననియు చెలిపిరి.

సి. పి. ఎస్. నరసింహారాజుగారు యీ క్లాజువలన ప్రభుత్వమువారు ప్రస్తుతమున్న హక్కులన్న నెక్కువగా నుండు కొనవచ్చునని నూచించిరి.

సవరణ సభవారి అనుమతిపై ఉపసంహరించుకొనబడినది.

జె. డి. శామ్మూలుగారు క్లాజునందు 'ఇరిగేషన్' అను పదము తరువాత 'డ్రైయింగ్' అను పదమును 'అని' చేర్చవలెనని సవరణ ప్రతిపాదించిరి. కాని అది అంగీకరింపబడలేదు.

7 వ క్లాజునందు "ప్రభుత్వమువారు రూపుప్రకారము ప్రకటనగట్టులో ప్రకటించెదరు" అని వేరొక పేరాగలదు. దీనిలో రూపుప్రకారము అనుపదములు తీసివేసి 'నిశ్చయించుకొను రీతిని' అని చేర్చవలెనని అడ్వాకేటు జనరలుగారు ప్రతిపాదించిరి. ఎట్టిచర్చయు లేక ఆమోదించబడినది.

అంతట ప్రభుత్వముతరపుననే అడ్వాకేటుగారు సవరణలను ప్రతిపాదించవచ్చునా యని సత్యమూర్తిగారు ప్రశ్నించిరి.

బిల్లు సెలెక్షన్ మిటీవారు సవరించిన ప్రకారము చర్చించుచున్నాము గావున లెక్కలేనన్ని సవరణలనుగూడ తానే చేయవచ్చునని సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగారు నడిపిరి.

7 వ క్లాజు ఆమోదించబడిన సవరణలలో సహా బిల్లునందు చేర్చబడినదని అధ్యక్షుడు ప్రకటించెను.

అధికారము వహించుట

అధికారస్వీకారము గూర్చి 8 వ క్లాజు ఈ రీతిగా గలదు:- "స్థానిక ప్రభుత్వము వారు ప్రస్తుతమున్న ఇరిగేషన్ పనులను అభివృద్ధి జేయుట కవసరమని తోచిన చోట్లనెల్ల 7 వ సెక్షను ప్రకారముగల నదులు ప్రవాహములు డ్రైయింగ్ కాల్యలు మున్నగువాటి యన్నిటిపై యవి ఎట్టిటలలో నున్నప్పటికి రెగ్యులేషన్ మున్నగు అధికారము వహించురు.

సి. వి. ఎస్. నరసింహారాజుగారు ఇదివరకు చెలిపినరీతి నే "అవసరమగుచో" అనుట తరువాత "ప్రజాశ్రేయము నరసి" యని యుంచవలెనని ప్రతిపాదించిరి. సవరణ అంగీకరింపబడినది.

"అభివృద్ధి జేయుటకుగాను" అనుటకుబదులు "అభివృద్ధి జేయుస్థి" మను తయారుజేయుటకుగాను" అని యుండవలెనని రాజాఅంగీకేడు ప్రసాదుగారు ఇదిలేకున్నచో యీ శాసనము ప్రకారము అధికారమును జమీందారుల చూరగొనవచ్చునని తెలిపిరి. దానిని సుబ్రహ్మణ్యం పిళ్ళైగారు బలపరచిరి. సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగారు ఆనవసరమనిరి. జమీందారులభయముల తొలగించుట కిది యుండవలెనని డా॥ సుబ్బారాయనుగారు చెలిపిరి. సవరణ అంగీకరింపబడలేదు.

"7 వ క్లాజునందు నూచింపబడినను బడకున్నను." అను పదములకు బదులు, "ఇరిగేషన్ పనులు కానివి" యని (4 వ సెక్షనునందు) యుంచవలెనని ప్రతిపాదించిరి. ఏకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడినది.

4 వ సెక్షనునందు (ఎ) మొదట "నీరు మాత్రము" అని చేర్చవలెనని రాజా అంగీకేడు ప్రసాదుగారు ప్రతిపాదించిరి. డా॥ సుబ్బారాయనుగారు బలపరచిరి.

ఇరిగేషన్ పనులమరమ్మతు జేయునపుడు నీటిపై మాత్రము హక్కు గలిగియున్నచో గట్టుబడ్డని నుండునట్టిని స్వల్పభాగము దెబ్బజుగుననియు జలాశయముల గట్టువైనచో అధికారముండ వలెననియు సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగారు నడిపిరి. సర్. కె. వి. రెడ్డిగారు గూడ నడిపిరి.

ప్రత్యేకవ్యవస్థలసాక్షులకు భంగము కలిగించినచో ప్రతి హక్కుద్రవ్య మొదలవలెనని ప్రభాకర తంపసుగారు పలికిరి. అట్లే జరుగునని రామస్వామి అయ్యరుగారు చెలిపిరి.

సవరణ ఓటునుబట్టిగా 8 అనుకూలురు, 47 ప్రతికూలురు 26 నురు తెలుసులలో నిరాకరింపబడినది.

క్రమభంగసిద్ధాంతము

సత్యమూర్తిగారు నూచించిన క్రమభంగమును గూర్చి అధ్యక్షుడు తన కధికార మున్ను లేకున్నను నేటివిషయమున సభ వారియశుమతిపై ప్రశ్నలను నిలుపజేయవలెననియుండెననియు వార్తప్రకటకుండులచే సోమవారమునాడు ప్రశ్న లధికముగా నొకగంట నిల్చితినినియు ఇందు క్రమభంగము లేదనియు చెలిపెను.

ప్రశ్నలను చర్చించు అని నిశ్చయించుటకు స్టాండింగు ఆర్డరు ప్రకారము సభవారికైన హక్కుగలదా యని సత్యమూర్తిగారు మరల నడిపిరి.

అధ్యక్షు డావిషయము విచారించెదనని తెలిపెను.

పని జానీతగా నుండుటచే సోమ మంగళవారములు సాయంకాలము 6 గ॥ వరకుగూడ కూర్చోనవలెనని సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగారు గోరిరి.

ఈ సమావేశకాలమునందే ఒకదినము అధికారతరచర్చకు వినియోగించుట కంగీకరించినచో సాయంకాలము యెక్కువనేపుండుటకు మేంకంగీకరించుననిసత్యమూర్తిగారు పలికిరి.

అట్లయినచో ఇరిగేషన్ బిల్లుచర్చ యీసారి ముగియునేరవనియు మరల నవంబరులో నొప్పడో గై కొనబడుననియు లామెంబరుగారు పలికిరి.

ది. బి. ఎం. కృష్ణను నాయరుగారు సాయంకాలము ఎక్కువనేపుండుట కష్టమనియు మధ్యాహ్నము ఫలహారమునకై యేర్పాటుజేయు గంటలలోగూడ చర్చ సాగించి 5 గం ముగియుచుంకట ఉచితమనియు నూచించిరి. చివరకు అట్లే నిశ్చయించబడినది.

సభ వాటికి ముగిసెను. మరల నేడు సమావేశమయ్యెను

నేటికార్యక్రమము

ఫారస్టుశాఖ సస్టి మెంటరీ గ్రాంటు

శాసనసభలో ప్రశ్నోత్తరములు ముగిసినపిదప 12 గం సస్టి మెంటరీ గ్రాంటులు కొరబడినవి.

సర్ ఆర్థుర్ న్యాయుగారు దక్షిణఇండియా రైలుకంపెనీ వారికి స్టీపరులు సప్లైజేయుటకుగాను జేయవలసిన రంపపు కొరతములు స్థాపించుటకుగాను ప్రభుత్వమువారికి రూ 12,000 అధికము గ్రాంటును కోరిరి.

ఎస్. సత్యమూర్తిగారు క్రమభంగమును నూచించిరి. ఇది సస్టి మెంటరీ గ్రాంటు కానేరదు. బడ్జెటులో నూచింపబడిన గ్రాంటులే స్టాండింగు ఆర్డరు ప్రకారము సస్టి మెంటరీ గ్రాంటులగును. ఫారస్టుశాఖక్రింద రంపపు మిల్లులకుగాను కొంతవ్యయము బడ్జెటున నూచింపబడినది. ప్రతిశాలయు ప్రత్యేకముగా నడుగుట క్రమపద్ధతి కానేరదనియు, సత్యమూర్తిగారు చెలిపిరి. ఈ విషయమున అధ్యక్షుడు రూల్స్ గు (ఉత్తరువు) ఒకంగవలెనని గోరిరి.

లిఖిత రూపమున కోరినచో విచారించెదనని అధ్యక్షుడు చెలిపెను.

సలదానాగారు, సస్టి మెంటరీ గ్రాంటులు యితర ఆన్యధాగా సభలో చర్చకుబెట్టుట సభ్యమనియు, వీటిని ముందుగా చెబువలెననియు, అందుకుగాను స్రుతుతము యీ గ్రాంటుపై చర్చ రెండుగోజులవరకు నిలుపుకే నువలెననియు గోరిరి. ఆంజనేయులుగారు బలపరచిరి.

న్యాయుగారు:- గౌ॥ ఏమి ముందుగా తెలుప గోరెదరు.

డా॥ సుబ్బారాయనుగారు:- టాడుహంటుగారు ముందుగాబంపి సస్టి మెంటరీ గ్రాంటులపై వ్యాఖ్యనుగూడ చెలిపి యుండిరి.

సి. వి. వెంకట్రామయ్యగారు:- అధిక సంఘములో నున్న సభ్యులకుగూడ ఈచర్చ యిప్పుడు జరుగుట యిష్టముండక పోవచ్చును. వారికి గ్రాంటు ప్రతిపాదించుటకు గల కారణములు తెలిసినను అది రహస్యములుగా నుంచులెనను నిబంధన యుండుటచే యీ దిక్కులు వాటిల్లనని చెలిపిరి.

సర్ కె. వి. రెడ్డి:- ఈ గ్రాంటు నేడే జరుగవలెను. ఈ ప్రశ్న అధిక సంఘములో పూర్తిగా చర్చింపబడినది. ఇప్పుట రంపపుయంత్రము స్థాయముగా స్థాపించినచో మనకు చాల లాభముకలవనియు, స్టీపరులకు అవసరమెక్కువగ నుండుననియు, ఆలస్యము జేసిన సప్లై కలగవనియు నాయుడుగారు నడిపిరి. పిదప చర్చవాయిదా జేయవలెనను తీర్మానము ఓటునకు బెట్టుబడినది. అనుకూలురు 24 ప్రతికూలురు 54.

క్రీష్ణను నాయరుగారు:- ఎన్నిస్టీ పరులు గావలసియుండును అనియును 20000 అని న్యాయుగారు చెలిపిరి.

ఆదినారాయణచెట్టిగారు:- ఎంత వ్యయమగును.

న్యాయుగారు:- సరిగా యెంతవరకు నోచెప్పట కష్టమగును.

ఆంజనేయులుగారు:- ఎప్పుడు చెప్పగలగుదురు 2 నెలలకును.

శశిధూషణరెడ్డి:- యంత్రము కొనుటకు 0000 ౪8 పోవునది 20000 స్టీపరులు యంత్రకాలములో కొను బడగలవు యంత్రము సడలుటకు 2000 సరిపోవునా?

ప్రభాకరతంపసుగారు:- స్థాయిసలహా సంఘమువారిని యీస్టీపరులు రైలుకంపెనీవారికి సరఫరా జేయుటకుగూర్చి సంప్రదించిరా?

ప్రభాతంపసుగారు:- ఈస్టీ పరులను ప్రభుత్వమువారు సరఫరాజేసుగలరా యని ఆలోచింపవలసి యున్నది. గ్రాంటు 12000 కొనుమండ ఖర్చు లక్షలకొలది యగును. ప్రభుత్వము వారికి చాల నష్టమగును. స్టీపరుల ధర అధికము గానున్నది.

సి. వి. గోపాళుగారు:- ఈవిషయమున స్టోరు లో లేకు కర్రను విక్రయించుట మొదల

ముపై ప్రభుత్వకాపు వా రి చే త నే జ రి పి ం చి న యొక్క లాభముండుననియు, కంట్రాక్టు రులద్వారా అమ్మిం చువలెనని కోరెను.

మొయిమూగారు మలబారులో కంట్రాక్టు రుల చాల మంది వర్తకుగావుం అట్టి యిబ్బడి యుంపవని దిశి గ్రాం టును నిరసించిరి.

చివరం నాదారుగా గ్రాంటునం రూ1000 తగ్గిం చువలెనని ప్రతిపాదన గావించి ఉపసంహరించు కొనినా.

విశ్వనాథ దాసుగారు:—రసూలుకొండలో రంపపు మిల్లునకు ప్రభుత్వమువారు ఎన్నిసార్లు గ్రాంటులను అధిక ము తేసికో మాకు చెరియును. 1200 చాలునని యిప్పుడు ప్రతిపాదించినను, యికముందు హెచ్చింపగలరు స్థానిక కంట్రాక్టు రులకు మిల్లు విషయమున నియమించువారగు. ఇట్టి మిల్లునకు చాలలాభముండునని సర్ కె. వి. రెడ్డనాయకు గారు చెలిపిరి. కాని యిట్టి పనులలో మామూలు సంవత్సరము చాల నష్టపోయినట్లు అభివృద్ధికాపు మంత్రిగారు చెలిపిరి. ప్రభుత్వమువారు స్థానిక ప్రజల పనులతో పోటీ తగులగూడదు గాన యీ గ్రాంటును నిరాకరించవలెనని కోరిరి.

రామలింగంబెట్టిగారు:—ప్రభుత్వమువారికిన్ని అడవులు గల్గినను తైళ్లకు సీపరులను సరఫరా చేయజాలకుండుటచాల విచారకరమనియు రైలుకంపెనీవారు ఆస్ట్రేలియా మున్నగు దేశములనుండి స్టీపరులను తెప్పించుకొనుచున్నారనియు నుడివిరి. కావున ప్రభుత్వమువారు అడవులలోని కర్రను యీవిధముగ వినియోగించి ప్రజలపై పన్నుల బరువుపై తగ్గించవలెన నియు గోరుచు గ్రాంటు కోర్కెను ఆందరంగీకరించవలెనని కోరిరి.

సి. వి. వెం. అయ్యంగారు:—రసూలు కొండమిల్లు ప్రభుత్వమువారు స్వయముగ అడక వేరొక కంపెనీకి ఒప్పు గించుటచే నష్టపోయినదియు, యిదిగూడ అట్లు వేరొకరి కొప్పుగించినచో నష్టము తిప్పవని నుడివిరి. దీనిపై ప్రభు త్వమువారికి వచ్చులాభము వేరొకవిధముగా జూచిన ప్రజలకే యగును. ఈ ప్రయత్నమునందున యెట్టి ప్రమాదములేదు కావున గ్రాంటునంగీకరించుట కెట్టి యభ్యంతరముండదని చెలిపిరి. సాలదానాగారుగూడ గ్రాంటున కనుకూలముగ మాట్లాడిన పిదప న్యాపుగారు విమర్శలకు ప్రత్యుత్తర మొసగిరి.

ఓటునకు పెట్టగా గ్రాంటు ఆంగీకరింపబడెను. అంతట 1-30 సభ ఫలహారములకై లేచెను.

ఫలహారసంతరము

వరదల వల్లము ఇరిగేషనుచనులకు అధికముగ్రాంటు

ఫలహారసంతరము సమావేశమగునపుడు సర్ హాబిబుల్లా గారు, తిరుచనాపల్లి కోయంబతూరు జిల్లాలలో వరదలచే నష్ట పోయిన పైనరు ఇరిగేషను పనుల మరమ్మత్తునకు బడ్జెటులో నిర్ణ యించిన ధనము గాక మరి 40,000 అధికముగా గ్రాంటు నొస గవలెననిగోరిరి.

రామనాథు రాజుగారు గ్రాంటులవర్చ నిలుపుకేసి ఇరిగేషను బిల్లు చర్చించవలెనని ప్రతి పాదించిరిగాని బలవరచు వారు లేక ఓడిపోయెను.

గ్రాంటు ఆంగీకరించబడెను.

వ్యవసాయ కాఖయందు ఖర్చులకును, ఫలసంపాదనకు రూ 7,343 లు గ్రాంటు సభికముగా నీయవలెనని డి. బి. శివ జ్ఞానపీఠే గారు ప్రతిపాదించిరి. గ్రాంటు ఆంగీకరించబడెను.

పిదప న్యాయ గ్రాంటును సర్ పాత్రోగారు తిరుచనా పల్లిలో వరదలచే నష్టపోయిన ప్రభుత్వ సివిలు వర్కు కార్యాల యలకులను ప్రసన్న ర్యాంకు మొనర్చుటకు రూ 13,450 అధిక గ్రాంటు నొసంగవలెననిగోరిరి. ఇదిగూడ ఆంగీకరించబడెను.

పిదప ఇరిగేషను బిల్లు చర్చ కైకొనబడెను.

అధికవర్ష పాతము

గంగానదివంతెనకు నష్టము

లక్ష్మీపురము, అక్టోబరు 17:— లాన్ డోనునుండి వచ్చిన తొలివార్ ప్రకారము భూరువాలులో 14, 15 తేదీలం దు 29 గంటలవరకు కురిసెనని తెలియుచున్నది. 6 1/2 అంగు లములవరకు కురిసెను. క్రొత్తగా భూమి, రైలుగట్టు కరగిపో వుటచే తొలివార్లకు టపాలు సరిగ నడచుటలేదు. గంగానది మీద నీ ను ప్ర వం తె న కు కొంత యు ఉ ప న దు ల మీ ద నం తె న లు బూరి గ ను న ప్ప పడుటచే రాష్ట్రమున కెంతవరకువాటిరైస్ ఉపింపవలయు ను. లోకముని హోలాకేషిప్రయాగ, కర్ణప్రయాగ మొదలైన త్రేత్రములు నష్టపడెను. ఇటీవల దొరతనమువారిచే ప్రకటించ బడిన కమ్యూనికేలో వివరములుగాని నాకన మెంతవరకు గలి గానో అంతవరగాని తెలియరకపోయినను దాబాపుగా చెం దున్నర కోట్లకంటె పెక్కువగా నష్టము వాటిల్లి యుండునని తోచుచున్నది. (ఆ. ప్రె.)

సి గా స్త్రీని దానముచేసి దిజ్జస్సుకాక పూర్వము ఉపసంహరించు కొనవచ్చునా?

బొంబాయి హైకోర్టు తీర్పు

బొంబాయి 18 అక్టోబరు:—ఒక స్త్రీ గా స్త్రీని దానముచేసి నప్పుడు అది రిజిస్టరుచేయబడక పూర్వము దాతదాని నుపసం హరించు కొనవచ్చునా యనియు, అటులైనచో దాతకీర్త్యము లేకుండ రిజిస్టరు చేయబడినసాక్షు ఫలకారియగునా యనియు, బొంబాయి హైకోర్టు జడ్జి లయ్యుగురును సమావేశమై సభ జేసిరి. మొదటి ప్రశ్నకు, దాత ఒకసారి దానమొసంగిన తరు వాత ఉపసంహరించు కొనరాదని ముగ్గురు జడ్జిలు చెప్పిరి. దీని ప్రకారము అధికసంఖ్యాకుల యభిప్రాయముల ననుసరించి తీర్పు చెప్పబడెను. (ఆ. ప్రె.)

కంచినోమనుంపర పాతశాలసర్వము

ఈదేశీయ విద్యాస్థాపననుయొక్క పోషకులనకై ప్రా రంభించిన లాటరీచే పొందుటకుద్దేశించిన పైకములో ఆరింటింక భాగముపై ఈవఱకు వసూలుకానందున, ఈ నెల 31 వ తారీ ఖున జరుపునట్లుద్దేశించి యుండిన లాటరీ (డాయింగును, రా డిబోవునంబరు 15 వ తేదీ జరుపునట్లు నిర్ణయించవలసి వచ్చి నందుకు, ప్రెపారేషన్లయొక్క కమిటీవారు చింతించుచున్నారు. టికెట్లు కొనినవారు ఈ ఆలస్యమునకు మన్నింతురని కమిటీ వారు వేడుకొనెదరు.

ఏ. రామస్వామిశాస్త్రి,

త్రెసిడెంటు.

నయ్యకమగు క్రొత్తమారిడి నగలుదొరకు స్త్రీసము

ది ఆంధ్రాజ్యాయురి మానిఫాక్చరింగు కంపెనీ

హైదరాబాద్, బెజవాడ. బ్రాంచి 51, చై నాబజారురోడ్డు, మదరాసు

మావద్ద అనేకరకములు క్రొత్తమారిడి గాజులు, మెడగొలుసులు, కాసుమాలలు అడ్డగి వైకాలు మొదలగు బంగారు నగలున్ను, నవత్నములు వేసిన అనేకచాదిరీల అడ్డగిలు, జడబిళ్ళలు, నాగరములు, ఉంగరములు, చంపనవరములు, పతకములు, మొదలగునవి పెండి రైలుకూజాలు, టంబ్లర్లు, పేటగిన్నెలు, కాపిసెట్లు మొదలగు పాత్రసామానులన్ను అనేకరకములు కాళ్ళుగొలుసులు, మొదలగు అన్ని సుపులు యొప్పుడుసిద్ధముగా యుండును. కాసు బంగారమునకు న్ను చాడివేడికిన్ని రత్నములు మొదలగువాటికి గారంటి యివ్వజడును. నచ్చనివి వాపసు తీసుకొనబడును.

ప్రావేటర్లు:—కాకుమాను లక్ష్మయ్యచౌదరి,

శనగపాం కోటయ్య అండు బ్రదరు,

క్రొత్త మెషిన్లు అమ్మటం

1. బెట్టి ఇంజన్లు, పాత బ్లాక్స్ నుపైపు, రెండు చక్రములు గలవి, మిక్కిలి క్లాటిగా యుండునవి. తయారుగా స్టాక్సులో 2 1/2 మొదులు 20 గుట్ట ముల పవరుగలవి.
2. బెట్టి చక్రపరిచిన బియ్యపు మిల్లులు, పాలెవర్లు సహా నెం 1, 2, 7 న్ను స్టాక్సులోగలదు.
3. బెట్టి క్రొత్తమాడలు, బాలుబేరింగు, వర్తికలుపైపు రాతిపిండిమిల్లు, స్వయి చ్చుగా చక్రచేసుకొనే రాళ్ళుగలది.
4. బెట్టి చావకట్టర్లు, చేతిపనికి వుపయో గించునవి.
5. బెట్టి, డిస్సెంట్రి గ్రేటర్లు, యెముకలు, అడ్డము, ధాన్యములు అన్ని యా దుమ్ముచేయునవి.
6. క్రొత్త లేట్లు లు, వేపింగుమిషను, డ్రెస్టుంగుమిషన్లు, అన్ని కొలతలలో నున్న సరైయేయదను.

ఉపయోగించిన మెషిన్లు

1. రెండు 12 అడుగులు X 10 అంగులములుగల లేట్లు కంప్లీ టుగా వుండునవి.
2. రెండు 28 గుట్టముల పవరుగల పాతలేపు హారన్నులి క్రూ డాయిలు యింజన్లు అన్ని విషయములలోనున్న తృప్తి గా పనిచేయునది.
3. ఒక 32 గుట్టము పవరుగల పాతలేపు హారన్నులి క్రూ డాయిలు యింజన్.
4. ఒక క్రొత్త 16 గుట్టము పవరుగల పాతలేపు హారన్నులి క్రూ డాయిలు యింజన్.

వివరములకు క్రింది అడ్రసుకు వ్రాయవలయును:—

బి. డి. బెట్టి అండు కంపెనీ,

ఇంజనీయర్లు అండు మిషను వ్యాపారస్థులు

నెం 8, సెంబుదాసుపేథి, చెన్నపురి.

సిక్కు సుధారసంగము

జయట్ యాత్ర

జయట్ యాత్రకు కొందరినిపంపుట చాల సమంజసమని గుజరాల్ పూజాసంఘమువారుగూడ తీర్మానించిరి. 20 వ తేదీన వీరు జయట్ కు బయలుదేరెదరు గాన 19 వ తేదీన అమృతసరు అకలతఖరువద్ద వారు ప్రార్థనాదులను జరిపెదరు. ఇందులకు అకలత యాత్రాసంఘము జరిపెదరు. ఈరాజ భక్తులు శిరోమణిసంఘమువారి ఆజ్ఞకు భిన్నముగా వెళ్లవలసిగాన వీరు అకలతఖరువద్ద ప్రార్థనలు చేయుటకు నిరోధింపవలెనని శిరోమణి సంఘము వారిని అమృతసరు అకలత ఖరు వారు గోరిరి. దీనినిగూర్చి శిరోమణిసంఘమువారి తరహాసంఘముగా ఆలోచించుచున్నారు. అటుల నిరోధింపట ఆక్రమణకునని వారు సంకల్పించుచున్నారు. ఏల ననగా స్వర్ణచేవాలయమున ప్రార్థనచేయుటకు సిక్కులకందరికిని గూడ స్వాతంత్ర్యమున్నది. ఈసంఘర్షణము ముగియువరకును ప్రతిదినమును 25 గురు అకాలీల వంతు సంతకమును మాల్వాప్రతినిధి చౌల్వాసంఘమువారు (ఫెరోజ్ పూరు, లూథి యూ, అంబలా జిల్లాలవారును, ఫరీదుకట్టు, జింద, పాటి యాలా, నాభాసంస్థానముల వారును కలసి మాల్వాప్రతినిధి సంఘమును) శిరోమణిసంఘమువారికి తెలిపిరి.

పదమూడవ సాహితీజత

ఈ జతవారు గుజరాతు, వజీరాబాదు జిల్లాలలో సంచారము చేయుచున్నారు. వీరుగూడ నాన్నానా సాహెబు కువెల్లి అటనుండి జయట్ కు వెళ్లెదరు. (ఆ.ప్రె.)

కలకత్తా బాంబుకేసు

చక్రవర్తి హత్య

ఇద్దరిని అరెస్టుచేసిరి

ఖద్దరుడు కాగములో బాంబువేసి యజమానిని చంపెనని కేసులో విడుదలచేయబడిన రెండవముద్దాయి కాంతి చక్రవర్తిని యెవరో హత్యచేసిరిని యిదివరకే ప్రకటించబడెను ఆనందర్షమున అంబికాచరణు అభ్యాచరణు అనువారల నిద్దరిని పాట్నా జిల్లాలో అరెస్టుచేసిరి. (ఆ.ప్రె.)

అమీరు ఘాజీసుల్తాను హిజను

సాదుగారి విజయము

మెక్కా ప్రవేశము

అభినందనములు

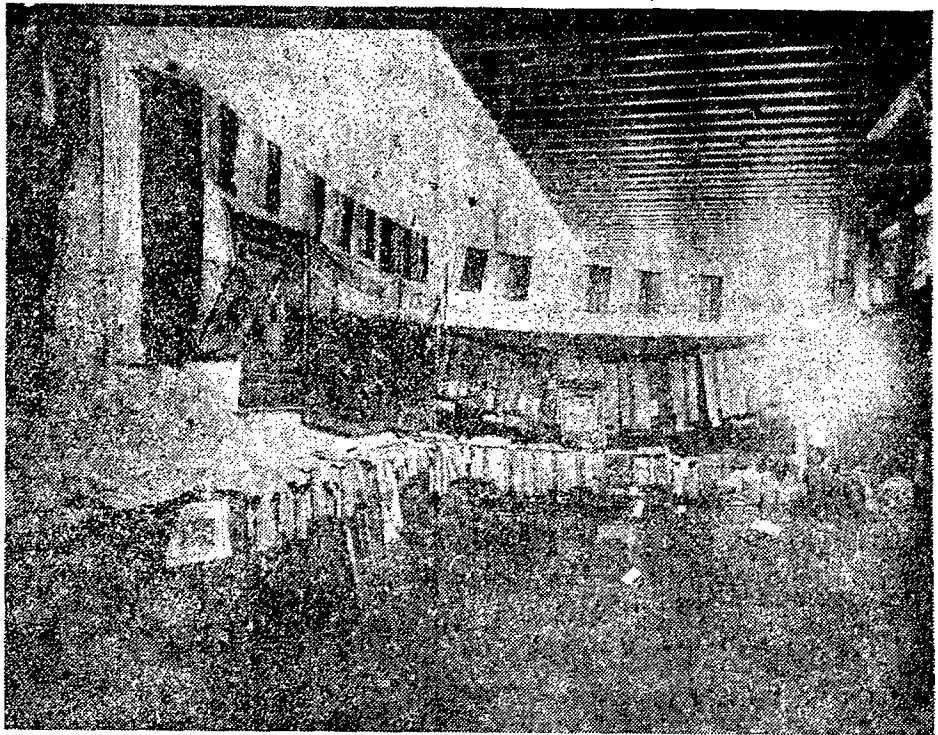
“మెక్కా పరమపవిత్రస్థానమగుటచే నచట రక్తపాతము జరుగరాదు గాన నచట పోరుజరుగకుండుటకు మేము మానేసలను జడ్డాకుపంపివేసితిమి. సహాల్లీ కాంతముగా మెక్కాలో ప్రవేశించిరి. ఇస్లాం ప్రతినిధివర్గములన్నిటిలోను ఆగోచించి పిమ్మట దేశసానానుకూలములను నిర్ణయించెదము. ఈ పుణ్యక్షేత్రమునకువచ్చు యాత్రికులందరిని సకలసౌకర్యములకు సమకూర్చుటయే మాముఖ్యతయము. మీరు శీఘ్రముగా మీప్రతి నిధులను పంపగోరెదము.” అని హెదాజా జాతీయపక్షమున కధ్యక్షుడగు మహమ్మద్ తావీలుగారు మూలానా సుకతాల్ గారికి జెడ్డానుండి తంతివార్త నంపిరి.

“మీరు హెదాజా ద్రోహులను పూర్తిగా నోడించి మెక్కాలో కాంతముగా ప్రవేశింపగలిగినందులకు మిమ్ములను నమోదాకముగా అభినందించుచున్నాము. తొల్లింటి కాలిఫా కాలములోనుండిన రీతిని మరల హెదాజిలో సరియగు సహాయదీయ పరిపాలన మేర్పడుగాకయని కోరెదము.” అని అమృతసరు భిలాఖరు సంఘాధ్యక్షుడు మూలానా దాపూదు ఘజననీగారు సుల్తాను యిన సాదుగారికి తంతివార్తనంపెను. (ఆ.ప్రె.)

లాలాలజపతిరాయి గారు

ఇంకను జబ్బుగానే యున్నది

లాలాజీ యింకను ఉపశాంతియేమియును కలుగలేదు. వర్షబాధ చాల హెచ్చుగానే యున్నది. ఏదైన ఆరోగ్యస్థానమునకేగి విశ్రమింపవలెనని సహాయుడు లాలాజీకి లేఖవ్రాసెను. జబ్బుచేసినందులకు చాల విచారపడుచు కెల్కరుగా రొకలేఖను వ్రాసిరి.

ఖద్దరు ప్రదర్శన కాల చెన్నపురి

ఢిల్లీ బల్లి మరాఠుహత్య కేసు

18 వ తేదీ విచారణ

ముద్దాయిలు నిర్దోషులు. సాత్వ్యము నమ్మవగినదిగాదు. గుంపులో నొకరివద్ద నొక వస్తువు మెరసినదిగాన నది కత్తియై యుండునను సాత్వ్యము చెల్లదు. కర్రల పొన్నులుగూడ నటులే. మరియు సాత్వలలో చాలమంది ఖరానా మనుష్యులుకారు. అటూ ఆహమరుగూడ ముద్దాయిలతో కలిసిమెలియుండువాడగుటచే అతని సాత్వ్యము నమ్మవగినదిగాదు. అని అట్లు అజీజుగారు వాదించిరి. మతకలహములకు సంబంధించిన కేసుల నన్నిటిని రద్దుచేయవలెనని ఖిఫ్త కమిషనరుకు విన్నవించుటకు హిందూమహమ్మదీయ నాయకులు వెల్లిరని మరయొక న్యాయవాది తెలిపెను. ఆవిషయముతో మనకు సంబంధములేదు. సాత్వలు వీధివారను కారణమున వారి సాత్వ్యము నమ్మవగినది కాదనుట అన్యాయము. అసత్యవాదులు వీధిలోను భనితులగా నుగూడ గలరు. అని ప్రభుత్వ న్యాయవాది వాదించెను. పిమ్మట జడ్జి సంగ్రహముగా అసత్యలకు కేసు స్వభావములను తెలిపెను. అసెసరులు ఆలోచించి వచ్చిరిగాని భిన్నాభిప్రాయాలైరి. హత్యజరిగినపుడు ముద్దాయిలందరు నచటనున్న మాట నిజమే గాని ఎవరు చంపిరో రుజువుగారేదని యిద్దరును అందరును నిర్దోషులే యని యింకొకరును తెలిపిరి. 22 వ తేదీ తీర్పు చెప్పబడును. (ఆ.ప్రె.)

అలహాబాదు కొట్లాటలు

హిందూసభ వార్తాప్రకటనము

ఈ కొట్లాటలకు గూర్చి కమిషనరు యిదివరకొక ప్రకటనజేసెను. ఇప్పుడు హిందూసభ వారొకప్రకటనను చేసిరి. వీరు చాలవిషయములను సమాధానమిచ్చిరి- చాలమందిపై కేసులనుచేసిరి. సింగ్లరు, గిలుగార్లనిద్దరిని మేజిస్ట్రేటులనుగా నియమించిరి. (ఆ.ప్రె.)

వైకం సత్యాగ్రహము

విరాళములు

ఆయుర్వేదవైద్య డాక్టరు పి. మాధవమూర్తి వైకం వచ్చి వలంటీరులకు కొన్ని మాచనల నిచ్చిరి.

కలనూరు, పెరియారం, ఆయలిలు, గ్రామములలో సత్యాగ్రహ సహాయకసంఘము లేర్పరుపబడెను. భారతవృత్తి అను ఒకసారీమణి బంగారపు ఉంగరమును కారాయణిమ్మ అను నామె చెవులపోగులను సత్యాగ్రహానికి కొనంగిరి.

వైకం జతవారు కడుపురితి, కుతునునూరు, కొల్పూరు, చంగనపెద్దీలిరువెళ్ల చంగనూరు, పంతులం, ఆమూరు, కొత్తరక్కర, కుందర, క్వీలను, గ్రామములమీదుగా త్రివేంద్రము వెళ్లెదరు. (ఆ.ప్రె.)

ఉత్తర హిందూస్థానములో

వరదలు

రాష్ట్రీయ వరదసహాయనిధి

అలహాబాదు, అక్టోబరు 17:— రాష్ట్రీయవరదసహాయ నిధి యేర్పాటుకాబడు ననియు తగిన యితరసహాయములు వరదలచే నష్టమొందినవారికి గావించబడుచున్నవనియు సంయుక్త పరగణాల వారతనమువారిక ప్రకటన గావించిరి. (ఆ.ప్రె.)

దూరశ్రవణయంత్రాలయము

రంగూను, అక్టోబరు 17:— రంగూను టెలిఫోనుకంపెనీ జనరలు మేనబరుగారి ఆధిపత్యముక్రింద వియన్నా కేఫ్ కేమెన్స్ వద్ద జరిగిన కేటీసమావేశమునందు బర్మాలో డియోక్టు అను పేర నొకదూరశ్రవణ యంత్రాలయము స్థాపించుటకు తీర్మానింపబడెను. తాత్కాలికసంఘముకట్టి నిర్మింపబడెను. బి. స్టాండ్స్ గారు అగ్రాధనాధిపతిగను, ఇ. జె. ట్రైబరుగారు కార్యదర్శిగను, సి. ఎ. కుట్రీషుగారు భజనాధ్యక్షుగను నేర్పాటు గావించబడిరి. వీరుగాక మరి నల్లరు సంఘసభ్యులు గలరు. అవసరమైనయెడల వీరు మరికొంతమందిని తాత్కాలికముగ సభ్యులుగా జేర్చుకొనవచ్చును. (ఆ.ప్రె.)

పండిత జవహర్ లాలు నెహ్రుగారు

అలహాబాదు, అక్టోబరు 17:— ఇటీవల సంభవించిన గందరగోళములవిషయమై వారు అసభికారివిచారణ సల్పుటకు రాలేదనియు డాక్టరు మహమ్మదుగారిలో వరదలచే నష్టమొందిన ప్రదేశములను చూచుటకు వచ్చిరిని జవహర్ లాలు నెహ్రుగారు తెల్పిరి. (ఆ.ప్రె.)

రంగూను, అక్టోబరు 17:— ఈనెల 18 తేదీన కమ్మి ట్రైనులో ఇద్దరుపోలీసుకనిస్టేబులను తిరస్కరించి యెదుర్కొని గాయములు గావించిన యొక బర్మాముసలివాడు నిర్బంధింపబడెను. అతని పేరు యు. తగ్యా ఈయనను సముమేజిస్ట్రేటు త్రవపుప్రకారము విచారణ కొరకు రిమాండులో నుంచబడెను. (ఆ.ప్రె.)

“మహారాష్ట్రాత్రిక” అపీలు

నాగపురం అక్టోబరు 17:— “మహారాష్ట్రాత్రిక” పత్రికాసంపాదకులగు ఓగిల్ గారువారినిక్షీంచినందులకు అపీలుచేసిరి. నేడంతయు ఈకేసు విచారణకొరకే నెడమ్రు జడ్జిగారు దీసికొనిరి. రావు సాహెబు వింట బాగారు తహసీలుదారు మేజిస్ట్రేటుగారుగ యీ అభియోగముదెచ్చిరి. వీరు తక్కువతరగతి టెక్నెట్టుతో హెచ్చు తరగతిరైలుబండితో ప్రయాణముచేసిననియు, మూటా స్నేహితుడు హెచ్చుచార్జియు అపరాధమును చెల్లించిననియు జూరుఓగిల్ గారు “మహారాష్ట్రాత్రిక”లో ప్రయోగించుటచేవారిమీద ఫిర్యాదీ అభినియోగము దెచ్చెను ఓగిల్ గారిమీద నేరము మోపబడెను. క్షీంపబడిరి. వారిపక్షము అపీలుచేసిరి. అభ్యంకరుగారు ఓగెస్యగారి పక్షమున వాదించిరి. వారు ఆర్యు మెంటును బూర్తిచేయుటకుడనే జడ్జిగారు లేచిరి. ఆర్యు మెంటు లేపు తిరిగి ప్రారంభింపబడును. (ఆ.ప్రె.)

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

1924 సం. ఆక్టోబరు 20-వ తేది

సోమవారము

ఫజుల్ హక్కు గారు బయల్పడుట

ఇటీవల బెంగాలులో మంత్రిపదవి వీధుల వలసిన ఫజుల్ హక్కుగారిని జూరీన జరికలు గను సంస్కరణముల వలన, ద్వంద్వభ్రష్టత్వ పదానములను లేవకగల ప్రబలమతిని గను పరచుటకు, స్వరాజ్యపతిమ వారు మంత్రులకు వేత నములను నిరాకరించిరి. ఆంగ్లేయ వారు స్పష్టముగ తెలిపిరి. స్వతంత్ర దేశములన్నిటిలో నిట్టిసీత సామాన్యమే. తాము ఉద్యోగపదవిని వదలిపోయినను, ఏమండ్రియు రోషమువందదు. పాపము ఫజుల్ హక్కుగారిమాత్రము చేజిక్కిన ఫలము జరిపోయి సందలకు మిగుల దుఃఖము కలుగుచున్నది. రోషము పెచ్చయినది. వీరు ఇతరులకు దురుద్దేశ్యములను రోపించుచున్నారు. తాము మహమ్మదీయ లయినందువలన, హిందూవు లిటుల గావించి రని, సంస్కరణ విచారణసంఘమువారి యెదుట బుట్టుటకు వీరు సాహసించిరి. వీరు ఒకసిద్ధాంతము నుండి వేరొక సిద్ధాంతమునకు దాటువైచి, పూర్వ పరిసందర్భమును విడిచి, పరిహాసపాత్రు లయిరి. మహమ్మదీయులుగాని హిందువులుగాని ఫజుల్ హక్కుగారి పలుకుల సంతమాత్ర ముగీకరింప రని నమ్మెదము. వీరికి మంత్రిపదవి చేకూరినపుడు ద్వంద్వభ్రష్టత్వముపై నమ్మకము గలిగెను. మంత్రి పదవి యంతరించినపిమ్మట, దానిపైనగూడ నమ్మకము తొలగినది. కిలనల్ పటుగరివలె, సంస్కరణముల నసలే రిద్దుడేసి, సంపూర్ణ నిరంకుశ పరిపాలనము కొనసాగించవలెనని వీరి భిలషించుచున్నారు.

వీరు ఇంగ్లండుకు బోదలచిరని ఇటీవల ప్రకటించబడెను. అటులజరుగుచో కన్సర్వేటివు పక్షము వారు వీరికిమనస్సుగ్రియగు స్వాగత మొసగెదరని నమ్మెదము. ఫజుల్ హక్కుగారి సాక్ష్యమును గాంచి, ఆంగ్ల దేశములో సంతోష భావములు చెలరేగుననియు, ఇంపీరియలిస్టుపక్షపాతికలు వీరిని తమ యూహల కాధారముగ నుద్దహించు ననియు యాహించెదము. ద్వంద్వభ్రష్టత్వవిధానమును నమించినవారును, స్వరాజ్య మక్కురలేదనిన వారును సాక్షులలో నిడవర కెవరును గనుపింప లేదు. హక్కుగా రట్టికొరతను దీర్చిరి. లా, ఆర్డరుశాఖను వీరు ప్రజలవరము జేయరు. లాండు రివిన్యూను నయితము వీరు అధికారుల వశమున నుంచెదరు. గడువు సంవత్సరము వరకు ముందుకు పోకుండుట యగాక, మాంటుషర్లు సంస్కరణములనే గాక, మింట్ మాన్డే సంస్కరణములనుగూడరద్దుజేయవలెనని వీరు గోరుచున్నారు. అన్నిటి కన్నను ఘోర మేదియన, మహమ్మదీయులలో చాల మంది తమతో నేకీభవించిరని వీరు జెప్పటయే. ఇటీవల సామ్రాజ్య శాసనసభలో నేర్పడిన మహమ్మదీయ తుమువారుగూడ, సత్వరాభివృద్ధియవసరమని ప్రక

టించిరి. ఆంగ్లేయ ఫజుల్ హక్కుగారికి తెలుపగ, మహమ్మదీయ పక్షమువారు దీనిఫలము ననుభవించెదరని, వీరు శపించుచున్నారు.

మంత్రి లనేకలు ద్వంద్వభ్రష్టత్వమునందు రిజర్వడు శాఖవారు తమ కడ్డు గలిగించుచుండెదని ఇంతకుమున్ను విదితము గావించిరి. ఇదియంతయు ట్టి యజ్ఞమని హక్కుగారి యుద్దేశ్యము. కాని రిజర్వడు శాఖవారి సహాయముతో హక్కుగారు బెంగాలులో నే ఘనకార్యమును నిర్వహించిరో తెలియదు. మంత్రిల వేతనములను నిరాకరించుటకు శాసనసభవారి కికమీద సభికారముండగూడదని వీరు స్పష్టముగ చెలుపుచున్నారు. వీరుగోరెడి ప్రతిపక్షసంస్కరణ మిదయేగాబోలు. కార్యనిర్వాహక సభ్యులవలె మంత్రిలుగూడ తమవేతనముల ననుభవించుచు మూడు సంవత్సరముల పాటు సుఖముగ కాలముగడుపుటయే వీరికి గావలసినదని వీరి సమాధానము నిరుపమానము. మొదటి శాసన సభలేల ఫోరడము గాకబోయెను? ఎట్టి ప్రాతికూల్యము లేకుండుటవలన మంత్రిలు చురుకుగ పనిజేయుటకు జాగ్రత్త దీసికొనక బోయిరట. ఇందుచే నపుడు నిద్రబోయిరి. పాపము ప్రాతికూల్య మధికమై మంత్రిలు నిదురలేచునప్పటికి ఉద్యోగములక్రిందకు అసలే నీళ్లవచ్చెను. ఫజుల్ హక్కుగారి ప్రస్తుతస్థితిమిగులదయనీయము. మూడు సంవత్సరములపాటు బెన్సత్వమునం దుండదలచిన వారికి సావధానము గలిగెను. వీరికి న్యాయముగ నెట్టి నష్టము గలిగినను, ఇట్టివారు మంత్రిపదవిని వీడి నందుల కెవరును చింతింపజాలరు.

ఫజుల్ హక్కుగారికి ఇంకను ఎక్కువ బల మగు ప్రభుత్వము కావలయును. ప్రజలకు బలము కలుగుకొలదియు, ప్రభుత్వము బలహీన మగునను ఆంగ్లో హైందవ సిద్ధాంతమును వీరు సంపూర్ణముగ నామోదించుచున్నారు. అందుచేతనే, ఇప్పుడున్న నామమాత్రపు హక్కులను సయితము, తీసివేయుమని వీరు ప్రోత్సహించుచున్నారు. 1917 వ సంవత్సరమునందు బాధ్యతాయత ప్రభుత్వాశయమును బ్రతిష్ఠ ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించుటయే తప్పని, వీరి తలంపు. వీరియభిప్రాయము లెవ్వయో వోటరులకు తెలియవని యాహించెదము. ఏలనన, వీరు పోటీలేకుండ శాసనసభలో ప్రవేశించిరి. తమ యభిప్రాయములను ఓటరులకు చెలువకుండ వీరింత కాలమును దాచిపెట్టిరి. ఎటులయిన నేమి, ఫజుల్ హక్కుగారి ఆంతరంగికపుకోర్కె నెఱవేరెను. బెంగాలు శాసనసభ నిలుపుదల జేయబడెను. శాసన సభతో నిమిత్తములేకుండనే, బెంగాలు పరిపాలన జరుగుచున్నది. ఇంకను ఎక్కువనిరంకుశత్వము ప్రబల వలయుననిన, కన్సర్వేటివు లధికారమువహింపగ నే, ఫజుల్ హక్కుగారి కోర్కె నెఱవేరక మానదు. వెనుకటికన్న నీచూరు, శాసనసభల ప్రతిష్ఠ తగ్గిపోయె నట. కారణమేమని యడుగగ, తక్కువహోదా గలవారందరును శాసనసభలో ప్రవేశించి రని హక్కుగారు ఒంకులేక చెలిపిరి. అధిక సంఖ్యాకులకు వోట్లుండుటయు, సభ్యుల సంఖ్యయధిక మగుటయు గూడ, వీరికి కటంకముగ నున్నవి. తమబోటి ధనవంతులతో మాత్రమే శాసనసభ నిండనందులకు, వీరికి విచారము గలదు. ఇట్టివాకి మంత్రి పదవి లోల గుట, న్యాయముగ

నున్నది. హిందూ మహమ్మదీయ విభేదములు తన పదవి యంతరించుటకు కారణమని జెప్పిన ఫజుల్ హక్కుగారి వాక్యములను ప్రజల్లెవరును నమ్మజాలరు. మహమ్మదీయులు తమ కీర్తిని కాపాడుకొనుట కయినను, ఫజుల్ హక్కుగారి దురభిప్రాయములను పూర్తిగ నిరసించుట యవసరము. ఇట్టి సంకుచిత హృదయము గలవారు, ఏపక్షము నందును గనుపించుట లేదు. స్వాదృష్టియే వీరి యప్రభింశ వాక్యములకు మూలకారణ మగుచున్నది.

ఆంధ్రవిద్యార్థి సభ

ఆంధ్రవిద్యార్థి సభ నిన్నటితో ముగిసెను అధ్యక్షులు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి ప్రసంగమునందును ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులగు వేమవరపు రామదాసు వంతులుగారి యుపన్యాసమునందును, విద్యార్థులకునుకూలించెడి సూచనలుచక్కనివి గలవు. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు తమ యుపన్యాసమును ఆంధ్రభాషా జడినను, అధ్యక్షులు ప్రత్యేకముగ నాంగ్లభాషలోనువనననుచుట సంభాష్యముగ లేదు. విద్యార్థుల అధ్యక్షులు మార్గదర్శక లైవారిని, మాతృభాషాభి మానులుగ గావించుట ధర్మమై యుండెను. నిన్నటిదినము, కార్యక్రమము చాల వరకు ఆంగ్ల భాషయందే జరుగుటయు, తీర్మానము లాంగ్ల భాషయందు నిర్ణీత మగుటయు జూడ, విచారము కలుగుచున్నది. మాతృభాషాభిమానమును గనుబజచి, ఇతిరభాషా సంఘములకు మార్గదర్శకులు గావలసిన ఆంధ్రవిద్యార్థులు, చెన్నపురిలో ప్రబలియున్న వాతావరణము నతిక్రమింపజాలక బోయిరి. ఇంటర్మీడియేటు, బి. ఏ. తరగతులలో మాతృభాషను విధిగ నేర్పవలయునని, సభవారు గావించిన తీర్మానమున కిందువలన బలము తగ్గి పోవుచున్నది. తమలో తాము మాటలాడునప్పుడుగాని, ఒకరికొకరు లేఖలను వ్రాయునపుడుగాని, బహిరంగసమావేశములందుగాని అన్యభాష నుపయోగించు దురభ్యాసమును వదలి మాతృభాషను గౌరవించి ఆంధ్రవిద్యార్థు లితరులకు మార్గదర్శకు లగుదురని నమ్మితిమి. అట్టి యభీప్సము నెఱవేరకుండుట దురదృష్టము. ఇట్టి తీర్మానము నొకదానిని గావించియుండ వలసినది. ఆవిషయ మటుండ అధ్యక్షుల యుపన్యాసము భావగర్భితముగ నున్నది. సాంఘిక సేవనుగూర్చి రామలింగారెడ్డిగారు చెలిపిన విషయమును విద్యార్థులు మరువజనదు. విద్యార్థులు చిన్నతనమునుండియు సంఘసేవయందు సుశీలైతులగుచో దేశనాయకుల ప్రయత్నములకు విశేషముగ తోడ్పడి వారిస్థాన మాక్రమించుటకు వీలగును. నేటివిద్యార్థులే రేపటి దేశరక్షకులగుచున్నారు. గ్రామ పునర్నిర్మాణము జరిగినగాని స్వరాజ్యము సర్వాంగ సుందరము గాజాలదను నమ్మకము రానురాను ప్రబలమగుచున్నది. పాశ్చాత్య దేశానుభవముగూడ యీ నమ్మకమును బలపరుచుచున్నది. హిందూదేశమునకు గ్రామము పునాది. పునాదిని బలపరుపకుండ స్వరాజ్యసాధమును నిర్మించుట దుష్కరము. గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు విద్యార్థు లెంతయైనను తోడ్పడగలరు. విజ్ఞానధనమును వెదజల్లగలరు. నిమ్నజాతులు

నుద్దరింపగలరు. ప్రజలలో సఖ్యమును బలపరుప గలరు. విద్యయొక్క నిజప్రయోజనము సేవయే. కేవల ఉద్యోగములపై నను అధికారములపై నను విద్యార్థులదృష్టి ప్రసరించునంతవరకు విద్యాధికులు చేతరక్షకు లగుటకుమారుగ, చేతకంటకు లగుదురు. ప్రస్తుత పాఠశాలలందు సరయగు నాదిర్యమును విద్యార్థులలో పురిగొల్పుటకు తగినంతయవకాశము లేకున్నది. విద్యావిధానము లోభూయిష్ట మని యంగీకరింపనివారు లేరు. కళాశాలలలో జదివెడి విద్యార్థులు, జాతీయవిద్యపై నభీమానముజూపి, అందుకొరకై పాటుబడుచున్న జాతీయవిద్యాలయములకు సహాయముజేయుట ధర్మము. ప్రస్తుతవిద్యాలయములు జాతీయ విద్యావ్యవస్థల నవలంబించు నటులజేయుటకు ప్రయత్నము సలుపవలయు నని రామదాసుప తులుగాను జేసిన సూచన న్యాయమయినను, స్వపరిపాలనము లేనిది ప్రజల యూహలు విశ్వవిద్యాలయములం దయినను సఫలమగునా యని సందేహము గలుగకమానదు. విద్యాలయబహిష్కారము నెరవేరకున్నను, దానిని ప్రేరేపించుచు దైత్యము విగుల యు త్రిమమనుటకు సందియము లేదు. విశ్వవిద్యాలయ విధానము నందు మార్పు లగలిగించుటకే గాక, జాతీయ విద్యకు ప్రోద్బలము గలిగించుటకును విద్యార్థులు తోడ్పడ గోరెదము. దేశభాషల కర్హస్థాన మీయవలయునని ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు హెచ్చరించిరి. అదనుగుణముగ తీర్మానముగూడ గావింపబడెను. ఇంతకుపూర్వము కళాశాలలలో తెలుగు నిర్బంధముగ నెర్పవలసిన విషయములలో ఒకటిగ నుండెడిది. దీనిని పిమ్మట నేల దీసివైచిరో తెలియదు. వెనుకటిసితిని పునః ప్రతిష్ఠింపవలెనని మాత్రమే, విద్యార్థి సభ తీర్మానము గారుచున్నది. అంతటితో తృప్తిజెందిన చాలదు. విద్యను పూర్తిగ దేశభాషలలో నేర్పినపుడు గాన, విద్యాలయముల వలన ప్రయోజనమండదు. లేనయెడల, విశ్వవిద్యాలయములసంఖ్య బెరిగినందువలన, సంతృప్తి గలుగనేరదు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్రత్వసిద్ధికి తోడ్పడుటయవసరము. కర్తవ్యనిర్మాణమునకు విద్యార్థులధికసహాయము సలుపగలరు. ఆంధ్రవిద్యార్థులుకర్తవ్యను విధిగ ధరించి ఇతరులకు మార్గము జూపవచ్చును. ఇందువలన తమ విద్యల కెట్టిభంగము గలుగజాలదు. ఐనను “స్వదేశీ”క ప్రోత్సాహముగలిగింపవలెనని మాత్రము తీర్మానము గావించి, విద్యార్థి సభవారు తమధర్మమును కొంతవఱకు నెఱవేర్చి నేరనుండియు స్వదేశీ తీర్మానమును కార్యరూపము దాల్చజేయుట ముఖ్యము. “విజ్ఞానముకన్నను శీలము ముఖ్య”మని మహాత్ముడు చెలిసిన హితమును మరువనలదని ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు విద్యార్థులను హెచ్చరించు యంతయు సంభాష్యముగ నున్నది ఇదియే విద్యయొక్క పరమార్థము శీలమును పెంపుజేయని విద్య విద్యగానేరదు. ఆంధ్రవిద్యార్థులు పవిత్రాదర్శములను ఎదుట నుంచుకొని తదరమే కృషిసలుపుటకు విద్యార్థిసభ పురికొల్పుగాక యని కోరెదము.

మాలు చందా ఆమోదించబడుట

కాంగ్రెసు సభ్యత్వమునకు, నూలుచందా వంగి కరించి, ఆంధ్రరాష్ట్రీయ మహాసభవారు తమ ధర్మ

ఆంధ్రుల గంధిమహాత్ముని వూజానిధి

లక్షరూపాయలు సమర్పించవలెను

20.10.24

యథాశక్తిని తోడ్పడుడు

చందాలు	49724-11-5	ఇదివఱకు	24201-5-11
ఇదివఱకు		ఇదివఱకు	

కోశాధికారి కాకనాథుని నాగేశ్వరరావు
పంతులుగారికి చేరిన వమాఖ్య

పూజానిధికి సొమ్మునుబంపు చిరునామా:—కా. నాగేశ్వరరావు నెం. 7, తంబుకెట్టిపిల్లి, మద్రాసు

మును నిర్వర్తించిరి. అన్ని పక్షముల వారికిని యంగీకృతమై, సులభసాధ్య మగు నూలు చందావ్యవస్థని నిర్ణయించి, గంధి మహాత్ముడుదృఢ సంయోగము గడుర్చ నెంచెను. బీసెంటుగారు సయితము ఇందు కంగీకరించుట బట్టి, దీని యావశ్యకతను గ్రహింపవచ్చును. మహాత్ముని నూలువడుకుటంతప్రియమో ఎల్లరకును తెలిసినకేవలమే. దీర్ఘవౌషధ వ్రతము సలుపుచుగూడ గంధిమహాత్ముడు నూలువడుకుటను ఒక్కడినమయినను వదలలేదు. అందువేల గజములకుపైగ మహాత్ముడు దారము దీసెనను వార ఎవ్వరిని పులకాంకుతులుగ గావించడు? మహాత్ముని కాంగ్రెసుసభ కధ్యక్షునిగ జేసి వారిని యీ విషయమన నయినను అనుసరింపక బోవుట న్యాయమగునా? నూలువడుకుటవలన స్వరాజ్యము వచ్చుననుట కేవలము ఆర్థవాదమనియు అదియొక చిహ్నమనియు చెలుపుట వ్యర్థము. కర్తవ్య స్వరాజ్యమునిచ్చునను దృఢవిశ్వాసము మహాత్ముని నావేశించె ననుట కెంతమాత్రము సందియము లేదు. స్వల్పకాలము నిడుకై వినియోగించుటకు భారతీయులు బూనుకొనుచో స్వరాజ్యము సిద్ధించునని మహాత్ముడు ఘంటావధముగ చాటియండెను. మహాత్ముని ప్రతిపాదనమును త్రోసివైచుట కెట్టి కారణము గనపించదు. స్వరాజ్యవ్యక్తమువా రెట్టి యభ్యంతరము సూచక మహాత్ముని వాంఛనీ విషయమనందయినను సఫలపరచుట యుక్తము. ఇతరరాష్ట్రములస్థితి ఎటులున్నను ఆంధ్రులు నూలు వడుకుట కష్టమని భావించరు. ఆంధ్రరాష్ట్రము కర్తవ్యనిర్మాణమునకు ప్రసిద్ధిజెందియన్నది. మహాత్ముడు విధించిన నూలువడుకు నియమమును శ్రద్ధతో నిర్వహించుచున్నది. అట్టి తరిమహాత్ముని యభిమతము నికముందయినను దీర్చుటకు, ఆంధ్రులెంతమాత్రము వెనుదీయజాలరు. ధనపుచందా బనికీవచ్చునపుడు, నూలుచందా ఏలబడిరాదో తెలియదు. పనిజేయని వారికి, వోటుండగూడ దను సూత్రము పాశ్చాత్య ప్రపంచమునకు నూతనమయినను, అయ్యది విశేష లాభము గలిగించగలదు. ధనవంతులకును, బీదలకును మధ్య గలుగుచున్న తీవ్రవిభేదములను పారద్రోలగలదు. యూరపు దృష్టిపత్ర మెటులున్నను, హిందూదేశమునకు డబ్బువలని అర్హులకన్నను పని వలని యర్హులవలన నెక్కుడు ప్రయోజన ముండుననుట నిశ్చయము. ధనపుచందావలన, ప్రజలు తమ బాధ్యతను గుర్తించజాలరు. పనిజేయుటవలన, ధనికులకును బీదలకును, విద్యాధికులకును తదితరులకును

మధ్యగల యడ్డుగోడలు కూలిపోవును. ఉభయులకును సామరస్యము గుడురును. నూలు వడుకుటని మహాత్ముడు నిర్ణయించుటకు కారణమేమి? ప్రజాసామాన్యమునకును విద్యాధికులకును గల యంతరమును తగ్గించుటకే. ముప్పొక్కల తినుట నన్నములేక మాడుచున్న బీదజనులపట్ల తదితరులు నిజసానుభూతిని జూపునటుల జేయుటకే. జీవితమును నిరాశంబరముగ గావించుటకే. బెల్లాం కాంగ్రెసు సభకు ఆంధ్రరాష్ట్రీయ సభవారు మార్గము జూపి ధన్యులయిరి. మహాత్ముని సంకల్పము నెఱవేరుగాక!

నవజీవనుపత్రిక

మహాత్ముని వ్యాసము

అసహాయోద్యమమునకు జీవము ప్రేమ “డిశంబరు నెలలో బెల్లాంలో జరుగనున్న దేశీయమహాసభలో అసహాయోద్యమ ప్రచారము మాత్రమే తాత్కాలికముగా విరమింపబడునుగాని అసహాయవాదులుగూడ లేకుండపోరు. ప్రేమ మిళితమై యన్నచో అసహాయ-సహాయ ఉద్యమములకు విభేదమేమియనులేదు. స్వార్థపరత్వముతో చేయబడు సహాయము లంచమగునే గాని సహాయము కాజాలదు. ద్వేషముతో అసహాయ మొనరించుట గొప్ప పాతకము గాన నారెండునుగూడ వర్జనీయములే. దౌర్జన్యవిరహితమగు ససహాయసిద్ధాంత తత్వమును దేశీయులు సరిగా గ్రహించగలిగి యుండలేదు. వారు ఆంగ్లేయులపై ద్వేషభావముతో అసహాయోద్యమమును ప్రారంభించిరి. కాన అసహాయోద్యమము వలన విఠితఫలితములు కలిగినవి గాన మనము అసహాయోద్యమమును తాత్కాలికముగా నాపివేయుటయే కర్తవ్యము. అసహాయవాదులు సహాయవాదులవల్ల ఆదరణచూపవలెను. హిందూ మహమ్మదీయ మైత్రి, అస్పృశ్యతా నివారణము మున్నగు విషయములలో దొరతనమువారివలనను, పృత్తిలోనున్న న్యాయవాదులవలనను, ప్రభుత్వోద్యోగుల వలనను, శాసన సంఘసభ్యులు మున్నగువారి వలననుగూడ అసహాయవాదులు సహాయమును బడయవచ్చును” అని గుజరాతు భాషలో మహాత్ముడు వ్రాసిన వ్యాసము 19 వ లేదీని వెలువడిన నవజీవను పత్రికలో ప్రకటింప బడెను.

(అ.ప్రె.)

విదేశవార్తలు

మగ్దొనాల్డుగారి ఎన్నికపరిస్థితులు

ఒడిషా ప్రాంతం

చాలా గొప్పపోరాటము గలుగుననుకొనుట

లండన్, అక్టోబరు 18 ఉదయం 12/25:— ఆంగ్ల మగ్దొనాల్డుగారు ఒడిషా ప్రాంతం కోసం మగ్దొనాల్డు గారు తన ఎన్నిక ప్రదేశమున క్రొత్త పరిస్థితుల నెదుర్కొనవలసి వచ్చును. దీనివలన ఒడిషా ప్రాంతం లెక్కపరిశ్రమ ప్రత్యేక విలేజ్ లకు తెలుపుచున్నాడు.

1922 లో మొదటి అసెంబ్లీలో ఎన్నికైనది. చాలా కష్టముతో నెగ్గిరి. గత డిసెంబరులో యూనియన్ యుద్ధానికి ప్రత్యర్థిగా నిలబడెను. ఆపుకు నుంకములవిషయమై ఇతనికి లిబరల్స్ తోడ్పడలేదు. సంతక వర్తకపద్ధతిని ఒడిషా ప్రాంతం కంకణముదాల్చిన లిబరల్స్ అధిక సంఖ్యాకులుగ మగ్దొనాల్డు గారికి ఓటులనిచ్చిరి. ఇప్పుడా ఓటులన్నియు విలియంసంగారికి వచ్చును. ఇతడు సోషలిజం సాంఘిక సిద్ధాంతములకు ప్రబల శ్రమవగుటచే ఇతనికి ఎన్నికైనదరు. అందుచే ఈ పర్యాయము మగ్దొనాల్డుగారి పని కొంచెము కష్టములతోనే బడినదన వచ్చును.

కన్సర్వేటివల సంతంభము

లండన్, అక్టో 17 ఉదయం 11.43:— కన్సర్వేటివ్ కేంద్ర కార్యాలయమువారు 65 టన్నుల ఎన్నిక ప్రకటనలను బంచిపెట్టిరట.

ఉభయపక్షములవారి ఎత్తుగడలు

రీపబ్లిక్ అక్టోబరు 17:— అభ్యర్థులను నామినేషన్ చేయుటకు కొన్ని గంటలే వ్యవధియున్నది. కేపటిలో ఆఖరు. కార్మిక పక్షముతో పోరాడుటకు లిబరల్స్ కన్సర్వేటివ్ లు తమలో తాము అభ్యర్థులను ఏర్పాటుచేయుటలో కొట్టుకొనుచున్నారు.

కార్మిక పక్షమువారు లిబరల్ ఓటులను విడదీసి పంచుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. రిపబ్లికన్ గారికి ఎవరును ప్రత్యర్థులుండరు. పోటీలేకనే ఎన్నికైనట్లు దురు. ఇదియే గొప్ప విశేషము. షెఫ్ఫీల్డ్ లో, 7 జిల్లాలలో గూడ లిబరల్స్ తోడ్పడుటకు గలగజేసికొనలేదు. మరయుగ నున్నారు. ఈ ప్రదేశములో ఆరుకొట్ల కన్సర్వేటివ్ లు కార్మిక పక్షముతో తీవ్రముగ నెదుర్కొనవలసి వచ్చును. ఏడవ ప్రదేశమునందు పోటీ యుండదు.

నేటియుదయము మగ్దొనాల్డుగారు డక్షిణవేల్సుకు పోయిరి. గొంతుకపోవుటచే యువ వ్యాసములనిచ్చుటకు వీలులేదని నియోజక వర్గమునకు తెలియజేయుటకు వెళ్లిరి.

మగ్దొనాల్డుగారు కష్టముతో

పోరాటం నివచ్చును

నేడు మగ్దొనాల్డుగారు అవర్యమనకు జేరెదరు. 29 తేదీ వరకు ఎన్నికలు జరుగువరకు ఆక్కడనే యుండురు.

మరల తనసానమును సంపాదించుటకు కష్టముగ నుండునని కార్మిక పక్షమువారే అనుకొనుచున్నారు.

ఈ పర్యాయము ప్రత్యేకముగ లిబరల్స్ ప్రత్యర్థితోనే పోరాడవలసివచ్చును. ఆతనికి కన్సర్వేటివ్ లు అందరును సహాయమొనర్చెదరు. దానిని జేరికము గనులపనివాండ్రు బొగ్గ జారీచేయువిషయమై నష్టముగ నుండుననుభవముచే గనులపని వాండ్రు ఓటులని కుర్రేమో యను భయమగుచున్నది.

కాని పారిశ్రామిక పట్టణములందు మగ్దొనాల్డుగారికి మంచి అవకాశము జరగెను.

కార్మిక స్త్రీలుగూడ ఎన్నికలందు ఉత్సాహమును విస్తారముగ జూపుచున్నారు.

వ్యవసాయ దారుల

కభయములనిడుట

వ్యవసాయదారుల ఓటులను సంపాదించుటకు కన్సర్వేటివ్ లిబరల్స్ అభయములను ఇచ్చుచున్నారు. వైకుల పరిస్థితు

లను యభివృద్ధిజేసేద మనుచున్నారు. పారిశ్రామిక వ్యవసాయమునకేసినా సౌకర్యములను గలగజేసేద మనుచున్నారు. వ్యవసాయదారుల తేమి యువకారముజేసెదలో బాల్బినుగారు నేడు ప్రకటించెదరు.

ప్రత్యర్థులు లేకనే గలుపొందువారు

1850 ప్రస్తుతము ఎన్నికలకు అభ్యర్థులుగ నున్నారు. ఇందులో 48 గురు పోటీలేకనే నెగ్గెదరు. వీరిలో 26 కన్సర్వేటివ్ లు, 8 కార్మికలు 8 లిబరల్స్.

203 మంది కార్మికలు కన్సర్వేటివ్ లు న్యాయముగనే పోరాడెదరు. మునుపు 99 మందే యుండిరి. 40 మంది కార్మికలు 55 మంది లిబరల్స్ తో పోరాడెదరు.

రషియా ఒడంబడికను ఖండించుట

లండన్, అక్టో 7:— బర్మింగ్ హామ్ ప్రభువు ప్రధానామాయుడు ఇదమిథ్యమనితెప్పక చాటు వేయుచున్నారనియు రషియా ఒడంబడిక తప్పనియు బర్మింగ్ హామ్ ప్రభువు ఖండించెను. కన్సర్వేటివ్ లు నెగ్గిరి రక్తపాతముతో గూడుకొన్న విప్లవము తలపించునని. అట్లాల్ని జనరలు ప్రస్తావించుట అపరాధమని ఖండించిరి. క్యాంబెలు యభియోగములో ప్రభుత్వమువారు జోక్యమున్నట్లు ప్రతములు తమవద్ద గలవనిరి. కన్సర్వేటివ్ లు అనుకొన్నట్లు ఎన్నికలో నెగ్గినచో ఈసంగతిని బహులబైదెదమనిరి.

అభ్యర్థుల సంఖ్య

1400 మంది గలరు. 588 కన్సర్వేటివ్ లు. 7 సక్రమవారు 240 లిబరల్స్ 485 కార్మికలు ఇందులో 21 స్త్రీలున్నారు. 9 గురు సహకారపక్షమువారున్నారు. 9 కమ్యూనిస్టులు, 4 గురు జాతీయవాదులు, ఇతరులు 14 యున్నారు. 210 మంది ప్రత్యర్థులతో పోరాడవలసియుండును. ముగ్గురితో డిక్షనరీలని వచ్చును.

మగ్దొనాల్డుగారు అలసిపోయినట్లుండుట

న్యూఢాల్ట్, కార్మిక పక్షము మగ్దొనాల్డుగారికి స్వాగతమొసగిరి. ప్రత్యర్థుల ప్రదేశముగూడా జోయినపుడు ద్రోహియనితిట్టిరి. ద్రోహిని ఎన్నికలందు నెగ్గకుండజేయవలెననిరి. మగ్దొనాల్డుగారు చాల అలసిపోయినట్లున్నారు.

బాల్బిను గారు

తనకుచాలా ఉత్సాహముగ నున్నదనియు కన్సర్వేటివ్ లు దురు పోలింగు వేడుకనువచ్చిన తప్పక విజయముగలుగుననిరి.

చర్చిలుగారు కార్మికలను నిందించుట

చర్చిలుగారు కార్మిక ప్రభుత్వమును తీవ్రముగ ఖండించిరి. సామ్రాజ్య విశ్వర్యము విస్తారమొ ఎన్నికలవిషయ ఆధారపడియున్నదనిరి. కార్మిక ప్రభుత్వము ఎంతయు నిష్ప్రయోజనముగ నుండెననిరి. స్వంతముగ వారుచేసినపని ఒకటియులేదనిరి. ప్రపంచములో వీరంతటి మూఢులు వరకొరలేననిరి. ప్రతి విషయములోను జర్మనీరషియా దేశములనుసరించిరి సోషలిస్టులు స్వాతంత్ర్య శత్రువులనిరి.

ఒకమూల పెట్టుబడిదారులను తిట్టుచు మగ్దొనాల్డుగారే పెట్టుబడిదారులైరి. సోషలిస్టులు ఉత్తమోన గాండ్రనిరి. కొత్త గ్రహించబడిన గ్రేటు బ్రిటను జాతీయ పలుకుబడి గౌరవమును నిలబెట్టుటకు అందరును తోడ్పడెదరుగాక యనిరి.

లిబరల్స్ తగ్గిపోవుటకు కారణము

లేనిపోని ఆశలను బెట్టుకొని సామ్యము వృధాచేయుటకును ఆంగ్లమును బాడుజేసికొనుటకును లిబరల్స్ తలంచుకొనలేక పోవుటచే ఈ పర్యాయము చాలమంది అభ్యర్థులుగ నిలబడలేదను చున్నారు.

విశ్వవిద్యాలయపు అభ్యర్థిగ

ప్రాశ్నలకు గిల్బర్ట్ మర్రే గారు శిశ్నోనబడిరి. పూర్వమువలెనే ఆయానియన్స్, లిబరల్స్, కార్మిక అభ్యర్థులే ఇప్పుడుగూడ ప్రయత్నించుచున్నారు.

ట్రేడ్ యూనియను

సంఘమువారు కార్మిక పక్షమును అణగారొక్క ప్రయత్నములన్నిటిని పటాపంచలుగ జేయవలెనని ఎన్నిక వర్గమువారిని కోరుచు ప్రకటనములను గావించిరి.

ట్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెసుసభవారు కార్మిక ఎన్నికనిధిగ 1000 పౌనుల విరాళము నొసగిరి.

గనుల పనివాండ్రందరు

కార్మికలతో ఓటుల నియవలెనని గోరుచున్నారు. కార్మికలు తమలోనున్నవారే ప్రభుత్వము జేయుట కొప్పుయని గర్వపడవలెననుచున్నారు. గనుల పనివాండ్రు పడుచున్న కష్టములను కార్మిక ప్రభుత్వమువారు నెగ్గిన నివారించెదమనిరి.

జర్మను రాచకీయ విషమావస్థ

జాతీయవాదుల ప్రతిష్ఠంభన

కమ్యూనిస్టులు

లండన్, అక్టోబరు 17:— రాత్రి 4.10 జర్మను రాచకీయ సమస్య ఇంకను తేలలేదు.

జాతీయవాదుల వైఖరే దీనికి కారణము. మంత్రివర్గములో ముఖ్యస్థానములను తమ కీయవలెననుచున్నారు. దేశీయ మంత్రి పదవులను గూడ గోరుచున్నారు. వ్యవసాయ, ఆర్థిక ఆహారమంత్రి పదవులుగూడ ఇందులో జేరినవి. వీరు క్రొత్త సుంకముల నిబంధనలను నడిపించెదరు. ప్రజాస్వామ్యవాదులు కొయిలివను మంత్రివర్గములో నుండుటకు నిరాకరించుటచే మరింత విషమించెను. ఇందులో జాతీయవాదులేగాని సోషలిస్టు లుండరట. పార్లమెంటు నెత్తివేయగూడదని మార్క్స్ గారి ముఖ్యోద్దేశ్యము. ఏదైనను ప్రజాస్వామ్య వాదుల సమ్మతిలేనిదే సాగదని తైమ్స్ పత్రికా విలేజ్ తేలుచున్నాడు.

కుష్టురోగ సమస్య

నివారణార్థము 17 తేదీని ఇండియాకు డాక్టరు రాబర్ట్ కోక్రే ను గారు బయలుదేరిరి. ఇండియాలో 40 చోట్లందు న్న కుష్టురోగ నివారక సంఘము వారిని కలిసికొనెదరు. ఈరోగ నివారణమును మంచిస్థితికి దెచ్చుటకు ప్రయత్నించెదరు. కలకత్తాలో కొంతకాలము మ్యూరగారితో పరిశోధనయందు ప్రయత్నించెదరు. తరువాత సయాం, బర్మా, ఉత్తర బార్మియా, డెచ్చి, ఇండిను, ఫిలిప్పైన్స్ కు బోయెదరు. తరువాత పెకింగుకు ఆమెరికా కొరియాగూడా బోయి పరిశోధనలను గావించును.

జనీవా ఒడంబడిక

లండన్, అక్టోబరు 17:— రాత్రి 11.41 (దెజిలు) చిల్లీ ఒడంబడికను సంతకము జేసినవి. ఇంతవరకును 12 గురు సంతకము జేసిరి ఆర్జెంటీనా, బర్మియా, ఎస్టోనియా, పోర్చుగలు, పోలండు యూగోస్లావియా, శెకోస్లావియాగూడ సంతకము జేసెను.

వెంట్ల ప్రదర్శనము

కనడా తీర్మానము

చాలవరకు రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వము లంగీకరించినచో 1925 లో వెంట్ల ప్రదర్శనమును జరుపుటకు కనడా అంగీకరించును. కాని సాగించుటకు తీర్మానించుచున్న సంగతిలేదు. కనడా మంటపమును సాగించుటకిష్టమని జెప్పిన దానికంటె ఎక్కువేదియు లేదనిరి తెలుపుచున్నారు.

మొరాకో పోరాటము

విప్లవకారులను తరముట

లండన్, అక్టోబరు 17:— షేనూను ప్రదేశములో విప్లవకారులను స్పెయిను సేనలు తరిమివేసినవి. స్పెయిను సేనలకు సత్తుములు స్వల్పముగనే యుండెను. శత్రువులు 400 మంది చనిపోయిరి.

బ్రిటను విధానము

న్యూజిలండు వైఖరి

రషియా ఒడంబడికను ఆక్షేపించుట

వెలింగ్టన్, అక్టోబరు 17:— సింగపూరు నౌకాశయమునుగూర్చి న్యూజిలండు ప్రజలు, పార్లమెంటుగూడ ఆక్షేపించుచున్నారనిరి.

కార్మిక పక్ష నాయకుడు దీని కంగీకరించలేదు.

సింగపూరు నౌకాశయముకంటె రషియా ఒడంబడికను మరింత ఎక్కువగ న్యూజిలండు ఆక్షేపించుచున్నదనిరి. ఇంపీరియలు ప్రిఫరెన్సుచే సామ్రాజ్యమందున్న భాగములన్నిటిని దగ్గరగ జేర్చవలెననిరి.

_____ . ( ) : ( ) : _____

ఆ హ్యో న న ౦ ఘా ధ్య ట్, అ ధ్య ట్ కో వ న్నా స ము లు

ఇప్పటి ఈ చెన్ననగరప్రాంతము పూర్వము, అనగా ఆంగ్ల రాజ్యాధికారమునకు ముందు, ఆంగ్లరాజుల చేతనే పాలింపబడుచున్నట్లు చరిత్రాంశములు ద్రువపఱచుచున్నవి. ఈనగరమునందలి జనసంఖ్యలో చాలా భాగము రెండుపక్షాలు ఆంధ్రులు గలరు. ఇప్పటిజనల వభాష హరిభాషలలో అటవమువలె ఆంధ్రమును ఒక ముఖ్యపదమై యున్నది. న్యాయస్థానములయందు వ్యవహరింపబడు రెండుభాషలలోను ఆంధ్ర మొకటియై యున్నది.

వేయేల! జనులలో ఆర్థభాగము ఆంధ్రము మాట్లాడు వారే. ఈనగరమునందలి కొన్ని వీధులపేళ్లును, పేటల పేళ్లును ఆంధ్రమహాశయలపేళ్లే నే తెలుసుచున్నవి. ఆంధ్రులు నగరమున దంతటను అటవలతో గలిసి మిశ్రమముగ నివసించుచున్నను కొన్ని వీధులయందు పూర్ణముగ ప్రత్యేకము ఆంధ్రులే నివసించుచున్నారు.

1918-వసం. జూన్ 1-వ తేదిని కడపపట్టణమున శ్రీమహాభూతిరాజువేంకటాచార్యగారి ఆధ్వర్యమున జరిగిన ప్రథమఆంధ్రరాష్ట్రీయమహాసభయందు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వహణమునకై ఆంధ్రరాష్ట్రమునఁబండ్లవంతులముగ ఈచెన్ననగరముపరిగణించబడినట్లు తీర్మానింపబడినది. ఈనగరము ఆంధ్రదేశమధ్యము కాదుగాని అటవదేశమునకు తరపు సరిహద్దును, ఆంధ్రదేశమునకు దక్షిణపు సరిహద్దును అని చెప్పట కెట్టిసంశయమును లేదు, దీనిని మూడువైపులను జుట్టియున్న చెంగల్పట్టణమండలమునందలి గ్రామపట్టణవాసులలోను ఆర్థభాగ మాండ్రులే! ఈనగరమునందలి ఆంధ్రత్వపుహక్కు పురాతనమని నిరూపించుట కింకెన్నియో స్థానికనిదర్శనములు కలవు గాని గ్రంథవిస్తరభీతి వానినిచ్చటఁ బ్రదర్శింపనందులకు తుంతువ్రుడ. ఇది కేవలము అటవదేశమే యని భ్రమపడి ఆంధ్రులను కేవలప్రవాసప్రాయులుగఁ జూచుచు వీరికి బ్రత్యేకరాజకీయసాంఘికాది సంఘనిర్మాణము లనవసరము అని వాదించు మనకొండటి సోదరుల వితండవాదములు నిరాధారము అని వేటుగఁ జెప్పవలసినయవసరము లేదు. వీరు స్థానికపూర్వచరిత్రలనైనఁ జదివి, సత్యమును గ్రహించి, ఈర్వాభావముల విడనాడవీరి బ్రాధించుచున్నాఁడ.

చెన్నపురి పురాతనాంధ్రమహాశయలు

ఈచెన్ననగరమున బహుకాలముగ స్థిరవాసులుగ నుండి ముద్రణాయంత్రముల స్థాపించి అనేకపురాతనసంస్కృతాంధ్రగ్రంథాదులఁ బరిశోధించి ముద్రింపించి సకలాంధ్రదేశమునకు భాషాసేవఁ గావించుటయేగాక చెన్నపురమున ఆంధ్రవ్యక్తిత్వాభివృద్ధికి కారణభూతులై దేశీయులకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైన పండితాగ్రేసరులు వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి, చదలవాడ సుందరరామ శాస్త్రి, మహాపాధ్యాయ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గార్లు ఆంధ్రప్రకాశిక సత్రికాధిపులు ఎ. సి. పార్థసారథి నాయుడుగారు మున్నగుఆంధ్రమహాశయములు మనయభివృద్ధిని సుందరములకుఁ బాత్రులు. శ్రీవావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి పుత్రులు శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారు తమతండ్రిగా కొనర్చిన దేశభాషాసేవను వారితోనే యంతరింపనియక శమతండ్రిగారికంటె ద్విగుణకృత త్యాగముతో సర్వతోముఖముగ భాషాసేవఁ గావించుచు పేరుప్రఖ్యాతుల గడించుచుండుటయు, చెన్నపురి యాంధ్రత్వాభివృద్ధికి ఒక గొప్పసహకారమే యని చెప్పట కెంతయు సంతోషించుచున్నాఁడ.

చేసినాంధ్రమహాశయలు

ఆంధ్రదేశమునందలి బౌద్ధయనగరమున ధనార్జనవాస్తవమునందుఁ జిక్కియుండియు స్వదేశస్వభాషాభిమానముల నావంతయైన మఱవలేదని ప్రకటించుట కొ య ను నట్లు బహు వ్యయప్రయాసలకు లోనై ఆంధ్ర వారప్రతికను స్థాపించి, తన్మూలమున - దేశమునే మఱచి నిద్రించుచుండిన తమ ఆంధ్రదేశసోదరుల మేల్కొలిపి ఇప్పటికి దేశాంతరములకుఁగూడ మార్గదర్శిప్రాయముగఁ బరిణమించిన మన యీ ఆంధ్రోద్యమమును బ్రేరేపించి దేశమునం దెంతయో యుత్తేజము వ్యాపింపజేసి సంస్థనీయు లైన శ్రీ కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావు

పంతులుగారు 1914 వ సం. చెన్నపురి కరుదెంచి ఆంధ్రదైనికపత్రికనుగూడ స్థాపించి అప్పడప్పుడు ఆర్థికముగ దాని కెన్ని వ్యాధులు సంభవించినను అమృతాంజనదివ్యాపధప్రయోగముచే నావ్యాధుల నన్నింటి రూపుమాపి దానికి సంపూర్ణారోగ్యము గల్గించుచు ఆంధ్రదేశకుగ్రామములందుఁగూడ ఆంధ్రోద్యమ, కాంగ్రెస్ జాతీయోద్యమతత్త్వములఁ బరిపూర్ణముగఁ బ్రజలకు బోధించుటయేగాక చెన్నపురి ఆంధ్రత్వాభివృద్ధి గోరి చెన్నపురాంధ్రసభాది వివిధ ఆంధ్రసంస్థలకుఁ బలుభంగుల సహాయ మొనర్చుచు, తమదేహనారోగ్యస్థితి నేనియు లక్ష్యపెట్టక దేశోన్నతికి నిరాడంబరసేవ జేయు ఈమహానీయునికి సర్వేశ్వరుడు దీర్ఘాయురారోగ్యసకలైశ్వర్యముల నొసంగి ఇతోధికశాశ్వత దేశసేవాధురంధరుని జేయుఁగావుత! ఇట్టిదేశసేవాత్మరుని 'దేశబాంధవుడు' అనుబిరుదముచే ఈసభాపక్షమున గౌరవించుట నాయభిమతము.

1916వ సం. న స్థాపింపబడిన ఆంధ్రసభ శాఖాపశాఖలుగ పరిణమించి ఆంధ్రవాఙ్మయ లలితకళాప్రదర్శనాదులచే చెన్నపురియాంధ్రుల నందఱ నొక్కస్థానమున కేంద్రీకరించి ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమునకు సంపూర్ణబలవికాసముల నొసంగిన దనుట కెట్టియాతేషణయు లేదు.

ఆంధ్రదేశమునుండి క్రమక్రమముగ న్యాయవాదివృత్తిచే చెన్నపురమునకేంద్రించి ఉన్నతన్యాయస్థానమున సుప్రసిద్ధన్యాయవాదు అని పేరెన్నికగన్న శ్రీయుతులు బయ్యారసింపేశ్వరశర్మ, అల్లాడి కృష్ణస్వామయ్య, వేపారామేశ్వరము పంతులు, వేమవరపు రామదాసు పంతులు, టంగుటూరి ప్రకాశము పంతులు, కీ. శే. లైన వీరి నారాయణమూర్తి పంతులుగార్లు మొదలగు పలువు రాంధ్రమహాశయలు ఇచ్చటి ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమునకు మెఱుంగుపెట్టిరనుట కెంతయు సంతోషించుచున్నాఁడ. ఇందు సర్వకాలము దేశక్షేమంకరకార్యములయందే తమజీవితమును వినియోగింపఁదలంచి అధికధనార్జనముల మగు న్యాయవాదివృత్తిని గూడ విసర్జించి దేశసేవ జేయుచున్న శ్రీయుత టంగుటూరి ప్రకాశముపంతులుగారు మన కెంతయు పంపదీయులు.

విజయనగర, వెంకటగిరి, వీరికాపుర, భద్రాచల, బాబ్బిలి ప్రముఖ ఆంధ్రసంస్థానాధీశులు పలువురుగూడ చెన్నపురిని దివ్యభవనముల నిర్మించుకొని వాసము చేయుచు చెన్నపురి ఆంధ్రత్వప్రముఖ్యమును లోకమునకుఁ జాటుచుండుట సర్వజనవిదితము.

బ్రాహ్మణేతరసంఘము

చెన్నపురి యాంధ్రత్వప్రముఖ్యమునకుఁ గొంతవఱకుఁ దోడ్పడిన ఈబ్రాహ్మణేతరసంఘమునుగూర్చి ఈసందర్భమున ఇంచుకయైననుజెప్పకున్న నేను పక్షపాతి నని పించుకొందును ఈసంఘస్థాపకులలో ముఖ్యులు ఆంధ్రులు దీనికి సర్వశక్తులొసంగినవారును ఆంధ్రులే. ప్రప్రథమమున కేరళుండగు డాక్టరు నాయరుగారు కొద్దికాలము ప్రముఖుఁడగు నుండినను, ఆయనమరణానంతరము ఈ సంస్థానము పరిపూర్ణముగ నాంధ్రుల యాశ్రయముననే ఉజ్జీవిచుచున్నదని లోకమున బెల్లడలఁ దెలిసినవిషయమే. ఈసంఘము 1917 సం.న స్థాపింపబడినది. ఆకాలమున బ్రిటిషు దొరతనమును సంతోభింపజేయుచుండిన రాజకీయాందోళనమును బ్రతిఘటించుటకై రాజ్యాంగమువారి ప్రోత్సాహముచే స్వార్థపరులగు కొందఱు బ్రాహ్మణేతరప్రముఖులచే ఈసంఘము స్థాపింపబడిన దను దుర్యశము ఈసంఘమునకుఁ గలదు. కాని అది యెంతవఱకు నిజమో చెప్పజాలను. ఐనను బెక్కురాజకీయవ్యవ

హారములందు రాజకీయవేత్త లగు బ్రాహ్మణులచే గొందఱు బ్రాహ్మణేతరప్రముఖులు పొందినపరాజయమే ఈ సంఘస్థాపనకు మూలకారణ మని చెప్పట నమ్మదగియుండును. అట్లు గాక ఇది కేవలము బ్రాహ్మణేతరసంఘాభివృద్ధికే స్థాపింపబడినసంఘమే యైనయెడల బ్రాహ్మణుల యభివృద్ధిని బ్రతిఘటించుచు ఆందోళన నలుపవలసినకారణము గలుగదు. సంఘాభివృద్ధికి భాషాభివృద్ధి ముఖ్యము. ఏసంఘమైనను సంపూర్ణవిద్యావంత మైనప్పుడు ఏప్రతిఘటన లేక తానుగానే సర్వవిధముల సభివృద్ధి గాంచగలదు. చెన్నరాజధానియందు 4150000 జనసంఖ్య గల బ్రాహ్మణేతరసంఘము పరిపూర్ణవిద్యావంతమగునపుడు అత్యల్పసంఖ్యాకమగు బ్రాహ్మణసంఘము వీరియున్నతికి అడ్డుపడఁజాలు ననుట కలలోనివార్త. నేను స్వచ్ఛమైన వీరరక్తము గల బ్రాహ్మణేతరసంఘమునకుఁ జెందినవాఁడను. బ్రాహ్మణేతరసంఘాభివృద్ధిని త్రికరణశుద్ధిగఁ గోరువాఁడను. కాని మేము క్షత్రియులము; విద్యుక్తబ్రాహ్మణసంస్కారములు మాకుఁ గలవు; మేము బ్రాహ్మణేతరులము కాము; అని చెప్ప సంఘమునకుఁ గాని, మేము బ్రాహ్మణులకంటె అధికులమని చెప్పచు బ్రాహ్మణేతరసంఘమునఁ జేరుట ఆవమాన మని తలఁచు విశ్వబ్రాహ్మణసంఘమునకుఁగాని, సర్వబ్రాహ్మణసంస్కారములు గల వైశ్యులముగాని, మేము బ్రాహ్మణేతరులము గామని చెప్ప వైశ్యసంఘమునకుఁ గాని చెందినవాఁడను గాను. ఈబ్రాహ్మణేతర సంఘము ఆత్మభూషణ పరదూషణ తిరస్కారాదుల ముఖ్యకార్యక్రమముగ నుంచుకొనక ముఖ్యగ బ్రాహ్మణేతర సంఘాభివృద్ధియే తమమూలకర్యముగ నిడికొని కృషి నల్పుచు బ్రాహ్మణేతరులకు విద్యాప్రదానము గావించుటకుఁ దగు మూలధనమును సమకూర్చి విద్యాభివృద్ధికై పాటుపడిన, అనతికాలమునన ఎండఱో బ్రాహ్మణేతరయవకులు విద్యావంతులై తమకు శత్రువు అని తలఁచు బ్రాహ్మణులతో రాజకీయరంగమునందుఁ గాని, వాణిజ్యాది తదితరరంగములందుఁ గాని పోటీచేయుటకు సంసిద్ధులై యుందు రనుటకు ఎట్టిసంశయమును లేదు. అట్లు గావింపక స్వార్థస్వగౌరవముల నపేక్షించిన కొందఱు బ్రాహ్మణేతరనాయకులు దేశమునందలి జమిందారులు, భూస్వాములు, వర్తకులు మున్నగు ధనవంతులనుండి ప్రోగుజేసిన ధనమునంతయు జాతీయోద్యమ బ్రాహ్మణోన్నతిప్రతిఘటనార్థమై స్థాపింపబడిన వార్తాప్రతికానిర్వహణమునందును, తమ పక్షప్రచారార్థమై ఇంగ్లండుకుఁ బంపిన డిప్యూటేషనుల ఖర్చులకును వ్యయపెట్టుటతోఁ గాలమును వ్యర్థపుచ్చి ఇప్పటికి వార్తాప్రతికల బోషించుటకు ద్రవ్యాభావస్థితియందున్నారు. ద్రవ్యరాసులు సద్వినియోగ మగునప్పుడే వృద్ధిజెందుచుండునుగాని దుర్వినియోగము సంతమాత్రము నోర్వవు. ఐనను ఈయద్యమమునలన విద్యావంతులగు కొందఱి మాత్రము మంచితాభము కలిగినది. నూతనసంస్కారరాజ్యాంగచట్టము ననుసరించి, స్వపరిపాలనాశాఖలకు మంత్రులు బ్రాహ్మణేతరులైరి. అందు ఈసంఘమునకు ఆంధ్రులే నాయకులగుటవలన మంత్రులందఱు నాంధ్రులే యైరి. విద్యాధికులగు కొందఱు బ్రాహ్మణేతరులు నిరర్థకముగ శాసనసభలలోను స్థానికసంస్థలలోను బ్రవేశించిరి. ఇదియో! బ్రాహ్మణేతర సంఘాభివృద్ధికి బూనుకొనిన నాయకులు ఎనిమిది సంవత్సరములలో నాలుగుకోట్లజనసంఖ్య గల బ్రాహ్మణేతరసంఘమునకుఁ జేసిన యుపకారము? జనసామాన్యమున కంతటికిని మేలు గలిగినప్పుడుగదా సంఘాద్దేశ్యము ఫలించుట! ఇకముందైనను

ఈ బ్రాహ్మణేతరసంఘమును నడిపించుచున్న నాయకులందఱు వారిభిన్నాభిప్రాయముల బోధించి సర్వభారత జాత్యున్నతికి బాటపడుచున్న జాతీయసంస్థలయందు బ్రవేశించి దేశమునకు మేలొనగూర్చి సంస్కృతిపాత్రులగుటకు బ్రార్థితులు. ఏది యెట్లుననునరే, ఈసంఘము చెన్నపురముననే స్థాపించబడుటచేతను ఆంధ్రులే ముఖ్య కార్యనిర్వాహకులుగ నుండుటచేతను ఈ చెన్నపురి యాంధ్రత్వమునకు గొప్పఖ్యాతి గల్గినందులకు ఈసంఘనాయకులకు మీయందఱవత్తుమున నే వందనము లర్పించుచున్నాఁడ.

ఆంధ్ర దేశము

ఆంధ్రభూమి, హైదరాబాదు మైసూరు రాష్ట్రములలోనిభాగములు చేర్చుకొనిన, సుమారొకటవలసిన రఘుమైశ్వరీ స్త్రీయు గలిగి రెండుకోట్లకు బైబడిన జనసంఖ్యతో విరాజిల్లుచు భారతదేశమునందలి భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములలో మూడవస్థాన మలంకరించుచున్నది. శ్రీకృష్ణదేవరాయల సర్వదక్షిణహిందూస్థాన దిగ్విజయకాలమునఁబలుపురాంధ్రవీరులు అతవదేశమునఁ బ్రవేశించి నేతుపర్యంతము అనేకపట్టణగ్రామాదులలో స్థిరవాస్తవ్యులై భూస్వాములుగను, జమీన్దారులుగను శోభిల్లుచు ఆంధ్రదేశమున కెంతయు వన్నెఁదెచ్చుచున్నారు. ముఖ్యముగ తిరునెల్వేలి కోయంబత్తురు నేలం చెంగల్పట్టణములలో ధనాధ్యులైన ప్రముఖులై యున్నారు. మధ్యరాష్ట్రమునందుఁగూడఁ బలుపురాంధ్రులు స్థిరపడి యున్నారు. వీరు ఆంగ్లేయసైనికదళములలో యుద్ధవీరులుగఁ బోయి అచ్చట నిలిచినట్లు తెలియుచున్నది. వీరందఱు అచ్చటి ఆదిమవాసులకంటె అధికవిద్యాసంపదలచే దులఁదూఁగుచున్నారు. బొంబాయి కలకత్తా మున్నగు నగరములందుఁగూడ ఆంధ్రులు పెక్కుండ్రు వర్తకాది వ్యాపారములచే ధనాధ్యులై యున్నారు.

ఈశాసితలఁ బర్యవలోకించిన, ఆంధ్రులు ఆదినుండి పౌరుషసంపద గల శూరు లనియు, ధైర్యసాహసాది సదుణసంపన్ను లనియు, కార్యదీక్షాతత్పరు లనియు, వాణిజ్యాది గౌరవధనార్జనావృత్తులయందు నిపుణు లనియు విశద మగుచున్నది. ఆంధ్రభాషయు సకలప్రాచ్య భాషలలో మాధుర్యమృదుత్వములయందు అగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నట్లు ప్రాచ్యభాషాపరిచయము గల పాశ్చాత్యులందఱు "ఇటాలియన్-ఆఫ్-ది-ఈస్టు", అని కొనియాడి యున్నారు. సాహిత్యసౌష్ఠ్యమునకును, కవితా గాంభీర్యమునకును, గానమాధుర్యమునకును, మెఱుంగు పెట్టినది ఆంధ్రభాషయే. అని ఆంధ్రభాషాపరిజ్ఞాత లగు పలువురు ఆంధ్రేతరప్రాచ్యభాషాపండితప్రవరులే ప్రశంసించి యున్నారు. "దేశభాషలందుఁ దెలుగు లెస్స" అని మనవారు చెప్పుకొనుటయే గాక కర్ణాటప్రభు వగు కృష్ణదేవరాయలే ఆంధ్రభాషను బోపించి, భాషాన్నతికి బహువిధములఁ దోడ్పడియుండుట మఱియొక నిదర్శనము. అనేకకర్ణాటద్రావిడులు సైతము ఆంధ్రభాషాప్రాశస్త్యము నెఱిగియే దానిఁ బఠించి అనమానపండితులైరి. ఆంధ్రత్వ ఆంధ్రభాషాప్రాశస్త్యమునుగూర్చి ద్రావిడుడైన అప్పయ్యదీక్షితులుగా రీక్రిందివిధమునఁ గొనియాడి యున్నారు :

శ్రీ. ఆంధ్రత్వ హంధ్రభాషాపరిజ్ఞాతకరపరిశ్రమః
తత్తాపి యజాక్షికాభా
నాల్పస్య తపసఃఫలమ్.

అనఁగ ఆంధ్రుఁడుగఁ బుట్టుటయు ఆంధ్రభాషఁ జదువుటయు అత్యధికతపసఫలమునఁగాని లభింప దని అర్థము.

ము. మఱియొకరును దెనుఁగుదేశప్రాశస్త్యమునుగూర్చి ఇట్లు చెప్పియున్నారు :

శ్రీ. సరసా స్థిలస్థావః
యత్రసంతి సహస్రశః
సదేశ స్థిలస్థావః
తతోఽసౌ యజ్ఞయస్మృతః.

అనఁగా నువ్వుగింజలవలె రసవంతములైన గోవులు ఏదేశమునఁ గలవో అట్టిదేశము 'తిలగు' అని వాడఁబడుచున్నట్లును అదియే యజ్ఞములఁ జేయుటకు బ్రత్యభూమి యైనట్లును అర్థము. ఇందలి తిలగుశబ్దమునుండియే తెలుఁగుశబ్దము తద్భవించియుండును.

ఆంధ్రుల పూర్వోన్మత్తినిగూర్చి ఆంధ్రులచరిత్రాద్యనేకగ్రంథముల రచించి ఆదినండియు ఆంధ్రులు సర్వవిధముల నిస్సమానమహోన్నతిని గాంచియున్నట్లు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు మున్నగు దేశభిమాను లగు పండితులు నిరూపించియున్నారు.

పూర్వ మిట్టిమహోన్నతి నొందినజాతుల కాకరమైన దేశములు ప్రత్యేకభాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములుగఁ బాలించఁబడుచుండినట్లు చరిత్రాధారములు గలవు. మన యీపురాంధ్రరాష్ట్రమును, బూర్వము విష్ణువర్ధన కృష్ణరాయాదిప్రభువులపాలనాకాలమునఁ బ్రత్యేకరాష్ట్రముగఁ బాలించఁబడినదని మన మెఱుంగుదుము. మహమ్మదీయ చక్రవర్తులు తమపరిపాలనాకాలమున సైతము దేశముల భాషాప్రయుక్తములైన సూబాలుగ విభజించి ఒక్కొక్క సూబాకు ఒక్కొక్క సూబేదారును నియమించి ప్రజల కెంతయో పాలనాసౌకర్యమిచ్చి జూపియుండిరి. కాని ఈ యాంగ్లప్రభుత్వము మనదేశమున నెలకొల్పఁబడిన దాదిగ వారి స్వవ్యాపార స్వసైనిక స్వభాషావ్యాప్తి మున్నగు సౌకర్యములకొరకు కొన్ని భిన్నభిన్నభాషలు గల దేశముల నొకటిగాఁ జేర్చి ఒకప్రత్యేకరాష్ట్రముగ నిర్మించి హిందూస్థానీకిడిలాగు పులగముగ మేళవించి స్వోదరపోషకార్థము మెత్తమెత్తనిముద్దులుగ మ్రింగుచున్నారే కాని ఆయాదేశీయుల ప్రత్యేక ప్రత్యేక ఆర్థిక వాఙ్మయ పారిశ్రామిక న్యనసాయాది ప్రజాజీవితైక మూలకారణము లగు పరిస్థితుల కెట్టితోడ్పాటును గావించుటలేదు.

ఆంధ్రోద్యమస్థాపన

నానాటికి న్యక్తిత్వనాశనముఁ గావించుచు దేశదీనస్థితికి మూలకారణములగు ఈసంకరపాలనావిధానమును దొలఁగించి భాషాప్రయుక్తముగ దేశపాలనము నెలకొల్పఁబడిననేగాని దేశము పూర్వోచ్ఛస్థితిని బొందఁజాలదని సంకల్పించియే 1912 సం. బొంబాయిగరమునుండి శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు ఈ ఆంధ్రోద్యమమును ప్రారంభించిరి. అప్రేరేపణను గార్యరూపమునఁ బరిణమింపఁజేయుటకై శ్రీయుత దేశభక్త కొండారెడ్డి వేంకటస్వయంతులుగారు స్వార్థత్యాగమొనర్చి శ్రీయుతులు గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి, భోగిరాజు నట్టాభిసేతారామయ్య, కీ. శే. కోనెల హనుమంతరావుగారు మున్నగు విద్యాధికులసహాయముచే ఒకసంవత్సరకాలము ఉద్యమతత్త్వమును దేశమునందెల్లడల బోధించి 1913 సం. మేమాసమునాటికి ఆంధ్రప్రముఖు లెల్లరు బాపట్లపురమున జేరి ప్రథమాంధ్రమహాజనసభను నిర్వహింపఁగల్గినంతప్రచారముఁ గావించిరి. ఏదేశమైనను బరిపాలనాసౌకర్యమును భాషావివృద్ధిసౌకర్యములును గొలువడి యున్నప్పుడు న్యనసాయ వాణిజ్య పారిశ్రామికాద్యభివృద్ధిచే ఆర్థికోన్నతి నొందఁజాలదు. ఈసూత్రముల ముండి డికోనియే అమహాసభయందు ఆంధ్రదేశమునకుఁ బ్రత్యేకరాష్ట్ర ప్రత్యేకవిశ్వవిద్యాలయ సమస్యలు రెండే ప్రధానముగఁ జర్చింపఁబడెను. పరిపూర్ణప్రజామోదమును బడసిననేకాని ఈసమస్యలు ఈప్రథమసభయందుఁ దీర్పఁబడఁగూడదని నిలిపివెట్టి ఏవియో మఱికొన్ని చిల్లర తీర్మానములు గావించుకొనిరి.

1914 సం. విజయవాడయందు జరిగిన ద్వితీయాంధ్రమహాజనసభ మొదలు ఈ రెండుసమస్యలు ప్రజానురంజకములై తొమ్మిదినభలయందు విఫలముగ, జర్చింపఁబడి ఆమోది పఁబడి తత్ఫలసిద్ధికై దొరతనము వారితో సక్రమార్గ శనము గావించఁబడినది. మొదట కొంతకాలమువఱకు నెల్లూరుమొదలు దక్షిణాంధ్రముండులములందలి యాంధ్రులు ప్రత్యేకరాష్ట్రవిశ్వవిద్యాలయములు సిద్ధించిన, ఉత్తరమండలములం దెచ్చటో స్థాపింపఁబడి తన్మూలమున అమండలవాసులకే లాభకరముగ నుండునుగాని దూరస్థములగు తమమండలముల కెట్టిప్రయోజనము కలుగదను దుర్భ్రమచే బ్రతిఘటనాదోశనముగావించిరి; కాని కాలక్రమేణ అవి సర్వాంధ్రదేశప్రజోపయోగకరము లగునను రహస్య మెఱిగిన పిమ్మట పరమనుముఖులై యున్నారు. ఈ యాంధ్రోద్యమము జనించిన శైశవావస్థయందు భారతవర్షమందలి ద్రావిడ కర్ణాట మహారాష్ట్రాది దేశసోదరులును మనయాయుద్యమమునకు విముఖులై యుండి రనుటయు లోక విదితము. వారును సంకరపాలనావిధానముచే ఉన్నతి చెడిన భిన్నభాషాభాషిదేశముల కన్నిటికి ఈ సూత్రమును వర్తింపజేసిన, దేశములు ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ అభివృద్ధిజేసి సత్వరసర్వభారతస్వతంత్రసామ్రాజ్యమునకుఁ దగియుండు నను మూలసూత్రమును గ్రహించినవారట మనకుఁ జేదోడు వాదోడు కాఁజూచ్చిరి.

ఇంతియ గాక 1917 సం. డిసెంబరు మాసమున కలకత్తా నగరమునందు వసంతమృగాది యధ్యక్షతక్రింద జరిగిన దేశీయ మహాజనసభలో కాంగ్రెసు కార్యనిర్వహణమునకై ఆంధ్రదేశమును బ్రత్యేకరాష్ట్రముగఁ బరిగణింపవలయు నని ఆంధ్రనాయకులచేఁ బ్రేరేపింపఁబడిన తీర్మానమును సర్వప్రాంతప్రతినిధులును ఏకగ్రీవముగ నామోదించి ఆంధ్రోద్యమము సర్వభారతాభ్యుదయ సూచక మని కొనియాడిరి. లోకమాన్యాదిమహానాయకులును సుముఖులైరి.

ఆంధ్రోద్యమవిముఖత

కలకత్తా దేశీయమహాసభయందు ఈ తీర్మానము ఆమోదింపఁబడిన యనంతరము మనవారు ఆంధ్రదేశమును దెన్నరాష్ట్రమునుండి విడదీసి కాంగ్రెస్ మహాసభకు అనుబంధముగ నొక దొక ఆంధ్రరాష్ట్రజాతీయోపసంఘమును స్థాపించి కాంగ్రెస్ సిద్ధాంతముల ననుసరించి దేశమునఁ బ్రచారముఁ గావించమొదలిడిరి. మఱియు 1918 సం. జూన్ 1-వ తేదీని శ్రీభూపతిరాజు వేంకటపతి రాజుగారి యధ్యక్షతక్రింద కడపపట్టణమునఁ బ్రథమాంధ్రరాష్ట్రమహాజనసభను గావించి దానితోఁ బాటు అతవ ఆంధ్రమహాజనసభను గూడ జరపిరి గాని ప్రజలదృష్టి యంతయు రాజకీయరాష్ట్రసభవైపునకు సమగ్రముగ నాకర్షింపఁబడి మన యీ యాంధ్రమహాజనసభయెడఢి నిర్లక్ష్యభావము చూపఁబడినట్లు అసభలయందుఁ బ్రతినిధుగా నుండినవారు గోచరించినది.

మెంటనే, మూలుచుండిన నక్కుతలపైఁ దాటిపండు పడినట్లు మాంటేగు-చెలమ్మస్వర్ణ ప్రభువుల నూతనసంస్కరణప్రణాళికను నిరసించుటకొరకు ఆ సంవత్సరమే ఆగస్టు 17, 18 తేదీలయందు గుంటూరు పట్టణమున శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి యధ్యక్షతక్రింద అవసరాంధ్రరాష్ట్రమహాసభ గావించఁబడి సంస్కరణ ప్రణాళికా నిరసనాది అతిదారుణ రాజకీయ

మనములు చర్చించబడుటతో బ్రజల ముఖ్యముగఁ జూచునాయకుల భావములన్నియు, దాదాపుగ నమగ్రముగ మాత్రం భారతదేశమునకు బరిపూర్ణ స్వతంత్రపాలన లభించిననే గాని ఆర్థిక విజ్ఞానలతో మనము మెత్తనైతగఁ ఈ ఆంధ్రసభామూలమున వాంఛించినకోరికలు నసాగ వను నిశ్చయమునకు దిగిరి.

అందుపైఁ గొందఱొంద్రనాయకులు ఇంకముందీ క్రమసభల వేర్వేరుగఁ గావించు టవననర మనియఁ ద్రయప్రయాసలకు మూలమనియు, ఆంధ్రమహాజనసభను రాష్ట్రరాజకీయసభతో మేళవించి 'ఆంధ్రరాష్ట్ర' మహాసభ' యనుపేరితో జరపుచు మన యాంధ్రమహాజనసభోద్దేశములను గూడఁ దన్మాముననే నెఱవేర్చుకొనవచ్చునని వార్తాపత్రికలలో నాందోళనఁ గావించఁదొడఁగుట కిటు, మఱికొందఱు ఆటుసంవత్సరములలోఁగా ఆంధ్రదేశమున కతులొత్తేజమును గలిగించి ఆంధ్రవ్యక్తిత్వోత్కృష్టతను లోకమునందెల్లఁజూటి మహాశక్తార మొనరించినమాతృసభను జంపఁగూడ దనియు రాజయవికీశము లగు ప్రత్యేకరాష్ట్ర విశ్వవిద్యాలయసమస్యలను రాష్ట్రసభకు విడిచినను దేశభ్యదయకరము లగు దేశవాజ్యము కళా వ్యాపార వ్యవసాయవాణిజ్యవిషయములఁ జర్చించుచు దదభివృద్ధికిఁ బాటుపడవచ్చుననియుఁ బ్రత్యేకరాష్ట్ర సలుపుటయఁ గొంతకాల మతితీవ్రముగ జరిగినది. ఇనను అనంతపురము మొదలు చిత్తూరువఱకుఁ బ్రతి సంవత్సరమును రాష్ట్రసభతోఁ గూడ ఆంధ్రమహాసభ గావించబడుచునే వచ్చెను. మహానందినభలయందు ఈరెండుసభలను సమ్మేళనముఁ జేయువిషయమున అతితీవ్రచర్చలు జరిగి ఆంధ్రమహాసభ అవిచ్ఛిన్నముగఁ బ్రతిసంవత్సరమును గావించబడుచుండవలసిన దనియే తీర్మానించబడినది. ఆ చర్చారంగమున సనుకూలపాత్రలు ధరించినవారిలో నేనును నాసోదరుఁడు ఆంధ్రరత్నమునుగూడ నుంటిమి. ఈసభాపక్షమునఁ గొన్ని శాఖలు స్థాపించి వాజ్యయశాభివృద్ధులకై కృషి సలుపవలయు నని మనయాంధ్రరత్నము మున్నగుకొందఱు నాయకులు గొన్ని తీర్మానములఁ గావించిరే గాని ఇంతవఱకు వాని నాచరణమునం దుంచి కార్యదీక్షకుఁ బూనినవా రొక్కరును గన్పింపలేదు.

ఇందుల కేవల కేమి చేయఁగలరు? తామొకటి దలఁచిన దైవ మొకటి దలఁచునట్లు 1919 సం॥న పాంచాల దేశమున బ్రజలపైఁ గావించఁ బడిన దురంతాదిభారతకృత్యములచే బ్రజల యావచ్చక్రియ దారుణరాజకీయరంగమునఁ బ్రవేశపెట్టబడి తత్పరిహారార్థసత్యాగ్రహవ్రతదీక్షోదోళన గావించుటయందును దద్దేశపు అమృతసరు కాంగ్రెస్ మహాసభా కార్యక్రమమునఁ బాల్గొనుటయందును మునుగుటచే మనవారును డొంకఁదప్పి డింకఁగొట్టి తమయాంధ్రోద్దయనామమునే మొదలంట మొదలిరి. కాని జీవచ్ఛవమై యొకమూల బడియుండిన మన యాయాంధ్రమాతృశవమును బ్రతి సంవత్సరమును శవవాహకులవలె ఒకచోటినుండి మఱి యొకచోటికి మోయువిధినిమాత్రము మఱవలేదని చెప్పటకు సంతసించుచున్నాఁడ.

సహాయనిరాకరణోద్దయము
తెల్లవారు మనసత్యాగ్రహవ్రతాది కేవల అప్రతికారాందోళనములకు లోబడువారు కారను తత్త్వమును గ్రహించియే మహాత్ముడు 1920 సం॥ సెప్టెంబరు 4 వ తేదీని కలకత్తానగరమున అవసర దేశీయమహాసభను గావించి అసహాయోగ సిద్ధాంతమును నెలకొల్పెను. అది మొదలు ప్రప్రథమమున తత్సిద్ధాంతమునకుఁ

బ్రతికూలురుగనుండిన మహానాయకులుగూడ యుద్ధరంగమున గుభేల్లునదుమికి పంచబహిష్కారాద్యాయధములఁ జేబూని నిరర్థకముగ నిర్మాణకార్యక్రమమును గొనసాగించుచు మహాత్ముడు వాసుదేవజన్మస్థానము ప్రవేశించు వఱకు మూఁడు సంవత్సరముల కాలము మహాభూరయద్ధము నల్పిరి. కాని నేనానాయకుడు లేనిసైన్యమట్లు ఈయుద్ధమనేనానాయకుడగు సర్వశక్తిగల యామహానియుఁడు బయట లేనితరి మెంటనే సైనికులందఱు బెదరి తుమ్లుతుమ్లుగఁ జీలి వారి వారియిట్టమైన మొక్కవోయిన యాయుధములఁ బూని ప్రత్యేకప్రత్యేకముగఁ బిల్లిపిల్లియుద్ధములు చేయఁదొడంగి సర్వసేనానాయకుఁడు విముక్తుడై యుద్ధరంగమునకువచ్చులోఁగాఁ దానుబహుశ్రతిఘటనాప్రయాసములకు లోనై నిర్మించిన సేన విమోచమును బొందియుండుట చూడలేక దుఃఖించునంతటి దుర్దశకు లోనుజేసిరి. మఱియుఁ బ్రత్యేకనాయకత్వముచి మరగినట్టి సేనానాయకులు విప్లవక్రమర్యసేనాపునర్నిర్మాణమున కెంతమాత్ర మొడఁబడకుండుట చూచి పంచబహిష్కారాయధములలో బ్రహ్మపాశుపతనారాయణాస్త్రత్రయము లగు పాతశాలా న్యాయస్థాన శాసనసభా బహిష్కారాయధత్రయమును మూలమై చిహిందూస్థానీ దేశపు ముత్తైదువలవలె మునుఁగులు వైచికోని మూలఁగూర్చుండి ఏకులు వడుకుచునై సర్వరాజ్యమును సంపాదించుట దని నియోగించె. ఈచక్రా యుధమును గడుపులోనిచట్లు గడలకుండునట్లు ఇంటఁ గూర్చుండి త్రివృత్తుకును గొందఱు అంగీకరించుటలేదు. ఆను దర్శన చక్రమునకు వలె నసమానశక్తి ఈ మన రాట్న చక్రమునందుఁ గల దను పరమరహస్యమును బరిపూర్ణముగ గ్రహించినది మహాత్ము డొక్కఁడే యని చెప్పట కెంతమాత్రమును జంకను.

అమూల్యమైన ఆయ్యమొద్దయెననునట్లు అతినత్వ రస్వరాజ్యసిద్ధిసాధనము లని మహాత్మునిచే బ్రసాదింపఁబడిన సహాయనిరాకరణ సంక్రామోచకరణములన్నియుఁ జచ్చి నిర్మాణకార్యక్రమములలోని ఖద్దరు, హిందూమహా మ్మదీయసమ్మేళనము, అస్పృశ్యతాదోషనివారణము, అను మూడుపద్ధతులు మాత్రము ముక్కుపై నూషిరితో జీవిం చుచున్నవి. సక్రమముగ నీమూడుపద్ధతులనై న నాచరణ యందుంచి పట్టదలతోఁ గొనసాగించినయెడల నిస్సందేహముగ జాలవఱకు జయ బేరి మ్రోగించగలమను ధైర్యము నాకు దృఢముగఁ గలదు. ఇంక రెండుమానములలో జరుగనున్న బెల్గాం కాంగ్రెస్ మహాసభ నీ మూటినే పరమాయుధములుగఁ బ్రసాదించు నని పరి సితులనుబట్టి తోచుచున్నది.

ఆంధ్రమహాసభ; ఆంధ్రులకర్తవ్యము.
ఇప్పటికి మూడు నాలుగు సంవత్సరములనుండి అతిదారుణముగ జరుగుచుండిన రాజకీయాందోళనయొక్క నేడి చల్లఁబడినది. ఇంకపై భారతీయులందఱతోఁ బాటు ఆంధ్రులకును ఏకులు వడుకుటయు, అంటఁ బాపుకొనుటయు, మహమ్మదీయులమైత్రి నిలిపికొనుటయుఁ దప్ప నేఱుకార్యము లేమియుఁ గాన్పించుటలేదు. ఈమూడు కార్యములయందును నాంధ్రులు గొంతవఱకు ముందంజ వైచియేయున్నారను మంచిమాట యిదివఱకే కలదు. ఇనను ఆంధ్రమహాజనసభాజనసముతోనే ఆంధ్రదేశమున ఈమూటికిని బీజములు నాటఁబడిన వను విషయము మఱవరాదు. మూన్నాళ్లు మురిపించిన మాయదారి నడుమూత్రపుదారుణరాజకీయవ్యవహారములే తలఁజూడకుండనుండిన మనయాంధ్రోద్దయమసూలాలాశయము లగు ప్రత్యేకరాష్ట్రరాష్ట్రవిశ్వవిద్యాలయసమస్యలు సంపూర్ణముగ ఫలించి తదనుభవమును బొందుచుండెడివారలమే ఇప్పటికైనను మించిపోయిన దేదియు లేదు. మనకందఱకు కాంగ్రెస్ రాజకీయములం దెట్టి భిన్నాభిప్రాయము లున్నను మాతృదేశప్రత్యేకోన్నతికోరికకుఁ గేంద్రీకృతై కమనస్కులమై దీర్ఘరుజాపీతయై యూషిరి పోక గుటగుటలాడుచుఁ బరితపించుచున్న మన యాయాంధ్రసభా మాతృదేశతన బరిపూర్ణారోగ్యవంతురాలినిగఁ జేసి ఆమెయాశీర్వాదమునకుఁ బాత్రుల మగుదము లెందు.

ముగ ఫలించి తదనుభవమును బొందుచుండెడివారలమే ఇప్పటికైనను మించిపోయిన దేదియు లేదు. మనకందఱకు కాంగ్రెస్ రాజకీయములం దెట్టి భిన్నాభిప్రాయము లున్నను మాతృదేశప్రత్యేకోన్నతికోరికకుఁ గేంద్రీకృతై కమనస్కులమై దీర్ఘరుజాపీతయై యూషిరి పోక గుటగుటలాడుచుఁ బరితపించుచున్న మన యాయాంధ్రసభా మాతృదేశతన బరిపూర్ణారోగ్యవంతురాలినిగఁ జేసి ఆమెయాశీర్వాదమునకుఁ పాత్రుల మగుదము లెందు.

సత్వర ప్రత్యేకరాష్ట్రరాష్ట్ర విశ్వవిద్యాలయ సంస్థాపనములకుఁ గృషిసలిపి దేశదీనతను బాపుట మన ప్రథమకర్తవ్యమని యెఱుంగుడు.

ఈమహాసభాశ్రయమున దేశమున నిర్మాణకార్యక్రమము కొనసాగింతము. అందులకుఁ దగినపరిస్థితులు మనదేశమున మెండుగఁ గలవు. పశుపక్షిమృగాదుల యెడలఁగాని శునకనూకరాది అతిసీచజంతువులపట్లఁగాని లేక మనపూర్వ లమానుషముగ మనయాదిమాంధ్రజాతి సోదరులయం దారోపించిన అంటుదోషమును నిర్మూలించుము. వారి దీనదశను బోధింపఁ బ్రయత్నించుము. మహమ్మదీయ క్రైస్తవాది సోదరుల సేవపాశముల బలపఱుతుము. మనదేశమునం దెప్పటికిని పోతుగ నశించక నిజస్వరూపమున నున్న ఖద్దరుపరిశ్రమకుఁ బూర్వపుష్టిని గలిగింతము. వాజ్యయాభివృద్ధికిఁ దొడఁగుదము. లలితకళల లాలించుము. వ్యాపారములఁ బునరుద్ధరించుము. వాణిజ్యమును దలయెత్తించుము. వ్యవసాయోన్నతికి వనతులఁ గల్పించుము. సంఘదురాచారముల నిర్మూలించుము.

ఈకార్యక్రమమునంతయు నీక్రిందివిధమున ఆటు భాగములుగ విభజించి, యొక్కొక్కభాగము నొక్కొక్క శాఖాకార్యనిర్వహణమున నుంచి ఏయే కార్యనిర్వహణముల నెవరెవరికిఁ బ్రవేశానుభవములు గలవో వారివారి నాయాశాఖోద్యమగులుగనియమించి దేశమునఁ బ్రచారముఁ గావించఁజేసినయెడల సనతికాలమునన మన దేశము తులలేనియున్నతి నొంది సాటిదేశముల మిన్నయను కీర్తిచంద్రికల దశదిశల వ్యాపింపఁజేయఁగలుగుదా ?

- శాఖావిభజనము
1. సారస్వతశాఖ.
  2. లలితకళాశాఖ.
  3. వ్యవసాయశాఖ.
  4. వాణిజ్యశాఖ.
  5. పారిశ్రామికశాఖ.
  6. సాంఘికశాఖ.
- పారిశ్రామిక శాఖాకార్యనిర్వహణమున ఖద్దరు పరిశ్రమోన్నతియును సాంఘికశాఖా కార్యనిర్వహణమున హిందూ మహమ్మదీయసమ్మేళనాస్పృశ్యతాదోషనివారణాది సంఘసంస్కరణోద్దేశ్యములను ముఖ్యాశయములుగ నుంచుకొనవలయును. మఱియు అఱవ దేశమునందును మధ్యరాష్ట్ర బాంబాయిప్రాంతముల యందును, వలసరాజ్యములయందును, స్థిరవాసులై స్వదేశాచార భాషావ్యవహారముల మొదలంట మఱచి కుందుచున్న మన యాంధ్రసోదరుల నుద్బోధించి యాయావోట్ల యాంధ్రవ్యక్తిత్వమును స్థాపించుటకోరిక ఈసాంఘికశాఖాపక్షముననే ప్రతినిధులఁబంపి ప్రచారము గావించుటయును మన పరమధర్మము.
- ఇదివఱకు నైదుసంవత్సరములనుండి కార్యనిర్వహణస్థాయిసంఘసంస్థ లేకయే ఈసభను అలంకారప్రాయముగ నూరూరఁ ద్రిష్టచుంటిమి. ఈసభాకార్యనిర్వ

మాభారము వహింతు మని తమ స్వాధీనము చేసికొని యుండిన సభయొక్క దస్తావేజులకట్టల మన సోదరు డాండ్రరత్న గోపాలకృష్ణయ్యగారికి చెప్పి చెప్పి బ్రాభితులు. మన మిప్పుడు స్థాయిసంఘపునర్నిర్మాణము గావించి కార్యదీక్ష బూనుట నాయభిమతము.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము

ఏదేని మైనను బ్రత్యేకరాష్ట్రపాలనాసౌకర్యములు గల్గియున్నను భాషాపాఠశాలకాశములు లేనపు డెట్టియున్నతని బొందజాలదు. ఏల యన జాతిజీవితో న్నతికి నాజాతిస్వభావ మూలకారణము. సర్వతోముఖముగ జాతీయభావ యభివృద్ధి గాంచిననే గాని వాఙ్మయాభివృద్ధియు, సకలవిద్యాభివృద్ధియును గలుగనేరవు. ఎప్పుడు భాషామూలమున వాఙ్మయవిద్యాభివృద్ధిలు పెంపొందవో, అప్పుడు జాతికి జెంపుసాంపులు పూర్ణానుస్వారములు. పెంపుసాంపు లెప్పుడు శూన్యములో యా జాతిమానవులు స్వదేశాభిమానభక్తులకు దూరులై, పశుప్రాయులై, తమ మానుషత్వమునే మఱచి గంగిరెద్దులవలె ముకుద్రాళ్లు గట్టి పరులచే నీడ్వబడుటకు దగియుందురు. ఇందుకే మనపెద్దలు "విద్యావిహీనగ పశుః" అన్నారు.

మనయాంధ్రజాతి నే నిప్పుడు పైఠాజేప్పినంతవిద్యా విహీనస్థితియందు లేకున్నను, విద్యాభివృద్ధికిర మూలసంస్థలు లేక శోభిల్లుటలేదనిమాత్ర మంద అంగీకరించిన విషయమే. మఱియు నిప్పుడు మనయాంధ్రదేశమున గల బోధనావిద్యాకళాశాలలు మన మపేక్షించునత్యవసర విద్యాభివృద్ధికి దోడ్పడదగినంత బహుళసంఖ్యాకములును గావు. ఏదేమున సకలవిద్యాపీఠమగు విశ్వవిద్యాలయము నెలకొని యుండునో యాదేశమున జాలినన్ని బోధనా విద్యావనతులు నిర్బంధముగ నేర్పడుటయే గాక సకల విద్యాసౌకర్యములును సనర్గళముగ గలుగును. అట్టి విశ్వవిద్యాలయసంస్థ మనయాంధ్రదేశమున లేనికారణముననే మనయాంధ్రవిద్యార్థులు చెన్నపురి, బొంబయి, కలకత్తా, అలహాబాదు, హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయాదుల నాశ్రయించి పరదేశముల బహువ్యయప్రయాసలకు లోనగునప్పకప్పుమునే గాక మాతృభాషావిస్మృతి నప్రముచుగూడ బొందుచున్నారు. కడచిన యాటు సంవత్సరములనుండి మనము వృథా తీర్మానములతో గాలము వ్యర్థముగ గడపినను మొదటి యైదుసంవత్సరములలో, మనము ఈ యాంధ్రసభావేదికపై నల్పిన సక్రమతీవ్రాదోశనమే దొరతనమున గొంత చలనము గలిగించి మన దేశమునకు బ్రత్యేక విద్యాలయసమస్య నంగీకరింపజేసిన దనుట కెట్టియభ్యుత్సరము ను లేదు. ఇది మనకు భావిప్రత్యేకరాష్ట్రీయలాభశుభ సూచకమని చెప్పవచ్చును. మనము మున్ముందు దీనినత్యవసరసంస్థానముగాంచి సర్వవిద్యాధికులమై ప్రత్యేకరాష్ట్ర సిద్ధికి నడుములుగట్టుటకు మాటుగ స్థలనిర్ణయాది వివాదల జక్కి నిరహాసప్రాయ మగుచుండుటశోచనీయము.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయసమస్య దొరతనమున నంగీరింపబడి దాదాపు మూడుసంవత్సరములైనను, దొరతనమున మంత్రులందఱు ఆంధ్రోద్యమస్థానములలో సగ్రగణ్యులైన యాంధ్రమహాశయులే యైనను దాని ఫలము ననుభవించుభాగ్య మింతవఱకును మనకు గలుగజండుటకు జింతిలనలసియున్నది. పాపము! మంత్రు లేమి చేయగలరు? బాక్స-సము వారిచేతిలోను; మొక్కపోయిన యధికారము వీరిచేతులలోను గలవు. డబ్బులేని రాజైనను డబ్బుకు గొటగాఢనునట్లు-అరములేని యధికారములు తాటియూకులచప్పుల వంటివి. ఐనను వారును

స్థలనిర్ణయాదికార్యనిర్వహణోపసంఘమును నియమించి సాధ్యమైనంతత్వరలో విద్యాపీఠస్థానమును గావించు ప్రయత్నముల నల్పచునే యన్నారు.

దేశీయులలో వేడి పుట్టిననేగాని ఏకార్యమును సత్వరసిద్ధి నొందజాలదు. మనలో సహాయనిరాకరణోద్యమాభిమానభీష్మమున గొందఱును, స్థలనిర్ణయాది వివాదగ్రస్తులై మఱిగొందఱును సంపుటికృతమనస్కులు గాకుండుటచేతనే మన మీషలమున కింకను దూరులమగుచున్నారము. ఆంధ్రులకు వారివారిజన్మమండలాభిమానములు మెండగుచున్నవి. అన్నిట మెనకబడియున్న దత్త మండలములయందే విశ్వవిద్యాలయస్థానము గావలెనని తన్నండలవాసులు మొఱలిడుచున్నారు. తిక్కనాది కవిబ్రహ్మలకునికీపట్టగు మా నెల్లూరుమండలమే సర్వవిధముల దగిన దని నెల్లూరివారు వాదించుచున్నారు. శ్రీనాథాదికవిపుంగవులు కవితావిహారము నల్పిన కొండవీటి సీమయ, ఒకప్పు డాయమరేంద్రుడట్టణమును అధిష్టించి జాలిన భోగభాగ్యము లనుభవించిన యమరావతీ పట్టణమును, మామండలగర్భస్థములే యగుటచే మాగుంటూరుమండలమే విశ్వవిద్యాలయపీఠమునకు మండలమగు నని గుంటూరువారు గుటకలు మ్రొగుచున్నారు. రాజరాజనరేంద్రుని రాజ్యస్థానమును, నన్నయ్యభట్టాది కవిమూలపురుషుల కాకరము నైన రాజమహేంద్రవరమే విశ్వవిద్యాలయమును విరాజులజేయు నని రాజమహేంద్రవాసు లనుచున్నారు. విశాఖపట్టణము తన గర్భమున నుంచుకొన నుంకించుచున్నది. ఇంక, కృష్ణామండల మో, ఆంధ్ర దేశ మధ్యస్థ స్థలమో, యానసౌకర్యముల కిక్కియై యెప్పుడు మా విజయవాడ గతియును, విశాలమగు నిసుకపట్టణ గలిగి, చేరకన్నులతో జేయబడిన శిల్పవిద్యానైపుణ్యగల దర్వాజాలతో, గూడిన నవాబుదేవీవీధితో శోభిల్లుచు చరిత్రసుప్రసిద్ధమైన రేవుపట్టణ మైనట్టియు, మామచిలీబందరు గతియును, ఏమగునో యని వరితపించుచున్నది. ఆంధ్రోత్కళవివాదములతో జిక్కులుపడుచున్న బరహంపూరు మండలవాసులు గోరినను దవ్వగాదు. మఱియు ఇప్పటి యీ చెన్నపురివిశ్వవిద్యాలయమును ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయముగ మార్చి అటవలకు ఏకుంభకోణతంజావూరుల యందో ప్రత్యేకవిశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించిన నూ బిడ్డల విద్యాభ్యసనమున కనుకూలముగ నుండునను దురాశ అన్నదాది చెన్నపురివారు ధ్రువకురుగులుగవచ్చును.

ఆహా! ఏమి మనయున తాభిమానములు! దేశమునందలి యవయవములకు బుష్టి గలిగింపనలయునన్న దేశమానకుం జోషణ గావించురేగాని ప్రత్యేకావయవములకు గావించుగదా? దేశమునకంతకును మేలు సమకూర్చనలె నన్న దేశసద్భవమగుదేశమధ్యమును బలపఱచినయెడల అనయప్రప్రాయము లగు దేశప్రాంతము లన్నియు దాముగనే బలపడగలవు.

తమపూర్వవిరోధముల మూలజెట్టి దేనదానవులేకమై అమృతాపేక్ష బెక్కిండ్లు సముద్రమధనము గావించి ప్రప్రథమమున అమృతోపలభిసూచక మగు లక్ష్మీకటాక్షము గాంచినట్లు మనమును అంతర్వివాదముల నణచిపెట్టి బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరాది సమస్త జాతు లేకమై ప్రత్యేకరాష్ట్రపాలనామృతాపేక్ష బ్రటిషు రాజ్యాంగాంబుధిని బదిసంవత్సరములకాలము దఱచి భావిరాష్ట్రసత్వరోపలభిసూచకముగ విశ్వవిద్యాలయ లక్ష్మీప్రసన్నత గంటిమి. అట్టిని సకలాంధ్రలోకమునకు సదా అనాయాసదర్శనభాగ్య మబ్బజేయగల సుఖేత్రమున నెలకొలిపి దేశమునకు మే లొనగూర్చజేయ

లేనిక్షమున మనము రాష్ట్రసుపరిపాలనామృతోపలభి సద్దుల మెప్పటికిని గాము. కాన నోయాంధ్రమహా శయులారా! మనలందఱు నావహించియున్న దురాశా విశాచముల జోడ్రోలి నిష్పక్షపాతముగ సత్యమును నిర్ణయింతము.

ఆంధ్రదేశమధ్యమును, కృష్ణవేణీతీరభూమియు, సకలప్రాంతములకు బ్రమాణసౌకర్యములు గలిగించు రైలుమార్గములకు గూడలియును, హైదరాబాదు రాష్ట్రమునందలి పశ్చిమాంధ్రమండలవాసులకు సైతము ప్రోత్సాహ మొసంగ జాలినన్ని యనుకూలపరిస్థితులు గలిగియున్నట్టియు మన విజయవాడపట్టణమే మన విశ్వవిద్యాలయలక్ష్మీపీఠమునకు దగిన సుఖేత్ర మని నానం పూర్ణాభిప్రాయము. అట్లు గావించిననే దేశమునందలి సకలమండలములవారివివాదముల నిర్మూలించి సంతృప్తి గలిగింపగల మను గట్టినమృకము నాకు గలదు. మన మందఱము నిప్పుడే ఈసభావేదికపై దీని నేకగ్రీవముగ దీర్చానింతము. నావ్యర్థప్రలాపములచే నింత నేపు మీ యమూల్యాపకాశమును హరించినందులకు నన్ను మన్నింతురుగావుత.

ఉపసంహారము

శ్రీయుత కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి దేశాభిమాన పాండితీవిభవములును, వారి యసమానవిమర్శన శక్తియును లోకప్రసిద్ధములు. వారి నాబోటి కించిజ్జడు ప్రత్యేకముగ బ్రశంసించబూనుట దివిటీకి దీపముచే బ్రకాశము గలుగజేయ బ్రయత్నించువానిగతియే నాకు బట్టును. ఈమహాసభ కిదివఱలో శ్రీయుతులు బయ్యానరసింహేశ్వరశాస్త్రి, పానగల్లురాజాగార్లు మున్నగు విద్యాధనాధికు లగు మహానాయకులు పలువు రధ్యక్షత వహించి వన్నెచెచ్చియుండిరి. మనరెడ్డిగా రిదివఱ కెప్పుడో ఈ సభామహోచ్చదశయందే దీని కధ్యక్షత వహించి మనల నడపింపనలసియుండెను. కాని వారప్పు మద్యోగదాస్యమున జక్కి యుండుటచే మన కట్టి భాగ్యము లభించినదికాదు. ఐనను మన యీ యాంధ్ర సభామాతృదేవత, దీర్ఘనివార్యరోగపీడిత యై చావు నాకాంక్షించుచున్న యీసందిగసమయముననైన వారి యమూల్యాగ్ర్యత వైద్యసాహాయ్య మబ్బుటచే మాత, జీవించి చిరాయురారోగ్యముల నొంది, బిడ్డల సకలైశ్వర్యసంపన్నులుగ జోషింపగలదను దైర్యము మన కిప్పుడు గలుగుచున్న దనుట కెంతయు సంతసించుచున్నాడ. ఇంక మామూలుమర్యాదలతో వీరి నగ్రాసనము వహింపజేయ మిష్టంవఱు బ్రార్థించుచున్నాడ.

భారతి సచిత్రమాసపత్రిక

ప్రతిమాసమునాదిని ప్రచురింపబడును

సచిత్రమాసపత్రిక-ప్రతిసంచికయందును 3,4 రంగులపటములు కలిగి ఇతర చిత్రపటములతో ప్రచురింప బడును. వాఙ్మయము, చిత్రకళలు, గానము, కథలు, నాటకములు మున్నగు అనేక విషయములతో ప్రతిమాసమునను 200 పుటలు కలిగియుండును.

సంవత్సర చందా	రూ 6 0 0
అర్ధసంవత్సరము	" 3 0 0
విడిపత్రిక	" 0 10 0

మేనేజరు, భారతి.

కళాలక్ష్మి గారివారి 215 మద్రాసు.

ఆంధ్ర మహా సభ

జయప్రదము గ ముగియుట

ప్రత్యేక రాష్ట్రము, విశ్వవిద్యాలయముల గురించిన తీర్మానములు

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారికి "దేశోద్ధారక" బిరుదము

పదునొకవవ ఆంధ్రమహాసభ నిన్నటిదిన ముదయము 8:30 గంటలకు గోకలేశ్వరమున, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి యాజమాన్యమున సమావేశమైరి. సమావేశము ప్రారంభమగుటకు పూర్వము అధ్యక్షుడును, ప్రతినిధులును గలసి చాయాపటమును దీయించుకొనిరి.

సభకు హాజరైన ప్రతినిధి ప్రేక్షక ప్రముఖులలో నీక్రింది వారు గలరు.

చిలుమూరి వీరభద్రరావు, పి. అంజనేయులు, చల్లాశేషగిరిరావు, పి. సుబ్రహ్మణ్యశ్రేష్టి, గా. హరిశ్చంద్రరావు, కా. నాగేశ్వరరావు, భక్త వత్సల నాయుడు, పి. సి. తిరుపతిరాజు, భో. పట్టాభిషేకరామయ్య, సి. దొరస్వామిఅయ్యంగారు, బు. సాంబమూర్తి, వి. ఎల్. శాస్త్రి, కొ. రామకృష్ణారావు, రంగయ్యనాయుడుగారు, సి. వి. ఎస్. నరసింహారాజు, భ. సత్యనారాయణ, గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ, వి. రామదాసుపంతులు, మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారు, న. దేవేంద్రుడు, మారపాటి మంగళాంబ, చెలంపల్లి కామయ్య, క్రొంగరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మ, మామిడిన్న కామేశ్వరమ్మ, మంచినాజు శేషమ్మ, నేలనూతల సుహృత్కృష్ణ, పాణికా కనకమ్మ, పి. బాల సరస్వతమ్మ, ఉన్నవలక్ష్మీబాయిమ్మ, గో. లక్ష్మీనరసమంబు మల్లపాక కమలమ్మ, పులకర్త లక్ష్మీ నరసమంబ, పాధు వరదరాజపంతులు, సి. వి. రంగం శ్రేష్టి, టి. ప్రకాశం పంతులు, కొ. శివరామకృష్ణారావు, డు|| గోపాలకృష్ణయ్య, సూర్యప్రకాశరావు, ప్రొ. కె. రామమూర్తిగారు.

మొట్టమొదట రామసుబ్బయ్యగారు తమ చక్కనివస్తువు మధురస్వరముతో శిశుకాతా రసహాయముతో భారతమాతృప్రజా కీర్తనలను గానమొనర్చిరి. వ్యాఖ్యతే శర్మగారు, హిందీభాషయందు ప్రాధాన్య నొసర్చిరి. పి. ఎల్. శాస్త్రిగారు ప్రతినిధులకు స్వాగతమొసగుచు పద్యముల చెడివిరి.

అనంతర సభాధ్యక్షులగు గద్దె రంగయ్య నాయుడుగారు తమయంపన్యాసమును చెడివిరి. (వారి యంపన్యాసము వేరొకచో ప్రచురింపబడెను)

కా|| నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారిని అధ్యక్ష స్థానమునకు ప్రతిపాదించుచు, రెడ్డిగారి గుణగణములను వివరించుచు వారు దేశాధిపతిగారి కుద్యోగమును కలుగజేసి వచ్చిరియ్య, ఆంధ్రభాషకు చాల సేవ యొనర్చినయ్య నుడివిరి. రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారు ప్రతిపాదనను బలపరిచిరి. సభ్యులచే తీర్మాన మంగీకరింపబడినతరువాత రెడ్డిగారు తత్సహధ్యక్షములు చెలరేగ సగ్రాసము సభివించిరి.

ప్రథమమున అధ్యక్షులునిలచి మాట్లాడుటకు దేశమధ్యస్థతగ నున్నందున మాట్లాడుటకు సభ్యుల యనుమతి గోరి, వెలము గ్రాంథిక భాషలో ఉపన్యసించి అర్థమగుటలను, సాహిత్యముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము రసపోషణమేగావున తదనుకూలముగా భాషలో మాట్లాడెదమని తెల్పిరి.

అధ్యక్షోపన్యాసము

మహాశయులారా
నాన్నే హితులగుమీరందరూ నామీమీనుంగు అవ్యాజప్రేమచేత నన్నీ అధ్యక్షులవలెని గొందజేసినందులకు మీకు నామఃపూర్వకవందనము లిప్పించుచున్నాను. నేను గౌరవింపబడుటకు కారణము మీయొక్క అభిమానమేకాని నాగుణాతిశయములు గావు. అట్టి మీయభిమానముచేతనే ఈసభాకార్యములను నిర్వహించు గలనని నమ్ముచున్నాడను, ఎట్లను మీ కృపకేనేను ప్రోత్సహించు నాన్నే హితులు శ్రీయుత గద్దె రంగయ్య నాయుడు తాను చెడిన నివేదికయందు పురాణములు ఇతిహాసములు మొదలగు విషయములు సర్వంకషముగ వ్రాసి యున్నారు. నేను వ్యాసభోరణిని మరల వేయ నిశ్చయించుకొని నాను. ఇప్పటికి

చాల కాలహరణమైనందున ప్రస్తుతపరిస్థితులగురించి మాత్రము సంగ్రహముగ జెప్పవలసివచ్చింది. కావున కొన్నిముఖ్యాంశములమాత్రము వివరించెదను.

ఆంధ్రుల ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము

కొంతకాలముక్రింద భాగరాజు పట్టాభిషేకరామయ్యగారు ఆంధ్రుల వ్యక్తిత్వమునవి గలవా? ఉండినవో? దానిగుణములు, లక్షణములు ఏమి? అని నన్ను ప్రశ్నించినారు. ఇది చాలగొప్పప్రశ్న. దీనికి సదుత్తరమివ్వదగినవారలు పట్టాభిషేకరామయ్యగారే. ప్రశ్నవేయువారు సామాన్యముగ ఉత్తరము చెలిసియుండురు. లేక ఆంధ్రచరిత్రమును సంపూర్ణముగ విపులముగ వ్రాసిన మన స్నేహితులు చిలుమూరి వీరభద్రరావుగారు సమాధాన మొసంగగలరు.

ఉత్తర హిందూస్థానమునందు మహమ్మదీయ దండయాత్రలచేత హిందూనాగరికత చాలమార్పు జెందినది. దానిని అర్థనాగరికత అని చెప్పవలెను సాధ్యముగాదు. దక్షిణదేశమున విదేశ దండయాత్ర లేనందున హిందూనాగరికత కలపడదు లేక స్వచ్ఛముగ నున్నది. ఆంధ్రులు మధ్యవర్తులగు నున్నారు. గంగానదీప్రాంతములలో నుండు, సంగరములుగాని, కావేరీతీరమున నుండు మతగ్రస్తతగాని ఆంధ్రులలో గానరాదు. మన కొక విధమున సమత్వ మన్వయించుచున్నది.

ఆంధ్రోద్యమము: ముఖ్యోద్దేశములు

ఈ ఉద్యమమును స్థాపించునపుడు ముఖ్యోద్దేశములు రెండు ఉండెను. 1. ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రమును స్థాపించుట 2. దానికనుగుణముగ ప్రత్యేక ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించుట. ఇవి ఉద్యమముయొక్క జన్మోద్దేశములని చెప్పవచ్చును. ఈరెండు ఆశయోద్దేశములను గురించి మన ఆంధ్రమహాసభ స్థాపింపబడినది. ఇందు విశ్వవిద్యాలయమునుగురించి ఎవ్వరికి ఖేదాభిప్రాయములు లేవు. విశ్వవిద్యాలయ స్థాపనసంఘముందు నేను సభ్యుడనుగనంటిని. అందు ప్రజాభిరయ నాచే వ్రాయబడెను. ఇదివరకుండిన విశ్వవిద్యాలయములకు విరుద్ధమునకు ప్రతినిధులుగ గాక ఈ విశ్వవిద్యాలయముయొక్క భోరణి, కైలి, ప్రత్యేకముగ నుండవలెను విద్యార్థులు వారి ఇచ్చవచ్చినటుల తగుమైనరీతిని విద్య నభ్యసించుటకు అవకాశము గలుగజేయవలెను. చరిత్ర మొదలగు పతనీయకషయములే గాక కళలయందు, ఇంజనీరింగు యంత్రపరిభోధనలు మొదలుగాగల పారిశ్రామికవిద్యలు నేర్వబడవలెను. పాట్నా, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములలోలే జాధ్య, జైనమత గ్రంథములు మంచికై లో ఏర్పాటుజేయవలసినదని ఆ ప్రజాభిరయందు వ్రాసి యున్నాను.

విశ్వవిద్యాలయ స్థలనిర్ణయము

ఇక విశ్వవిద్యాలయ స్థలనిర్ణయమునుగుర్చి పలువురు విలువిధములగు దలంచుచున్నారు.

విజయవాడయందు స్థాపించవలయునని అనేకుల కోరిక. విశ్వవిద్యాలయస్థాపన సర్వేక్షాభివృద్ధి, మైళ్లు లెక్కించుటకు సంబంధించిన విషయము గాదు. ఈసమస్యయందు ప్రధానతమ మగుయోచన ఆయాభావభావాలకల పయోగితి ననుసరించి వారి దేశోద్ధారకముల పోషణకు, వృద్ధి కనుగుణముగ స్థలవిచారణ యుండవలెను, ఈవిషయములో మనసపల్లెయు, విశాఖపట్టణమును కేర్పొన దగియున్నవి. నేను మదనపల్లెకు సమీపమందున్న చిత్తూరునివాసి నైనను విశాఖపట్టణమే విద్యార్థుల ఆరోగ్యమునకును తదితరసౌకర్యములకును తగియున్నదని చెప్పగలను. ముచిలపట్టణమువారలు సమద్రతీర మనియు మరి ఏవోకారణములచే విశ్వవిద్యాలయమును వారిపట్టణమందుగావలె ననుచున్నారు. రాజమహేంద్రవరములు తమపురమందు రాజరాజనరేంద్రుడు పాలించిన ప్రాముఖ్యమువలన విశ్వవిద్యాలయమును కోరుచున్నారు. బెజవాడవారును మాయూరిలో భాగగ ఎండలుగాయను రైలుమార్గముల కూడలిగావున మాపురమునందే విద్యాలయముండవలె ననుచున్నారు. దేశోద్ధారక

గ్రమ్మ వృద్ధిగాంచుటకును మేధాశక్తిని వినియోగించుటకును, ఎట్టి కీర్తిస్థితికి ఆవేశ్యకా దానిని మీరు ముఖ్యముగ ఆలోచించవలెను. తుర్రవారల క్షేమమును ఆలోచించి ఈ సమస్యను తీర్చునించెదరని నేనలంచెదను.

ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రముననుసరము ప్రస్తుతము నిలువవలెను

1908 సం॥లో ఈఆంధ్రోద్యమము బయల్పడలక పూర్వమే అనేకస్థలములలో ఉపన్యసించి భాషాప్రజ్ఞా కర్తావ్య విభజనకునే బ్రయత్నించినది. పూర్వముకంటె నిష్పదు ఆంధ్రోద్యమమునకు దిభిమానము ఎక్కుడుగ గలిగియున్నాను. ఐనను ప్రస్తుతము దీనిని ఆపవలసినదని నా యభిప్రాయము. కాననభలందు ప్రజలచే ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులు కొందరును ప్రభుత్వము వారి చేత నియమింపబడిన సభ్యులు కొందరును గలరు. ఈప్రభుత్వపక్ష సభ్యులవలన ప్రజాప్రతినిధుల ఇష్టానుసారముగ పరిపాలన జరుగజాలదు అందుచేతనే ప్రజల యభిప్రాయమును సరియగు పాలన జరుగుటలేదు. సంస్కారములు ఈరీతిని వచ్చినవి. ప్రజాభాగ్యతాయుతిపరిపాలన వచ్చునరకు మీరు ఓపికతో నుండిన తదుపరి ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రవిచారణ జేయవచ్చునని నాయభిప్రాయము. పైరెండు ముఖ్యోద్దేశములును ఇదివరకే ఏవోయొకవిధముగ నిర్ణయింపబడినవిగా! ఇంక నీసభ ఎందులకని కొందరభిప్రాయపడినాడు. వారివాదన ననుసరించి మన మేవిషయములనుగూడ చర్చింప నపునరములేదు. కారణమేమన సాహిత్యవిషయములు విచారించుటకుగాను పరిమత్తువారు గలరు. గాజనీతివిషయములు చర్చించుటకు దేశీయమహాసభలు మొదలగునవిగలవు. వామజాడ ఇట్టిసభ అవశ్యకమని తోచుచున్నది. ఏలననగ, ఆంధ్రులు మధ్యరాష్ట్రములలో పలువురుగలరు. జైజామునందు సగముపైగా నున్నారు. ఇంకను ఇతర స్థలములందుండు వారెల్లరు ఒకచోట సమావేశమగుటకు వీలుండవలె నని నాయభిప్రాయము ఇదియంతయుతమాషాకాదు. కార్యమును కొనసాగించుట కేర్పరపబడిన పీఠభు. అందరియొక్క ఆదర్శములందు సద్గుణులందు ఏకీభావ ముండవలెను. మనరాజనీతివిషయమై వేరుఅభిప్రాయములై యుండినను కలిసి చేయవలసినపనులు చాల గలవు. కాబట్టి ఇందు నష్టమేమియులేదు. లాభము గలిగిన గలుగనచ్చును.

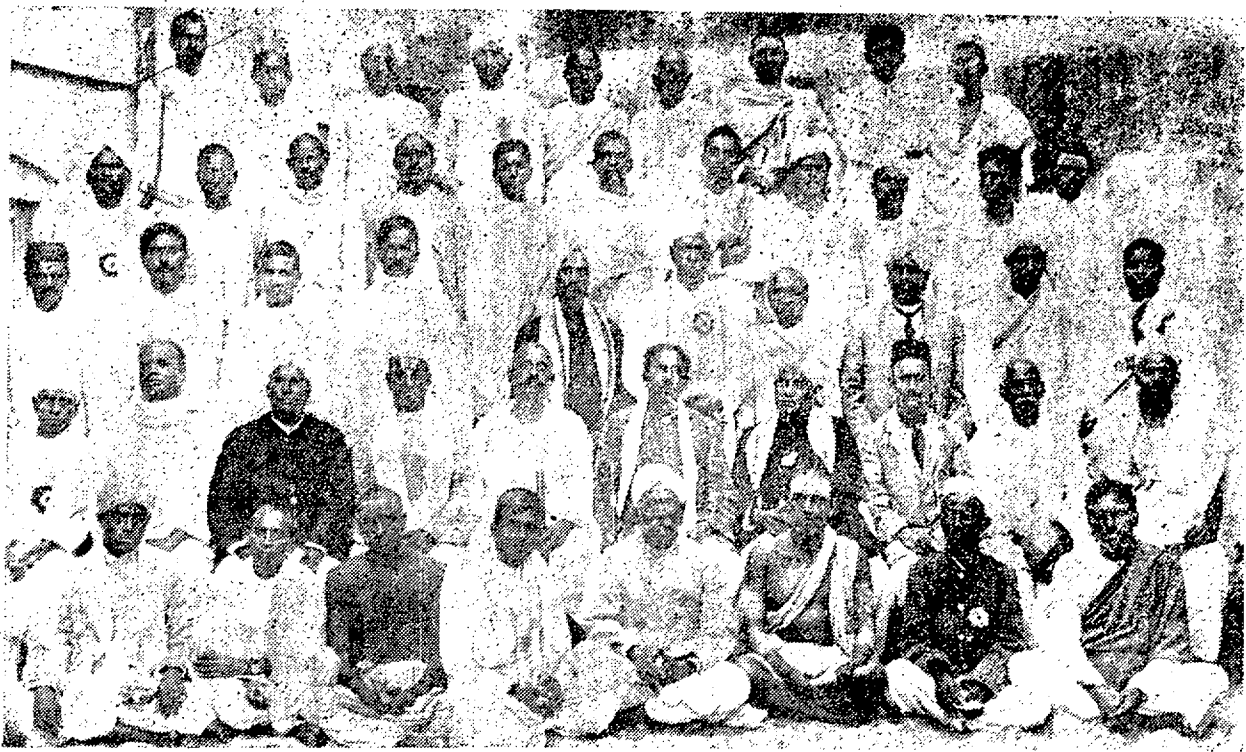
ఆధునిక విద్యావ్యాప్తి

సాహిత్యవిషయములో కృషిచేయువారలు కవులయొక్కగొప్పతనమును విమర్శింప బ్రయత్నించుటకుండే గడుపుదురుగాని జనసామాన్యమునకునునీకవచ్చు విద్యాపద్ధతులనుబోధించి ఈనాటి పరిస్థితులనుబట్టి జనులకు సుభోధకముగ పద్ధతులందు బోధనలను, తదనుగుణముగ వాఙ్మయమును వృద్ధి చేయుట ఆరుదుగనున్నది. ఇయ్యది చాలముఖ్యము ఇది యొక్క పండితగోష్ఠియేగాదు. పండితపామరులు నడుపు గోష్ఠి.

ఆధునిక గ్రంథములు

ఈకాలమునందు విశేషముగ నవలలు నాటకములు వెలువడుచున్నవి? ఈనవలలందు బంగాళిభాషనుండి మనభాషలోనికి తర్జుమాచేయబడినవి కొన్నియు, మనవారే స్వప్రతిభచే వ్రాసినవి కొన్నియు గలవు. నవలలు సమకాలికజీవితములను గురించి వ్రాయబడు గ్రంథములేగాని ప్రాచీనపురాణములను గురించి నవిగా వని నాయభిప్రాయము. ప్రస్తుత దేశకాల పరిస్థితుల ననుసరించి యేపుస్తకములు వ్రాయబడుట సమంజసమని నే తలంచెదను. పినిలో నిజముగ ఉపజ్ఞ (orginaliy) గలిగినట్టియు, ఉత్తమోతమైనట్టిదియు శ్రీ. ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణగారు వ్రాసిన "మూలపల్లె"యను గ్రంథము. దీనిని ఏలనో ప్రభుత్వమువారు బహిష్కరించిరి.

నాటకములవిషయములో ఎప్పుడును పూర్వపునాటకములు నే వర్తించుటకు నేనంగీకరించను. నిజముగ భావనాశక్తి యుండిన పాఠశాలములను ఎల్లప్పుడు నేలవర్తించవలెను! నాట్యప్రదర్శనమునకు యోగ్యులుగవిషయములు మనసాంఘిక జీవితమునుండి గ్రహింపవచ్చును. ఇప్పటి మనరాజకీయరంగము ఆమోఘమైన ప్రదర్శనములకు అవకాశము గలుగజేయుచున్నది. ఆధునిక గ్రంథములందు విజ్ఞానము గలుగజేసికొని దానిని వృద్ధిపరచుట ముఖ్యము. జ్ఞానమునకు దేశకాలభేదములులేవు. సప్త బ్రహ్మ శ్రమనకుగాని ఓకేసంఘమునకుగాని సంబంధించినదిగాదు. మన దేశములోని భాషములు, ఇతరదేశీయులభాషములు వేరుగనుండు నేగాని జ్ఞానవిషయములో అందరకుసమమైయున్నది. తూర్పుదేశముందు రెండురెండుగలిపిన నాలుగైన పశ్చిమదేశముందు

ఆంధ్ర మహాజన సభా ప్రతినిధులు

అట్లుగాదా? కాబట్టి ఈ ఆధునిక శాస్త్రములందు మనము దృష్టి నుంచకుండిన మనసమ స్తవిధమున పురోభివృద్ధికి భంగముగలుగును. ఈమార్గములో ఆంధ్రవిజ్ఞానమండలి చాల నేవజేసియున్నది. మన హిందూ దేశము ఇప్పుడున్న ఉగ్రతను ఎల్లప్పుడు దాల్చియున్నదా?

కాలములప్రకారము మార్పులు గలుగుచుండును. కావున సంకుచితభావములను వీడి, జ్ఞానము అన్ని కాలములకును, అన్ని దేశములకును, అన్ని జాతులకును, సంబంధించినది గావున, అందునబట్టి మన శాస్త్రములను వృద్ధిచేయవలెను. నేనిదివరకు మన వారు ప్రచురణశాఖ నేర్పరచి గ్రంథములను ఆశాఖితరపున ప్రచురింపవలసినదిగ కోరియుంటిని.

వాణిజ్య సౌకర్యములనుగూర్చి ఈసభవారు తమ అభిప్రాయములు తెలుపుట అవశ్యకము. వాణిజ్యసంఘముల నేర్పరచి వాణిజ్యము వృద్ధి యొనర్చుట ముఖ్యమైయున్నది.

నాగపూరునుండి విశాఖపట్నమువరకు రైలుమార్గము వేయ ప్రభుత్వమువారిని కోరవలెను. ఇది ఏజెన్సీవారి కర్తవ్యములను తొలగించి వారికి లాభము గలుగజేయును. ఏజెన్సీని మన తెలుగు జిల్లాలనుండి వేరుజేయవలెనని కొంతకాలముక్రిందట ప్రభుత్వమువారు ప్రయత్నించినారు గాని కాసనసభ్యులు అందులకై ధనమొసంగుటకు అంగీకరించనందున ప్రస్తుత మాయాజిల్లాల క్రిందనే యుంచినారు.

స్వదేశవస్తువుల ప్రోత్సహించుట

గద్దె రంగయ్యనాయుడుగారు కళలు, లలితకళలకొరకు ఒక ప్రత్యేకసంఘము నేర్పరచవలయునని చెప్పియున్నారు. దాని కగు ప్రయత్నములు నున యీ ఆంధ్రమహాజన సంఘము లందరు జేయవలయును. విదేశవస్తువులను వదలి, మనదేశములో తయారగువస్తువులు తీసిన మనదేశమందలి దీర్ఘకృష్టిపురుషులకు తిండి గలుగగలదు.

ఇండ్లులకు అసహాయముగలుగు నవసరములేదు.

నిరాకరణపత్రమువలంబులు గానివారలు

దేశభక్తి గలవారలుగ ఉండరాదా?

సభ్యు అన్ని పక్షములవారును స్వదేశవస్తువులను పోషించవలయునని నా యభిప్రాయము. మనదేశకళను ప్రతిపక్షమువారును పోషించితిరవలెను.

ప్రభుత్వమువారికి యెట్లా టక్కులుచేసి మనదేశవస్తువులను పైకిపోనీయక వారిదేశవస్తువులను మనకు వచ్చునట్లు ప్రయత్నములు చేయుదురు. ఇంగ్లండునుండి వస్తువులను మనదేశవస్తువులకు యావసరము పొందచ్చు. ప్రజలవలన ఈ యుద్యమము కొంతవరకు కొనసాగునుగాన కంకలబద్ధులై స్వదేశోపదానము జేయవలెను.

లలితకళలు

చిత్రకళల విషయములో మనయాంధ్రులలో ఆ గ్రంథములున్నాయి. డి. రామారావుగారును, ఆంధ్రులుగాక పోయినను మనదేశమందు బందరుజాతీయకళాశాలయందున్న టి చట్ట గారును ఈవిషయమందు ప్రశంసనీయులు.

గ్రంథాలయోద్యమమునందు మన యాంధ్రదేశీయులు చాలవరకు అభివృద్ధి గావించియున్నారు. చరిత్రమునందు కీ.

కీ. కొమరాజు లక్ష్మణరావుగారు చేసిన నిరుపమానపరిశ్రమ మి కల్లరకు తెలిసియేయున్నది.

సంస్కృతి

ఎన్నివిధముల పురోవృద్ధి గావించినను సంఘమునందు దృఢత్వము, ఐక్యము ఉండినగాని ఉపయోగములేదు. ఈ యుగమందు సంఘబలమేగాని వ్యక్తిబలము ఉపయోగకారి కాజాలదు. మన మింపంశ క్రింది ఎట్లు వర్ధిచేయవలెను? అందుకు రెండుగుణములు గావలయును. ఒకటి కొంతవరకు జ్ఞాన సంపాదనము రెండవది మనపెల్లగము కలసి హేతువాదులకు విధేయులమైయుండి ఒకవైపునువలె నడుచుటకు శక్తిని సంపాదించుట, దానిని ఆచరణకు తెచ్చుట. దేశముతటికి వలయునట్టి భావములు, ఇచ్చుట, ఆచరణలు చాల స్వల్పముగ నున్నవి. తనయొక్క తేమము మంచిచెడ్డలకు వినియోగించిన కాలములో శతాంశమైనను దేశసేవకు వినియోగించుటలేదు. మన శాస్త్రవేత్తలు కొందరు కుటుంబమే స్యోమనియు అంతకుమించి ఏమి చేసిన తలచెదరు. కొన్ని జాతులవారు కుటుంబమును మించి సంఘము, జాతి, అనువానికే ప్రాముఖ్యమొసంగుదురు. ఇంగ్లండు మొదలగు దేశములలో వారు దేశమునుబట్టి కుటుంబవృద్ధి యగునని నమ్మెదరు. మనకు కుటుంబమునుబట్టి దేశ మభివృద్ధి జెందునని తలచెదము. విదేశీయులు తమ దేశమునకు మేలగు విషయము క్రమముగాని ఆక్రమముగాని ఏ విచారణ లేకుండు చేయుదురు. అచ్చట పౌరహక్కిక విషయముల నవలంకించరు. వారు దేశవిషయములను వీక్షించునట్లు మనము కుటుంబవిషయముల ను గ మ న యి ం చె ద ము.

అందులకు (1) ప్రజలయందు ఆధునికజ్ఞానము వృద్ధియగుటయు (2) సంఘపరిచయమును ముఖ్యములు.

మహాత్ముని ఉద్యమపరితము

ఈవిషయములో మహాత్మాగాంధీగారి ఉద్యమము గలిగించినప్రభోధము మరి ఏయెవ్వమునును గలిగించియుండలేదు. ప్రజలలో స్వాతంత్ర్యభావములు ప్రజలుటయు, స్వరాజ్యము లేనిది స్వరాజ్యము అసంభవమనియు మహాత్ములవారి ఉద్యమము బోధించిన ట్లితరఉద్యమము లేమియు బోధింపలేదు. ఇయ్యది చాలునని మహాత్ముడుగూడ ఒప్పుకొని యుండలేదు. ఇంక నెక్కుడుగ ప్రభోధము జరుగవలసి యున్నది.

అమెరికా మొదలగు దేశములందు జనులలో బహుసంఖ్యాకులు వార్తాపత్రికలు ఉపన్యాసములు జనుల శక్తిగలిగియున్నాయి. ఇచ్చట అయ్యదిలేదు. మనభాగవత రామాయణాది ప్రాచీనగ్రంథములను పలువురు శ్రుతివలసిన అనగా వినికిడివలసిన నేర్పరి గాని కంటితో చూచి చదువలేదు.

అభివృద్ధి, సేవాసమితులు

అచ్చటచ్చట నుండు న్యాయవాదులు, తదితర విద్యావంతులు కళాశాలవిద్యార్థులు, అభివృద్ధిసమితు (Extention League's) లను. సేవాసమితులను Service Leagues ఏర్పరచుకొని వారికి సామీప్యమునుగూడుగ్రామములకువెళ్లి, వతరదేశముల చరిత్రలను, మనదేశభూగోళశాస్త్రమాదిగా గలవిషయములను చెప్పిన ఎంతఉద్యోగముగలుగునోమీరు యోచించువు. ఈ విషయమును నేను పలుమారు నుడివియున్నాను. పాఠశాలలను

చూ ఆందు సామీప్యముననే పాఠశాలలు స్థాపించుటకంటె పాఠశాలలు లేక జనులంశ కారములో బడి కొట్టుకొనుస్థలములందు పాఠశాలలు స్థాపించుట సమంజసము. కావున ప్రతిగ్రామమునందు భారత, భాగవతరామాయణాదిగ్రంథములు నేర్పినట్లుగ ఈ ఆధునిక, గ్రంథములును, విద్యలును నేర్పవలెను. విద్యార్థికులు విద్యార్థులసహాయముచేత ఈ ప్రచారము కొనసాగింపవలయును. అందువలన చాలఫలితము గలదని నాతలంపు. స్త్రీలలో కూడ చదువునినవారు మనవారిలో పెక్కుమందిగలరు. వారు తక్కిన స్త్రీలయొక్క ఆజ్ఞానమును పోగొట్టకృషిసలపవచ్చును. ఇట్లుజరిగిన అన్నివిధముల మనయొక్క అభివృద్ధి గలుగగలదు. తక్కిన అన్నివిషయము లట్లుంచి ఈపనిని సాగించిన మద్రాసు రాజధానియందు జాతీయభావమున్న, అమోఘముగపనియున్న జనుగను.

అస్పృశ్యత

విషయమై కాంగ్రెసువారు చాలప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. గడిచిపోయియుండు పంచమవిద్యార్థి పాఠశాలకొరకు క్రియంత జ. రామచంద్రరావుగారు చేయుకృషి అగ్రగణ్యమును, ప్రశంసనీయును నై యున్నది.

స్వయంకృషి

వైననే ఈపనిని నెరవేర్చవలయునే కాని గవర్నమెంటువారు వచ్చి మిమ్ము నుద్ధరింతురను మాట కల్ల. మనదేశమందు, మనదేశీయుల విషయమునను మనహాభివృద్ధికిమే పాటుపడవలెను గాని ప్రభుత్వమువారికేమి శ్రద్ధ పట్టినది?

స్త్రీవిద్య

మనదేశమందు దివ్యదీప్త్యుక భాగగ వ్యాపించుచునే యున్నది. ఇందు క్రియంత ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారును వారి భార్యయగు లక్ష్మయ్యగారును ప్రస్తుతము గుంటూరునందు నెల కొల్పిన 'శారదానికేతనము' భాగగ పనిచేయుచున్నది. వారు అన్నిసంఘములయందలి జాతికలను చేర్చుకొని వారికి సాధ్యమగుసంతకరకు చాల కళలయందు బోధనలు గావించుచున్నారు. ఆభ్యాసముచేత నన్నియు సమకూడును. ఆపాఠశాలకు ప్రభుత్వమువారిని గ్రాంటు కొరగ దేశోదారకులగు మంత్రివర్గమువారు దీనిని నిరాకరించివారు. ఇదే పోలికవారికి ఏ వెండి గిన్నెకొరగో ఐక అంగీకరించెడివారు.

ఉపసంహారము

ఈమహాసభ కార్యనిర్వహణముకొర కొకనిధిని సమకూర్చుట, దానిని సరిగ పరిపాలించుట, ముఖ్యములు. విద్యావ్యాప్తికగు పద్ధతులను నిర్మాణమునకు తెచ్చిన మహామద్రాసు రాజధాని బొంబాయి కలకత్తాలకును ఎక్కుడువృద్ధికి రాగలదు వోట్లు ఎన్నికలందు వారిధర్మమును గ్రహించి యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానముగగ్గనకోటును సద్వినియోగము జేయునట్లు విమర్శగ అన్ని విషయములు బోధించిన వృద్ధి కిరాగలదు. దేశకాలపరివర్తనలపరిజ్ఞానము జనసామాన్యమునకు తెలుపబడవలెను.

ఇటుల క్రితితో, విశ్వాసముతో పనిచేసిన సర్వరాభివృద్ధి నొందగలుగుదురు.

అధ్యక్షాధ్యక్షులను ముగిసిన తరువాత, ఈక్రింది తీర్మానములు అధ్యక్షునిచే ప్రతిపాదించబడి ఏకగ్రీవముగ నామోదించబడెను.

తీర్మానములు
కీర్తి శేషులగు దేశభక్తులు

(1) గొప్పదేశభక్తులను ఆంధ్రప్రదేశ్ నేపథ్యమున ప్రతిబింబింపజేయునట్లు ఆంధ్రదేశమునకు మహాపాతకముచేసి ఆకాలమృత్యువును పొందిన శ్రీయుతులు, కొ. వెం. లక్ష్మణరావుపంతులు, దివాకర్ల రిఠుపతిశాస్త్రి, చెలికొని లక్ష్మణరావు బహదూరు, వంగూరి సుబ్బారావు పంతులుగార్లు మరణమునకు ఈ మహాపాతకము చింతింపవారి వారి కుటుంబములకు సానుభూతిని తెలుపుచు, ఆంధ్రులను ఈమహాపాతకము ఆరంభించిన కార్యము అనుజయప్రదముగాకొనసాగింపవలెనని పాప్యరించుచున్నాను.

(2) గొప్పదేశభక్తులై దివ్యమైన దేశసేవ చేసి మరణించిన శ్రీయుతులు మోతీలాలు ఘోష అబ్దుల్ మజిద్ మరాఠ్ గార్లు కుటుంబములకు ఈ మహాపాతకము సానుభూతిని తెలియజేయుచున్నాను.

(3) ప్రఖ్యాతి గాంచిన గాంధీమహాత్ముని 21 దినముల ఉపవాసమును జయప్రదముగా కొనసాగించిన సర్వేశ్వరుని ఈమహాపాతకము స్తుతింపచున్నాను.

రెండవదిన కార్యక్రమము

విషయనిర్ణయనభ

ఆంధ్రమహాపాతక రీతిన ముదయము 8¹⁵ గంటలకు సి. రామలింగా రెడ్డిగారి యధ్యక్షతలకొంద శిరిలి సమావేశమైన పుడు, సభ్యులంతయు విషయనిర్ణయకసభగా మారి, కావించవలసియున్న తీర్మానములను విచారముగ చర్చించిరి. ఈదినము మహాపాతక మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులు, సర్. కె. వి. రెడ్డివాయుడుగార్లుగూడ వచ్చిరి. 10 గంటలకు తీర్మానముల చర్చ ముగిసినపుడు, విషయనిర్ణయసభయందు గావించబడిన తీర్మానముల సభ్యులచే ప్రతిపాదించెను. ఈ క్రిందితీర్మానములు మహాపాతకము దుపపాదించబడి సభవారిచే నామోదించబడెను.

(4) భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రతీర్మానము

ఆంధ్రోద్యమమునకు ప్రధానవిషయముగు భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రనిర్మాణమునకు దేశమునందు రానురాను ఎక్కువగ అంగీకృతమగుచున్నందులకు ఈ సభవారు సంతసించుచు ఈ మాత్రమును త్వరలో ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునెడల పరిష్కారము చేయబడును గాక యని ఈ సభవారు ఆశించుచున్నార.

(5) విశ్వవిద్యాలయము

జాతీయవిద్యావిధానము ననుసరించెడి ప్రత్యేక ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము అవసరమని ఈసభవారు తలచుచున్నారు.

(5 బి) స్థలనిర్ణయశక్తి

జాతీయవిశ్వవిద్యాలయసభ స్థలనిర్ణయము జేయుట కిష్టపడవలెనని ఈసభవారు తీర్మానించడ మైనది.

(6) కళావంతుల సంఘాద్ధరణ

ఆంధ్రదేశము కళావంతులలోని దురాచారములను మాన్పి ఉద్యోగములచేతను పరిశ్రమలచేతనూ, జ్ఞానప్రదముగు విద్యలచేతనూ అభివృద్ధి చెందుటకు ఆయామండలములయందు ప్రచారములు సరిపటి సంఘాభివృద్ధికోరకు కావలసిన ద్రవ్యమును సమకూర్చి దేశీయ పరిశ్రమలచే అభివృద్ధి నొందించుటకు ద్రవ్యసహాయము మున్నగు ప్రోత్సాహమును జేయవలసినదని ఆంధ్రు లందరిని కోరుచున్నారు.

(7) స్థాయి సంఘము

ఆంధ్రమహాపాతకముకొ స్థాయిసంఘమును పునరుద్ధరణజేసి ఆ స్థాయిసంఘముద్వారా యీసభవారి కార్యములను నెఱవేర్చుచుండవలెనని తీర్మానించడ మైనది.

(8) స్త్రీ విద్య

ఆంధ్రరాష్ట్రమున స్త్రీవిద్య ప్రస్తుతము ఖీణదశయందున్నది. గావున జాతీయపద్ధతుల ననుసరించి విద్యసేర్పటకు స్త్రీవిద్యాలయములు లేనిచోట నెలకొల్పుచు ఉన్నవాటికి సహాయమునర్పించు జిల్లాశాసక ఉన్నతపాఠశాలచొప్పున స్థాపించవలెననియు వారియున్నతకై గుంటూరులో నెలకొల్పబడిన కారదానికేతనకళాలకు దేశీయులందరు తగుసహాయ మొనర్చి ప్రోత్సాహము జేయవలయునని ఈ సభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

(9) నిర్మాణకార్యక్రమము

మహాత్మాగాంధీగారి నిర్మాణకార్యక్రమములోని ఖర్చు ఆపన్నతీతా నివారణ హిందూమహమ్మదీ యొక్కతలపట్ల గాఢముగ విశ్వాసముతో కృషిసలిపి ఆంధ్రదేశమునకు కార్యకీర్తి లేవలెనని ఆంధ్రుల వీరభావ ప్రకటించుచున్నారు.

(10) ఇతర ప్రాంతములందలి యాంధ్రులు

ద్రావిడదేశము, బాంబాయి, బర్మా, మద్యపరగణాలు, మున్నగు ప్రదేశము లందును వలసరాజ్యముల యందు ఆంధ్రుల స్థితిగతుల నారసీవాని నాంధ్రోద్యమమునకు సుముఖులుగ నొనర్చుటకు కొందరు ప్రచారకుల నాతావులను బంపవలె నని ఈసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

(11) నాగేశ్వరరావు పంతులుగారికి దేశోద్ధారక బిరుదు

ఆంధ్రదేశమునకు అమితోప కారమునర్పిన శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారికి దేశోద్ధారకయను బిరుదును ఈసభవారు నంగు చున్నారు.

అధ్యక్షుడు తుదితీర్మానము నుపపాదించుచు నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ఆంధ్రప్రతికపలన ఆంధ్రదేశమునకు గావించినంత సేవ భారతదేశమున నిక నెవ్వరును ఏరాష్ట్రమునకును నొనర్పలేదనియు నుడివిరి. వారంతటిపాఠమును సేవ నొనర్పినను నిష్కాము బుద్ధితో నొనర్చలేకగని ఎట్టిప్రతిఫలమును ఆశించియుండలేదు. వారికి బిరుదుమొగి వారిదేశసేవను కొలుచుట కవ్వరికిని ఎంత మాత్రమును అర్హతలేదు. అయినను వా నొనర్పినసేవను మనము గమనింపాలిగిరిమని తెలియజేయుట కిట్లానర్పితిమి. ఈకార్యములన మనలనుమన మే గౌరవించు కొనుట యగును.

తీర్మానము సభవారిచే నేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెను.

నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు

పిమ్మట కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు ప్రత్యుత్తర మొసగుచు తాను దేశమునకు గొప్పసేవను జేయలేదనియు తాను ఏమైన స్వల్పసేవనొనర్పినందుల కిట్టి దయకు కృతజ్ఞుడ ననియు నుడివిరి. బిరుదులను నొసగుపద్ధతి తనకంతమాత్రమును సరిపడదనియు వానిని సాధ్యమైనంతవరకు తగ్గించుట తమ యభిప్రాయ మనియు నుడివి, సభవారు పిలువలేదని నిర్బంధించుటచే తానీ విషయమున సేమియు జేయజాల ననియు నుడివిరి.

అధ్యక్షుడు

అధ్యక్షుడు డాక్టరు సభను ముగించుచు, ఈసభ ప్రతివత్సరమున క్రమముగా జరుగుచుండవలెననియు, ఈసభవారు అందులకు తగు సంగనిర్మాణ మేర్పరచినందులకు ఆశీర్వాదించిరి. ఆంధ్రోద్యమ మింకను జయప్రదముగ జరుగుగాక యని యాశయమునుజెలిపి ఈసభను జయప్రదముగ జరుపుటయందు దోడ్పడినందులకు సభ్యులకును కార్యనిర్వాహకులకును కృతజ్ఞతను దాడిరి.

అధ్యక్షుడు గద్దె రంగయ్యవాయుడుగారిచే పుష్పమాలలంకృతులుగ నొప్పలదినతరువాత జయజయధ్వానములతో 11 X 20 నిలలకు సభ ముగిసెను.

జుమ్మాపూసదు సమావేశము

ఫక్రీ మహమ్మదుగారి ప్రకటనపత్రిక

వారిసంఘమువారి నిరసనము

ఫక్రీ, అక్టోబరు 19:—మహమ్మదీయ బాలుర నెత్తుకొని బోవుచున్నారని ప్రకటించబడిన సందర్భమున సాయంత్రము జుమ్మాపూసీదులో గావించబడన సమావేశమునందు ఫక్రీ మహమ్మదుగారి సంఘమువారు తమకేమియు నిందుతో జోక్యములేదనియు, తామింకగతి నెరుగమనియు చెప్పిరి. ఫక్రీ మహమ్మదుగారు పింఛను దీసికొనుచున్న సి. వి. డి. యినస్పెక్టరు. పిరు యీప్రకటనమును యిస్లామ్ డిఫెంసు కమిటీయొక్క తాత్త్వికశాఖ కార్యదర్శిగా నుండి ప్రచురించిరి.

(ఆ. ప్రె.)

పాదనూరు, అక్టోబరు 19:—20 వ తేది సోమవారము వాటినుండి ఒలవకోడు మంగుబూరుమధ్యవారక మేమియులేకుండ అన్నిరైల్వలు, సరాసరిగబోవును. సరియగు కాలమునకు ప్రయాణములు సల్పును.

(ఆ. ప్రె.)

సిక్కు-సుదారసంఘము

భాధ్యతలేని సమాహములోనివారి అల్లరి

అకాలీనాయకల విచారము

అమృతసరము, అక్టోబరు 19:—సిక్కుల మతమునకు మూలస్థితమగు అకాలీతఖ్తులో ముందుగ ప్రార్థనలు సల్పి జయతునకు ప్రసూనమై రేవు బోవుటకు సిక్కు-సుదార సంఘమువారు యెప్పుడుకొనిరి. అకాలీతఖ్తుకు బోవుటకు ముందు మీరాగర్హి. మెంబరుసాల్ నందు. నొక ప్రార్థనసమావేశము జేయగా అకాలీలును మరి కొంతమందియుగలసి సుదార సంఘమువారి సమావేశమును జరుగనియ్యలేదు. అకాలీతఖ్తునకు బయలుదేరగా మూకయింకను బెద్దబెద్ద సంఘముమీదరాళ్లు, మట్టి బోసియు, పిడిపిద్దులు గుడ్డియు అల్లరి జేసిరి. సంఘమువారి జండానుచింపిజేసిరి.

ఈ అల్లరి లో ను ఒక ఆకాలి యు వ కు దు కట్టితో మోచబడెను. అల్లరి సమాచారము స్వర్ణ దేవళము న నున్న వారికి చెలియగ నే నుండర సింగు గారు మోటారు బండిలో త్వరితముగవచ్చి సుదారసంఘమువారిని ప్రతిఘటించుటకుండ అక్కడిప్రజలను వారింపెను. సరదారు మంగళ సింగుగారుగూడ నచ్చటికి గొనిరావడిరి. వారి ప్రసంగముచే గుంపులోనివారి ఆవేశము చల్లబడినదికాని వారుపోలేరి. సుదార సంఘమువారు పోలీసువారి సహాయముపేక్షించలేదు. గుంపు పెరుగుచుండ యిరువత్తుమల నాయకులకును వాదప్రతివాదములు జరిగెను. స్వర్ణ దేవళమునకు వారు నిరాశూటముగ బోవచ్చునని అకాలీనాయకులు చెల్పుచుండ సుదార సంఘమువారా ఉద్దేశమునుమాని ప్రార్థన సల్పినెమ్మదిగా వెనుకకు బోయిరి. ఇదంతయు రెండు గంటలకాలము బట్టెను. సందించిన యీగడబిడకు అకాలీనాయకులగు సుందర సింగు, మంగళ సింగు, రాజాసింగుగార్లు సిక్కు-సుదారు ప్రబంధక కమిటీవారి తరపున విచారము. ఈమాటలో భాధ్యతగల నొక్క అకాలీహడలేదనియు, సుదార సంఘమువారిని దర్బార్ సాహేబు దేవళమునకు బోవచ్చునంటిమనియు, వారందుల కిమ్మకొనలేదనియు, వారు తమ ప్రసంగములలో చెప్పిరి. కాన వారేమియు చేయ జాలక బోయిరి. అకాలీతఖ్తు యెదుట నొక పెద్ద సమావేశము చేయబడెను. (ఆ. ప్రె.)

ఆంగ్లోఇండియను నిర్వాహకులు

ఉద్యోగముల సమకూర్పుటకు ఏర్పాటు

వైసురాయిగారికి వందనము లర్పించుట

కలకత్తా, అక్టోబరు 19:—ఉద్యోగములను సమకూర్పుటకును, నిర్వాహకులపేర్లు, యోగ్యతలు, అవధములు చెలిపి కొని, బెద్దపెద్ద కంపెనీలవారికి సిఫార్సుచేయుటకును శ్రేణి సాయంత్రము నిర్వాహకులగు ఆంగ్లో హైందవుల సభలో దీర్ఘనింపబడెను. ఇటీవల జరిగిన ఆయోమార్గసభలో ఆంగ్లో హైందవుల విషయమున చెల్లబడిన విషయమునకు వైసురాయిగారికి వందనము లర్పించుచు మరియొక తీర్మానము గావించబడెను. (ఆ. ప్రె.)

నర్వతాము

సిమ్లా, అక్టోబరు 19:—డక్టరు, మధ్యపరగణాలందు నువ్వపాత మధికముగ గలదు. ఉత్తర బర్మాదేశముందును మధ్యపరగణాలందును, పడమటి మైసూరునందును వర్షము సామాన్యముగ గలదు. దక్షిణబర్మా, పశ్చిమమధ్య ఇండియా, బొంబాయి డక్టరు, మదరాసుడక్టరులందు స్థానికవర్షపాతముగలదు. దక్షిణ వంగదేశమునందును, మదరాసునకు ఆగ్నేయ దిక్కునను స్వల్పముగ వాన కురిసెను.

రంగూను 1 $\frac{1}{2}$, యమిథిన్ 8; కాన్పూరు, నాహాలీ 2. ఖండ్య, అహమద్ నగరు 1, పోలాపురం 1 $\frac{1}{2}$, బేరంగబాదు, అకొల 3 $\frac{1}{4}$ అంగుళముల వర్షము పడెను. (ఆ. ప్రె.)

బర్మాలో ప్లేగు తగ్గుదల చూపుచున్నది

రంగూను, అక్టోబరు 17:—నెప్టెంబరునెలలో ప్లేగు వలన జనిపోయినవారి సంఖ్య 96. ఆగష్టులో ఈవ్యాధివలన 199 మంది మృతికొనిరి. కనుక ప్లేగు బర్మాలో తగ్గుదలచూపుచున్నది. (ఆ. ప్రె.)

6వ అంధ్రమహిళాసభ

నిజమేదీని చెప్పుచుంటే సమాజేత మగుట

అహో న సంఘాధ్యక్షులగు శ్రీమతి వేమూరు అంధ్రమహిళా సమాజము సోదరీమణులారా!

అన్యగ్రామములనుండి కరుణతో విచ్చేసిన, ఓకాంత మరలులారా! మీ కిదే నా స్వాగతము. ఈదినమున జరగగల యీగ్రామమహిళా సభయొక్క యాహ్వానసంఘమువారు తత్సంఘముయొక్క అగ్రాధిపతిత్వము, నా కోసంగినది జూడ నాయందు నా సోదరీమణులకుండు ప్రేమను చెల్లించి జేయక మానదు. అల్ప విద్యావతిగ నేను విద్యావతులైన నా సోదరీమణుల రెండంటంతో ఉన్నవారని యెంచినదానైన తొలుదొల్ల నే నీవదని అంగీకరింప నిచ్చుకొననైతిని. అయినను నా సోదరీమణులయొక్క సత్కరించి వారి కసంతృప్తిని గలగజేయుట కిష్టములేని కఠిన నెట్లయినను, వారి యపార మైన సహాయము నాకున్నదను దృఢముగనుమొకచే నెట్లో, ఎట్లెలకు సమర్థించితిని. వారి కందఱకును నా వందనములు. మిత్రములారా!

మాచితిరా! నేను అంధ్రమహిళా సభజనములచే నిండి యున్న యీసభామంటవమును గాంచ మన స్త్రీలెంతటి యున్నవని గాంచుచున్నవారలూ విదితమగుచున్నదిగా! ఇట్లే క్రమక్రమమున నున్నతిగాంచుచుండిన గొన్నిదినములలో మన స్త్రీల కున్నతదశ కలుగక మానదు. కాని ఓసోదరీమణులారా! మన స్త్రీసంఘములయొక్క గాఢనిద్ర లేందియుండుట చిరకాలానుభవమై యున్నది. ఇందులకు కారణములేవి యన, విద్య యనునది పూజ్యమగుటయు నైకమత్య మనునది యడుగంటుటయు, మనము అవిద్యావతులమై యుండుటచేత నెన్నియో కష్టముల పాలగుచున్నవారము. సోదరీమణులారా! విద్యకలుగ వలయునన్న బాల్యవివాహము లడుగంటలయు. లేకున్న మన దేశమున సాధారణముగా పదునొకండు సంవత్సరములకే రజస్వల లగుచున్నవారు ఏడు సంవత్సరములవఱకు ముద్దుపలకు లతో నాడుకొనుచుండుదురు. అట్టివారిని చదివించినను వారికి విద్య యలవడుట కష్టసాధ్యమే గదా! అటువైవారికి వివాహ ప్రయత్నములు జరుప దొడంగెదరు. ఇంకను వివాహము కాకున్నదిగా యనభీతి వారి తల్లుల హృదయముల జొరబడి క్షాధింప దొడగును. అట్లు వివాహమైనను తటస్థమైయు అల్పవైతము నట్టివారే కదా! అంతట నల్లగాని మతానుసారము బావలయును, కొంత తానుసించిన నపకీర్తిపా లగుదుమేమో యని దైవప్రారణము చేయువారు వారి ముద్దుతనయుల నెట్లు చదివించగలరు? రజస్వలానంతర వివాహములవలన స్త్రీలు గృహిణీస్థానమున నన్నిధర్మములు నేర్పినవారై భర్తలకు సహాయకాఠిణ్యమై మెలంగగలరు. లేకున్న లేన గృహమే ప్రపంచమని తలచి, అందరను వ్యాసము లాడుచు, కూపభయముకములనై నుండి, వివాహని శుభదినంబులందు మిలిమిరిన వ్యయముల జేయునుచు పురుషుల నప్పులపాలు చేయ జూచెదరు. అట్టి సతియొక ధర్మపత్నియో! భార్యభర్తలం అన్యోన్య ప్రేమ లేకున్న ఆగృహమే నరకతుల్యము గదా! ఓ కాంతామణులారా!

విద్య గగనచో గ్రోధము, తర్జయ్య దవంతట తానే అడుగంటగలదు. కాంతము విమత్యము యీ రెండును కలిగి యుండిన స్త్రీలకు సర్వార్థరణంబు లుండినట్లులే కదా! వికమత్యము లేని కఠిన మనదేశము నుద్ధిక్తి రాకయున్నది. చెలియలారా! ఇక్కాలమున ననౌ మత్య మెట్లున్నదన నీకంటల నేను ప్రేమిడ, నాకోట ప్రేమిడును, అను చందంబుగ నున్నయది. ఇట్లునుటచేనే గదా, మనదేశమందు నిజముగ దెలివిగల స్త్రీలున్నారాయను సందేహము పొడముచున్నది. నీ. తనకన్నకంటల కనువార వింశతి దాశాసనముల నేర్పి తల్లి యేదీ! పితరులు గౌరవనీతి గాంచు గలిగిన విజ్ఞాన ధన్యతా బిడ్డయేదీ! గోడునెట్లు తనకోడలికిని భీర చిత్తంబు గలిగించు నత్తయేదీ! పౌరకచేటల గాక పౌరన త్రమాముల గురుబుద్ధి దనియించు కొడలేదీ! తే. వరసుధగరిమంబున నన్నెక్కో తన మగని తప్పుత్రోవల దగుటకుండ నంకుశంబుగ గృహకార్య యాత్రలై భారము పోంచి వెలయించు భార్యయేదీ! యని ధర్మవరం కృష్ణచూచామ్యులవారు వ్రాసినది నిజము యనిపించుచున్నది. ఎంత విద్యావతులైనను, ఎంతమంచి వారైనను, సర్వ సంపదలతో కూడినవారైనను, అసూయానుగము కలిగియుండిన, వికమత్యము లేకున్నను, వారి విద్యా

చాతుర్యమంతయు, వనాంతరంబున గాసిన వెన్నెల చందమే కదా! వికమత్యము లేక, అసూయయు, నాగవర్ణములే జట్టజడి యున్నవారము. ఇంత యెందుకు? యీ క్రింద జెప్పబోవు పద్యంబులన మీరే యెరుంగగలరు.

“క. చీమలు గుమిగూడినచోఁ బాములు బంధించి చంపఁ బరగెడు కరణిన్, భామా జన్మకమత్యము గామిత కార్యార్థ సిద్ధి కలజౌటరుడే! అట్లు నోరులేని చీమలు తమ కలసి కట్టుచేర బామును చంపుటకు తేలికలియుండగా, సంభాషించు మునుష్యులచే నట్టి కార్యముసాధింపఁ బడజాలకున్న చాన్యాస్పదమే కదా! ఒక చీమచే నొకగొధునుగింజ సంయము యీడ్చుటదడు. అన్నియు నేకీభవించి యుండినందుచేత కిగదా అటువంటి ఘనకార్యము చేయగలిగె! కావున నో స్త్రీరత్నములారా! మన మందఱము నట్లే చైవమ్యము లేనివారమై సభలకుండు మాషించుట, ఎదుటివారు చేయుదాని దప్పలేనట్లు పనికిరావు. గృహనిర్మాణమునకు అస్థిభార మెట్లా, అట్లే అన్నిటిని సాధింపవలయు నన్న విద్యయనునది, అందీయే తీరవలయును. నేను నాభర్తతోడ జేకాంతరంబులకేగి సంపదించుకాలమున నాయా తేశంబులనుండు విద్యా విహీనలగు స్త్రీలందొచ్చి నా మది సంతాప మొంది అచ్చటచ్చట స్త్రీసంఘంబుల నిర్మించి వారిని వృద్ధిలోనికి తేవలయునన్న కోర్కెచే అందుకు ప్రయత్నంబుల జేసి, నాకేతికొలది పాటుపడి సంఘముల నేర్పరచుకొరకై నేను వారివారియొద్దకు స్వయముగ నేగి సంభాషించునప్పుడు “ఈ సంఘములచే లాభ మేమన్నది? అచ్చటికివచ్చి సంభాషించు సంభాషణ మన గృహములయందు సంభాషింపరాదా?” యనువాడు కొంతమందియు అచ్చటఁ బరించు గ్రంథములు ఇచ్చటచే పఠింపరాదా? యనువారు కొందఱు నుండిరి. పలువిధములైన అభిప్రాయములు నాలోఁ జెప్పుచుండెదవారు. తలచిన తోడనే నృద్ధిసాందవలయునను సాధ్యమా? పిరికి లోకానుభవజ్ఞానము లేమిచే నట్లు చెప్పుచుండిరి. ఓసోదరీమణులారా! అన్ని విద్యలకు సహవాస గుణమే ప్రధానము. ఇందుకు మన పెద్దలు రెండు చిలుకల కథలు చెప్పుచుండెడివారు, అకథలు ఇప్పుడు విస్తరింపవలెనన్న నావ్యాసము విస్తీర్ణముగ ననది భీతిచే వానిది వివరింపజాల మఱియును మీ కందఱికిని తెలిసి యేయుండను. అదియును గాక:—

గీ. చిలుకలంబు పొడితోడ జేరి గల్పనజలంబు వ్యచ్చతఁ గాంచు నట్లు పండితులతోడి సహవాసంబులచేత మందుడైన గడుబాధింపుతుండెను.

కావున నో సోదరీమణులారా! మనము మన ముద్దురిడ్డలకు విద్య వికమత్యము కాలము మొదలైన నీతిమార్గములు, నేర్పినట్లుయిన, పరిమళముగల పుష్పమువలె మనకుండు, కళంకములను, బారద్రోలి, దివ్యాయని పగిది ప్రకాశింపగలము. పురుషపుంగవుల కన్నను, మన స్త్రీరత్నములకే, విధాయక నియమిత కార్యములు పెక్కులు గలవు.

క. ఏరాజ్యంబునందరులులు, వారకళాకుశల సుస్వతంత్రుల గలరో, యారాజ్యంబున బురుషులు, భీరులు నధికారులమలధీనులవారల.

క. ఏరాజ్యంబునఁ జెలవిచారులు, శరతంత్ర లస్తనత్యలు గలరో, యారాజ్యముపురుషులసాధారణ, నవిచారుల స్వతంత్రవిహార.

మాచితిరా! పురుషపుంగవులకన్నను, స్త్రీలంతయుఁబ్రతిని వ్రాయఁబడియున్నదో! రాజ్యము చెడుటకును రాజ్యాభివృద్ధికిని నైతము స్త్రీలే ముఖ్యులై యున్నారు. ప్రయత్నములారా! ఇంతయును యథార్థమే కాకున్న మనపూర్వచరిత్రలన్నియుఁ గల్గలే యగుగదా! చూడుదో! పూర్వంబున, మహావీర్యవంతుఁడైన అర్జునుని ధర్మపత్నియగు సుభద్రతనపతికి సారథ్యంబు జేసినది. ఆమెస్త్రీయేదా! ఘోరరాక్షసుండైన, వరకారుని లోకరక్షకుండైన జగదీశ్వరుడైన తనపతియై వెలయుగోసాలనికి నైతముచేతగానికతన తానేపంపిన సత్యభామ యాడుకొదా! సంపాదించుటయొద్ద శపథమువహించి జయముగాంచిన పాణచారి స్త్రీయేదా! ప్రహేలరాజ్యమంతయు స్త్రీలచేతనేపాలింపబడెగదా! ఆమె యేమైన పురుషుడా! చెలలారా! అంతదముక నేల? ఇప్పుడు మనకన్నులయెదుట రాజ్యమేలిన విశ్వాకాయమహారాజిగారును, అసీబిసెంబు దొరసానిగారును, క్రమితి సహజసిద్ధివిగారును లేరే! మనసిరియు, సంపదయు. విద్యాధివేతత తగు వానియు మనభారతమాతయు నందఱును! స్త్రీలే “కలంకంకంట, కన్నీరొలేసిన, సిరియంటనుండ నొల్లదు నుమతి” యని సుమతిశతకము ఘోషింపుచున్నది. కావున స్త్రీలయొద్ద సాహసంబులు లేదనరాదు. ఈనడుమ మనదశను మనమే కనలేనివారమై ఒకపెట్టెయందు భద్రపరుపబడి యుంటిమి. యెవరేమి చేయగలరు! మొట్టివారికైన విధివోము లేప్పించుకొన సాధ్యమా?

“మ. రసవాదంబులు పెక్కు నేర్పిన మహారాజేంద్రునిం గొప్పినన్, వెసలో మంత్రము లుచ్చరించిన మహావిద్యల్ ప్రసాదించినన్, అసహాయంబున కూర్చుండై గలిచినన్ యంభోధి లంఘించినన్ నొసటన్ వ్రాసిన వ్రాలకన్న గలదేనూతెండ్లు చింతించినన్.”

యనుచందమున, మనవిధి యిట్లు నిలిచియుండెను. మన భాగ్యమునది ఫలించు సమయము వచ్చినది. మన మెటుంగ కున్నను, మన పురుషరత్నముల హృదయకమలములే కరుణచే వికసితములై వనలస్వేచ్ఛగ యీ సుములయందు వ్యాసములను చదువుటకును, సంఘముల సభ్యులై పరమగుటకు నన్ను తించినవి మనమెంత తేలికలవారమైనను వారియనుమతిలేకున్న ముంచుచే మాయఁబడిన దివాక నపగిది నుండజలసినవారమే. వారియొక్క కరుణచేతనే నేను మహిళాసభజనములకు మనం దఱము యిచ్చట శ్రీమతి పులుగు ర. లక్ష్మీవరసమాంబగారి యాజమాన్యంబున చేరగలిగితిమి. స్త్రీలంతయున నేనే వారికి వందనము లర్పించెదగాక. ఇట్టి స్త్రీరత్నముల పరకుల్క, కన్యాశుల్కముల పాలుచేయుట కడుంగడు బోచనీయము. మనముద్దులబాలల పెండ్లిగొడ్డునలె ఎంతటికో, గ్రుడ్డికో యెట్టి వానికో, విక్రయించెదరు. ఏలయనగా, వివాహాది దినములలో ఖర్చులు భరించుటయే కష్టము. అదియుగాక కన్యతో పాటు ధనము నైతము కావలయును. వివాహమునకు కన్యయు న్నదనన నెంత ధనమిచ్చెదరు. ఏమి పుట్టెనెదర ననువారేగాని కన్య విద్యావతియో! కులగోత్రములు బాగుగనున్నచో అని యడుగువారిచేతను నెందుచెనకన నొక్కరైనను కానరాదు! అట్లా! యీవాశుల్క పితాచము మనల వదలువలెకు ధనము లేకున్నప్పుడు ముతను కన్నతల్లి నరకమునకు అన్యరాలిగా జేయుచున్నది. ఈ పాడు వరకుల్కముల కఠిన యంతమంది వారీరత్నములు తమ తల్లిలంద్రుల పరితాపము చూడజాలమిచే తమతమ ప్రాధానంబులు గోల్పోయిరిని మనము వినియుంటిమి! ధనవిషయిని యెంతచక్కని విద్యావతులై నైననునియ్య నొసర! ఆయన నొక్కటి, యెచ్చలైనను నొక్కసమయమున విద్యావంతులైయుండి గజాంతియమలే ముఖ్యుని యెంచిన వారై సుగుణరాశియగు బాలిక కావలసియుండినను అట్లా! అట్టిబాలిక లేకకడ నున్నవారు! లేదు లేదు. కావున నోసోదరీమణులారా! లోకాపవాదము నివారింప మన మేమిచేయవలయును! ఇకమిదలచెనను మన బాలికలకు విద్య వికమత్యము మొదలైనవి నేర్పి గృహకార్యముల నేర్పింపజూడవలయును చెలలారా! మాచితిరా! మనలో నెవరైనను సంసారమునందే తలంచుకొనుదు! నీవుదొంగిలించితివి యనిన, మనకెంత లోమనశము కలుగుచున్నది. దీనిని నైతము అట్లేమన మెంచవలయును. ధనమునునమ్మి లోకజ్ఞానమే మనము మరచియున్నాము. అకాశ్యతమైన ధనమును నమ్మునారు నెట్టివారలే కదా! “సిరిదాశచ్చిన వచ్చును. సరిలేతముగ వారికేక సరిలము భరింప! సిరిదా బోయిన బోవును కరిమింగిన వెలగపండు కరణిని నుమతి” అట్లు సిరిపోవునప్పుడు చెప్పిపాడు. వచ్చునప్పుడును చెప్పిపాడు. అట్లెంతమందియో లక్షాధికారులు భిక్షాధికారులకుటయు భిక్షాధికులయైభిక్షాధికారులకు మనముచూచుటలేదా! ఇట్లు చెప్పితినిని ధనమువలదని కాదు నామతము. అస్తిసత్త్వము మూలాధారలైయున్న స్త్రీరత్నములు యెంతముఖ్యులో కొంత విచారించెదను. సోదరీమణులారా! అన్ని యాశ్రమములకు సాధారణ గృహస్థాశ్రమమే. పకలభూతములకు, పకల ఋణములకు సమస్తధర్మములకు నడుమకు సమద్రవీరీతి ముఖ్యమో అట్లే అన్నిటికి మూలము గృహము. అట్టి గృహశ్రమధర్మము నెఱవేర్చవలయునన్న పుత్రులు గలగవలయుగదా! అట్టిపుత్రులు గలగుటచే కలుగు గుణములు, “బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు మిగుల విశేషముగ వివరింపఁబడియున్నవి. అట్టి సుపుత్రుని బడయు స్త్రీరత్నముల వివాహమాడక సాధ్యమా? అట్లుండవరకుల్కమేల? మానుడు మానుడు. చిరుప్రాయమునుండి ముద్దులొందెచిన బాలల వరకుల్కమునకై వృత్తులేవలెల కొప్పులెప్పులయనన్న సుతలగాంచిన తల్లులకే యెటుక? వ్రాయుటకు సాధ్యమా? నేను వ్యాసవిస్తారభీతిచే ముఖ్యాంశములను కొన్నిటిని చెప్పితి. విగిలినవి యింక చెబువనైతి. అన్ని విషయములు నిట నేనునేగా మనసోదరీమణులచే వివరముగ తెలుపఁబడును. నావైంకల యాదరముల! నాకేంతటియన్నా హను కలిగించి నేనెప్పిన దానిని ఓకితో వినగలిగిన నాసోదరీమణులకు మతియొకసారి ఎందనముల జేయుచున్నాను. ఇందలి తపస్వలను మన్నించి నీరమును త్యజించి తీరంబును గ్రహించు హంసరాజుముల భంగి మన్నింపజేడెద. నేటిదినము ఇంతవరకు మన మహిళాసభ తల్లిలేని చందముగ నున్నది. గనుక, నోసోదరీమణులారా! మన శ్రీమతి పులుగు ర. లక్ష్మీవరసమాంబగారిని నేటిదినము సభాధ్యక్షురాలినిగా నుండజేడెదను. మీ రందఱును ఆమోదించవలయు నని ప్రార్థించెదను.

చెన్నపురి బజారుధరలు

అక్టోబరు 20-వ తేది సోమవారము

(1) ఖాన్యములు

దనియాలు బా 1-కి రు 80.0-0 మొదలు 42.0-0 వరకు	
బియ్యము బస్తాలు మొదలు వరకు	
కుసుమ తేనాలి ,, ప 43 గలవి రు 14.0-0 14.8-0	
నెల్లూరివి ,, డిటా ,, 15.8-0 16.0-0	
డిల్లీవి ,, డిటా 45 గలవి ,, 16.8-0 17.0-0	
తాగునీరు రా. 164 బస్తా 1-కి ,, 8.12-0 9.0-0	
సుత్తలు ,, ,, 20.0-0 24.0-0	

(2) వస్తుధాన్యములు

కందులు బస్తా 1-కి రు 205 రు 11.0-0 రు 12.0-0	
సెనగలు ,, డిటా ,, 12.8-0 13.0-0	
పెసల ,, డిటా ,, 11.8-0 12.4-0	
మినుములు ,, డిటా ,, 13.0-0 16.0-0	
ఉలము రు 164 ,, ,, 9.4-0 11.4-0	

(3) నూనె వస్తువులు

సువ్యలనూనె బా 1-కి రు 170.0-0 175.0-0	
నెయ్యి మ 1-కి ,, 14.0-0 26.0-0	
కొండాపురం వేరుసెనగపప్పుబా 1-కి ,, 65.0-0 68.0-0	
ఇతరప్రదేశము ,, ,, 60.0-0 62.0-0	
వేరుసెనగనూనె గానుగ బా 1-కి రు 155 మిషకానూనె 150	
అనుదమునూనె బా 1-కి రు 190.0-0	

(4) చిల్లర వస్తువులు

చాయపసుపు బా 1-కి రు 200.0-0 205.0-0	
మారపసుపు ,, రు 125.0-0 130.0-0	
మిరపకాయలు(గుంటూరివి) బా 1-కి రు 120.0-0 133.0-0	
గుంటూరుపాయకట్టు నీలిమందు మణుగు 1-కి రు 59, 55	
కాళహస్తపాయకట్టు ,, రు 70, 75	
తెల్లము బా 1-కి రు 85.0-0 90.0-0	
చింతపండు బా 1-కి రు 30.0-0 49.0-0	

(5) ఇనుము

పట్టారకంబా 1-కి వ రు 82.0-0 83.0-0	
చవరం ,, 82.0-0 83.0-0	
రవుండు ,, 82.0-0 86.0-0	

(6) లోహములు

వెండి 100 తులంకు రు 78.0-0 81.0-0	
బంగారము, కులము 1-కి రు 23.8-0 24.0-0	
సవరను 1-కి 15.1-3	
ఇత్తడి బా 1-కి రు 265.0-0 272.0-0	
రాగి డిటా రు 300.0-0 305.0-0	
అస్కాచక్కెర బా 1-కి రు 88.4-0 88.12-0	

(7) రంగులు అలిజరైను

అవుకల్లుడు 20 డిగ్రీలు రు 75.0-0	
తొట్టికల్లుడు డిటా ,, ,,	
సింహం డిటా ,, ,,	
గుర్రం డిటా ,, ,,	

(8) దూది

బోండా వెస్తు బాదవ 1-కి రు 320.0-0	
-----------------------------------	--

(9) నూలు

కోయంబుత్తూరు నెం 10 $\frac{1}{2}$ పెట్టె 1-కి రు 9.10-0	
మధుర నెం 12 $\frac{1}{2}$ పెట్టె 1-కి రు 8.6-0	
పుల్లూరు బేనుగ నెం 8 $\frac{1}{2}$ పెట్టె 1-కి రు 8.12-0	
అహమదాబాదు నెం 12 $\frac{1}{2}$ పెట్టె 1-కి రు 9.8-0	
డిటా నెం 14 డిటా రు 10.2-0	
నూళయేనుగ నెం 20 రు 11.13-0	
జపాన్ నెం 20 రు 11.12-0	
,, ,, 40 ఏ తేదిలు అయినను రు 14.10-0	
గోకాకు నెం 12 $\frac{1}{2}$ రు 9.15-0	
వద్యాక్ నెం 24 $\frac{1}{2}$ రు 12.0-0	
14 $\frac{1}{2}$ క్విల కా పడి రు 9.12-0	

కలరామాత్రలు

డబ్బి 1-కి 12 చూర్రలు వెల నూ 0-6-0.

కలరా వ్యాధిని నివారించుటకు అత్యంత ముఖ్యము.

కలరా తగిలిన వెంటనే మందును తీసుట అవశ్యము.

అమృతాంజనం డిపో, మదరాసు బొంబాయి.

లక్ష్మీ ఇన్సురెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

1683

10, నిస్ బెట్ రోడ్డు, లాహోరు.

(1924 నవంబరు 28 వ తేదీన 1918 సం॥రం ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్ట్ ననుసరించి రిజిస్టరు చేయబడినది.)

అనుమతిబొందిన మూలధనము రు 10,00,000

వాటా 1-కి రు 100 లు చొప్పున 10,000

ఈదిగువ తెలుపబడిన ప్రకారము చెల్లించవలెను.

వాటాలుగా విభజింపబడినది

ధరఖాస్తుతో రు 5 లును, మంజూరై నతరువాత రు 5 లును, మిగతకోరినప్పుడు ప్రాప్యేసు లోని నిబంధనల ప్రకారము చెల్లించవలెను. జాపితా త్వరలో మూయబడుటచే ధరఖాస్తుదారులు తక్షణమే ధరఖాస్తులను పంపుకొనవలెను. చందాలు వేయబడిన మూలధనము రు 8,50,000 లకు పైగా నే గలదు.

బోర్డు ఆఫ్ డైరెక్టరులు

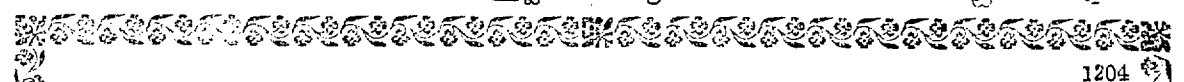
1. లాలా లజపతిరాయగారు, 2. పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూ గారు, 3. రాయ జడభగత్ రామ్ గారు, 4. రాయబహదూరు లాలా ధన్వంతరయ్యగారు, 5. లాలా దివాన్ చందుగారు, 6. డాక్టరు నిహాల్ చందు సిక్రిగారు, 7. పండిత కె. సంతానంగారు.

అసాధారణమైన, అపూర్వమైన విజయముగలుగుచున్నది. మొదటి 4 మాసములలోనే 450 ప్రస్తావములకు (ప్రపోజిషన్స్) రు 1000000 లకు వచ్చినది. మిశ్రవ్యయమునకు, యోగ్యతకు పూర్తి ఇవ్వబడును. మాకంపెనీలో పోగొట్టుకొనకుండుటకు, నిర్ణయమునకు ప్రత్యేక సదుపాయములు గలవు. ప్రస్తుతము నవీకరణకు నన్నిటిననుసరించియే ఫీమాకంపెనీవ్యవహారము జరుపబడుచున్నది. ప్రాప్యేసుకు, ధరములకు, ఇతరసంగతులకు ప్రధానకార్యాలయమునకు ధరఖాస్తుపంపిన పంపబడును.

పండిత కె. సంతానం (మేనేజింగు డైరెక్టరు)

మంచి పనులుబడి, పూర్తిగా వారుమాత్రము ధరఖాస్తులు ఈ దిగువవిలాసమునకు పంపుకొనవలెను.

లోకల్ అడ్వైజరు కార్యాలయము, 16 సుంకురామ శెట్టిపేధి, మద్రాసు.

నవలలు సరస్వతీ గ్రంథమండలి నవలలు

ప్రకాశకుడు: రాజమహేంద్రవరము సంపాదకుడు: తల్లావజ్ఞుల శివశంకరశాస్త్రి,

అద్దేవల్లి లక్ష్మణస్వామి, నూతనకథాకల్పితములు—భాషాంతరీకరణములు—మృదుమధురపద సహితములు—మనోరంజకములు—నగు నవలలు రెండుమాసముల కొకటిగ వెలువడును. చక్కని క్యాటికోబ్రెండు. ప్రవేశదరము 0.4-0 యిచ్చి చందాదారు లగువారికి పోస్టేజిగాక చందాదారులకు రు 1.0-0; ఇతరులకు రు 1.8-0.

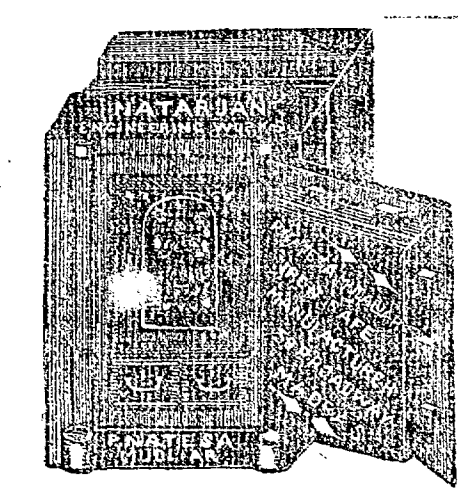
కుముద్వతి రచయిత: శ్రీమతి పులవర్తి కమలాదేవి

మనోహర మైనపదలాలిత్యము—చమత్కారకథాకల్పనము—కుముద్వతీ దైర్యసాహసము—రామానందుని యుదారస్వభావవర్ణనము—మిక్కిలి రామణీయకము. శ్రీమతి వ్రాసిన గ్రంథ మిట్లుండుట యరిది యని చదువరులు తలంతురు. వెల చందాదారులకు రు 1.0-0; ఇతరులకు రు 1.8-0.

ఫదవేషి తెలిగించినది: శ్రీయుత చిల్లరిగె శ్రీనివాసరావు.

ఇందలికథ లతిచమత్కారములు—పాతకు నన్వేషించుట—చీటిచోరి పట్టుకొనుట—మున్నగు రహస్యాన్వేషణము లిందు మిక్కిలి రమ్యముగ వర్ణింపబడినవి. వెల చందాదారులకు రు 0.8-0; ఇతరులకు 0.12-0.

సరనము దృఢమైనది నమ్మకమైనది.

యిప్పటికే ప్రస్తుత ప్రకారము బాగుగా తయారుచేయబడిన ఇనుప పెట్టెలు ఈదిగువ తెలుపబడిన వారివద్ద అమ్మకమునకు సిద్ధముగాయున్నది. బాంబాయి, కంపెనీలు, కార్యాలయములు, పోలవరటిమ్ గంభీరము మొదలగువాటికి సరఫరా చేయబడినది. (1429)

పి. న. శే. శ. మొదలియార్,

ఇనుప పెట్టెలు చేయువారు.

ప్రాప్తికర, 59, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. నటరాజన్ ఎంబెనీరింగు పర్కసు. ఐరన్ అండు బ్రాస్ ఫౌండర్లు ఆయిల్ ఎంబెనీలు, మోటారులు, మెషినుభాగములు, మొదలగునవి రిపేరు చేయుటయందు సమర్థులగువారు. రైనుమిల్లుకు కానలస్సి సిలండర్లు, సాప్లెట్లు, సర్వసముగా యివ్వబడును. సుబ్బరాయస్ శిఫ్ట్, పెద్దనాయకన్ పేట, మద్రాసు. మెషినులకు సంబంధించిన భాగములన్నియు అర్జును యిచ్చిన తయారుచేసి యివ్వబడును. ఉత్తరములు వ్రాసిన బిరుదు వ్రాయబడును.

మెదలగు వాటి. 2821
సిరఫువ ఉపయోగించుము.
ఇది, ఆరోగ్యమును, బలము, నియంతరించుచు, 30,000 వైద్యులు విశ్వకొనియున్న వారు. డిస్సిపు, పావ అను చూర్మను, గవనించుము. ఎక్కడనుండు.

అమృతాంజనము

మందరి తైలము

డబ్బీ 1-కి నెల రూ 0 8-0 వి. పి. 0-13-0

ఒక డబ్బీ తైలము విడుదల కాచిన ముఖమున ఏర్పడు మొటిమలు మచ్చలు మానును. ముఖము కాంతిబాంధి, నున్న గా అద్దమువలె ప్రకాశించును. చర్మము మృదుత్వముకలిగి నాంబా లేరును. ఈ తైలము మంచినువాసన గలిగి మిగడవలె నుండును.

గ్రహణి మాత్రలు

20 మాత్రల డబ్బీ 1-కి రూ. 0-8-0

రక్తరేచములు, బంకవిరేచములు, జిగటవిరేచములు, అజీర్ణవిరేచములు, నీటివిరేచములు, మొదలగునవి ఈ మాత్రలను మూడుభాగాలు చేరించిన తోడనే నిలిచిపోవును. పిత్తిని పిల్లలకు కూడ వాడవచ్చును. పెంటనే గుణ మిచ్చును.

సుఖభోగి తైలము

డబ్బీ 1-కి రూ. 1-0-0

అన్ని విధముల పుండ్లకును, కొరకు పుండ్లకును ఈ తైలము ఉపయోగించును. ఈ తైలమును రాచిన పుండ్లు మానును. లోపలికి మాత్రలను తినవలయును. అన్ని గాయములను మాన్పును. కాన సామాన్యమైన గాయములకును వాడవచ్చును.

అమృతాంజనము డిపో, బొంబాయి లేక నెం. 7 తంబు శెట్టిది మదరాసు.

మంచి తరుణము!

చాలా లాభము

త్వరపడు!!

చాలా తగ్గించిన ధరలు నాణ్యమైన బనీనులు

ముఖ్యముగా వరకులకు యిందుమూలమున తెలియజేయునది యేమన?

ఇదివరలో కంటే ప్రస్తుతము మామిల్లు యొక్క బనీనులను చాలామంది జనులు ప్రవయోగపర్చుచు. వాటియొక్క నాణ్యమును గురించి యెక్కువగ స్తుతించుటవల్లను, మరింతగా వెల్లడిచేయు నిమిత్తమై ప్రస్తుతపు మామిల్లు ప్రైవేటు లిమిటెడ్ 12½ నూటికి రూ 12-8-0 కమీషను మామూలు యిండియానూలు బనీనులుకన్నా, (పట్టు, పత్తి) బనీనులకు నూటికి రూ 15-0-0 కమీషన్ యున్నా 100 డబ్బు ఒకే తూరి ఖరీదు చేసేవారికి వేరే టరమ్సున్నా యేర్పరచితిమి గనుక తక్షణము కావలసినవారు వ్రాసుకోవచ్చును.

1458

శాంపిలు ప్యాకెట్టు ౧-కి ఖరీదు రూ 6-0-0.

తంటివిలాసము:

బనీన్సు, బెజవాడ. మానేజరు:- ఆంధ్రమౌజీరీ విల్సు, బెజవాడ. (దక్షిణ ఇండియా)

మలకోశము, మెదడు చల్లదనముగా

నున్న చోట వ్యాధియైనను వచ్చుననుభయములేక ఉండవచ్చును.

మలకోశము, మెదడు చల్లదనముగానున్న ఏవ్యాధియైనను నిర్భయముగానుండవచ్చును. ఇదియే శాస్త్రములందు చెప్పబడియున్నది. ఈ పద్ధతిని అచలంధింపు వారికి ఏవ్యాధియైనను. క్రమముగా రాచిన్నప్పుడు "పేటెంటు" బ్రాన్డిని వాడిన ఉపరమును చల్లగాను, మల్ల కోశమును పుష్కలముగాను ఉంచుచు, బ్రష్టుముచి రాచియును. మలకోశము కుళ్ళముగాను, బ్రష్టుముగానున్నప్పుడు మెదడును చల్లగాను చేయుండును. అజీర్తి, బ్రష్టుము, గల కొన్ని మొదలగునవి వచ్చుననిశ్చయమైతే, వైద్యులు కవిరాజులు వానిని ఉపయోగించవలసివచ్చును. వచ్చును. కిపాచ్చు చేయుచున్నారు. రాచిచేరి గిన మంచి ఫలములనుబట్టి. రాచిన్నప్పుడు "పేటెంటు" బ్రాన్డి కంటేను పుష్కలమైతేయు, తేలికయైన ఆహారము తిని వైద్యులు, కవి రాజులే అంగీకరించియున్నారు. కోగులు, ఆలోగ్యవంతులు, ముఛలీవారు వరుసువారు మొదలగునా రందరును (దీనిని వైద్యులు ఉపయోగించవలెను.)

అమృతాంజనము

జగత్ప్రసిద్ధమైనది

అన్ని ముఖములకుమంచిమందు

అమృతాంజనము ప్రాచ్యదేశ మూలకల సంపుటిచే హిందూదేశమునందు సిద్ధముచేయబడిన లోకప్రఖ్యాతమైనమందు. ఇది ఇప్పుడెప్పుడు తయారుగున్ను క్రొత్తమందుగాను, ఇరువదేండ్లుగా దేశమునందు దంతకు వాడుకలో నుండి మెప్పును బొందిన. దివ్యామృతము నొప్పులు, వాపులు, గాయములు, చిక్కలు, పోటులు, బెంటులు, మొదలగు బాధలకు అమృతాంజనము ప్రథమ సహాయముగా పెంటనే పనిజేయును. చర్మముపైన రాచిన లోపలికి వ్యాపించి లోపలి నొప్పులు సయితము పోగలవు. నెత్తురు ప్రతిక్షణమునందు శరీరాంగములకు ఆహారపదార్థములను గొనిపోయి అచ్చటి కిథిలపదార్థములను గ్రహించి ప్రాణరక్షణము జేయుచున్నది.

అన్ని మాపులూ దొరకును

అమృతాంజనం డిపో,

మదరాసు

బొంబాయి